

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

Ahmet NALÇACI

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE İLKÖĞRETİM SOSYAL
BİLGİLER PROGRAMINDAKİ DEĞİŞMELERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR**

T 109352

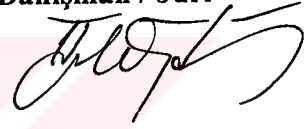
ERZURUM-2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

**Bu çalışma, İlköğretim Anabilim Dalının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Dalında
jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.**

Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

Danışman / Jüri

Yrd. Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK
Jüri

Yrd. Doç. Dr. Fevzi ŞAHİN
Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir./....../2001

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
I. BÖLÜM.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ.....	1
1.1. Tevhid-i Tedrisat.....	4
1.2. Harf İnkılabı.....	5
1.3. Eğitimin İlkeleri.....	6
1.3.1. Millilik ilkesi.....	6
1.3.2. Laiklik ilkesi.....	6
1.3.3. Bilimsellik ilkesi.....	7
1.3.4. Genellik ve eşitlik ilkesi.....	7
1.3.5. İşlevsellik ilkesi.....	7
1.4. Anayasalarda İlköğretim.....	8
1.5. Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şuralarında İlköğretim.....	8
1.5.1. İcra Vekilleri Heyeti.....	8
1.5.2. Birinci Maarif Kongresi.....	9
1.5.3. Heyet-i İlmiye.....	9
1.5.3.1. Birinci Heyet-i İlmiye.....	9
1.5.3.2. İkinci Heyet-i İlmiye.....	10
1.5.3.3. Üçüncü Heyet-i İlmiye.....	10
1.5.4. Milli Eğitim Şuralarında İlköğretim.....	10
1.5.4.1. Birinci Milli Eğitim Şurası.....	11
1.5.4.2. İkinci Milli Eğitim Şurası.....	11
1.5.4.3. Dördüncü Milli Eğitim Şurası.....	11
1.5.4.4. Beşinci Milli Eğitim Şurası.....	12
1.5.4.5. Yedinci Milli Eğitim Şurası.....	12
1.5.4.6. Sekizinci Milli Eğitim Şurası.....	12
1.5.4.7. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası.....	12

1.5.4.8. Onuncu Milli Eğitim Şurası.....	13
1.5.4.9. On İkinci Milli Eğitim Şurası.....	13
1.5.4.10. On Beşinci Milli Eğitim Şurası.....	14
1.6. Kalkınma Planlarında İlköğretim.....	14
1.6.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	14
1.6.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	15
1.6.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	15
1.6.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	15
1.6.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	16
1.6.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	16
1.6.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	16
1.7. İlköğretimde Program Geliştirme Çalışmaları.....	16
II. BÖLÜM.....	18
2.YÖNTEM.....	18
2.1. Araştırmanın Amacı.....	18
2.2. Araştırmanın Önemi.....	18
2.3. Araştırmanın Modeli.....	18
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	19
2.5. Veri Toplama Teknikleri.....	19
2.6. Verilerin Analizi.....	20
2.7. Tanımlar.....	20
2.8. İlgili Araştırmalar.....	21
III. BÖLÜM.....	23
BULGULAR VE YORUMLAR.....	23
3.1. 1926 İlkokul Programı.....	23
3.1.1. Amaçlar.....	23
3.1.2. Eğitim Durumu.....	24
3.1.2.1. İçerik.....	24
3.1.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	24
3.1.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	26
3.2. 1930 İlkokul Programı.....	26
3.2.1. Amaçlar.....	27

3.2.2. Eğitim Durumu.....	28
3.2.2.1. İçerik.....	28
3.2.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	32
3.2.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	35
3.3. 1936 İlkokul Programı.....	36
3.3.1. Amaçlar.....	36
3.3.2. Eğitim Durumu.....	38
3.3.2.1. İçerik.....	38
3.3.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	40
3.3.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	41
3.4. 1948 İlkokul Programı.....	41
3.4.1. Amaçlar.....	43
3.4.2. Eğitim Durumu.....	44
3.4.2.1. İçerik.....	44
3.4.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	52
3.4.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	57
3.4.3. Değerlendirme.....	58
3.5. 1962 İlkokul Programı Taslağı.....	58
3.5.1. Amaçlar.....	62
3.5.2. Eğitim Durumu.....	63
3.5.2.1. İçerik.....	63
3.5.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	67
3.5.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	69
3.5.3. Değerlendirme.....	69
3.6. 1968 İlkokul Programı.....	70
3.6.1. Amaçlar.....	71
3.6.2. Eğitim Durumu.....	74
3.6.2.1. İçerik.....	74
3.6.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	79
3.6.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	84
3.6.3. Değerlendirme.....	85

3.7. Nisan 1977 Tarih ve 1931 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	87
3.7.1. Amaçlar.....	89
3.7.2. Eğitim Durumu.....	92
3.7.2.1. İçerik.....	92
3.7.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	96
3.7.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	96
3.7.3. Değerlendirme.....	97
3.8. Haziran 1990 Tarih ve 2315 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	97
3.8.1. Amaçlar.....	97
3.8.2. Eğitim Durumu.....	99
3.8.2.1. İçerik.....	99
3.8.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri.....	109
3.8.2.3. Ders araç ve gereçleri.....	109
3.8.3. Değerlendirme.....	109
3.9. Nisan 1993 Tarih ve 2381 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	109
3.10. Nisan 1998 Tarih ve 2487 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	115
3.10.1. Amaçlar.....	115
3.10.2. Eğitim Durumu.....	124
3.10.2.1. İçerik.....	124
3.10.2.2. Öğretim Yöntem ve Teknikleri.....	131
3.10.2.3. Ders Araç ve Gereçleri.....	136
3.10.3. Değerlendirme.....	142
3.11. Kasım 1999 Tarih ve 2506 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	142
IV. BÖLÜM.....	144
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	144
4.1. SONUÇ.....	144
4.2. ÖNERİLER.....	164
BİBLİYOGRAFYA.....	167
ÖZGEÇMİŞ.....	170

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMINDAKİ DEĞİŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet NALÇACI

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

2001- SAYFA: 177

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

: Yrd. Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK

: Yrd. Doç. Dr. Fevzi ŞAHİN

Bu araştırma ile Cumhuriyetten günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değişmelerin değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmada genel olarak;

- Sosyal Bilgiler dersi ile ulaşılması düşünülen amaçlardaki değişmeler nelerdir?
- Sosyal Bilgiler programının konularında ne tür değişmeler olmuştur?
- Sosyal Bilgiler programının uygulama sürecindeki öğretme-öğrenme yaşantıları ile ilgili düzenlemelerde ne tür değişmeler olmuştur?
- Sosyal Bilgiler programı ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde uygulamaya yön verecek şekilde ne tür düzenlemeler yapılmıştır? Sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde “Araştırmanın Kuramsal Temelleri” belirlenmiş, II. Bölümde “Araştırmanın Yöntemi”, III. Bölümde “Bulgular ve Yorumlar” ortaya konulmuştur. IV. bölümde ise “Sonuçlar ve Öneriler” bulunmaktadır.

Araştırma sonunda hazırlanan programlarda programın öğelerini oluşturan amaçlar ve eğitim durumlarıyla ilgili değişikliklerin yapıldığı, ancak değerlendirme öğesinin ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT
MASTER THESIS
EVALUATION OF THE CHANGES IN TEACHING SOCIAL SCIENCES IN
PRIMARY SCHOOLS BEGINNING FROM THE FOUNDATION OF
REPUBLIC

Ahmet NALÇACI

Advisar : Assistant Prof. Ünal ÖZDEMİR

2001-Page : 177

Jury : Assistant Prof. Ünal ÖZDEMİR

: Assistant Prof. Oğuz GÜRBÜZTÜRK

: Assistant Prof. Fevzi ŞAHİN

This study aims to analyse the evaluation of the changes in teaching social sciences in primary schools beginning from the foundation of republic. The study generally focuses on:

- What are the changes in objectives intended to be reached with social sciences course?
- What changes have taken place in social sciences programme?
- What changes have taken place in regulations related with teaching learning in the application process of social sciences programme?
- What changes have been made directed to guide the application in the evaluation regarding social sciences programme?

The study contains four parts. The first part includes the theorethical foundations of the research, the second part includes the method of the research, the third part includes findings and comments and the fourth part contains the results and suggestions.

The study reveals that in the prepared programmes, necessary changes concerning the objectives of the elements of the programme and educational situations have been made but evaluation process has largely been disregarded.

ÖNSÖZ

Yeryüzündeki yaşayış ve ihtiyaçlar, büyük bir hızla değişip, insanlık her gün birtakım yeni problemlerle karşılaşırken, çocuklarımızı ve gençlerimizi hayata hazırlamak amacıyla ve görevinde olan okullarımızın programlarının bir defa düzenlenip yıllarca uygulanması artık mümkün değildir. Böyle bir şey nasıl şimdiye kadar mümkün olmamışsa bundan böyle de mümkün olmayacaktır. Hızla değişen dünyada her yeni program birçok yönleriyle kısa zamanda eskiyecektir. Programların sürekli bir değişme ve gelişme içinde olması, günümüzün hayati zarureti haline gelmiştir. Bilim ve teknolojiye gelişmeler, iletişim imkanlarının artması ve eğitim ortamlarının çeşitlenmesi, öğretmenlerin mesleki formasyonlarının yükselmesi ile öğrenme ortamlarındaki rollerin çeşitlenmesi, “yaşam boyu öğrenme” ve “öğrenmeyi öğrenme” gibi evrensel yaklaşımların küresel düzeyde kabul görmesi ve benzeri nedenler, program geliştirme yaklaşımlarını, model ve formatlarının sürekli sorgulanması ve geliştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Toplumların kalkınmasında eğitimin yeri ve önemi kabul gören bir gerçektir. Program geliştirme de eğitim olgusunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Eğitimin bu boyutunun geliştirilmesinde Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren programların geçirdiği aşamaların etkisi açıktır. Geçmişten günümüze programlardaki değişme ve gelişmelerin ortaya konulması, bugünkü programların daha iyi anlaşılmasını ve geleceğin programlarının da hatalar ve anlamsız tekrarlardan arındırılmasını sağlayacaktır.

Bu araştırma ile “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin” programın öğeleri olan amaçlar, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarına göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, yardımlarını esirgemeyen danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR’e, araştırmanın ortaya çıkıp anlam kazanmasında yapıcı uyarılarda bulunarak yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK, Arş. Gör. Salih Zeki GENÇ ile Arş. Gör. Çavuş ŞAHİN’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam sırasında beni destekleyen eşime teşekkür ederim.

Araştırmanın, İlköğretim Sosyal Bilgiler programı ile ilgili çalışma yapacaklara katkı sağlaması en büyük dileğimdir.

Erzurum-2001

Ahmet NALÇACI

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ

Bireyin eğitimi doğduğu andan başlayarak, ölünceye kadar sürer. Çocuk dünyaya gelir, zamanla yürümesini, konuşmasını vs. öğrenir. Biraz büyüyünce kreşe, anaokuluna, ilkokula gider. İsterse öğrenimine devam ederek (orta eğitime, yüksek eğitime), isterse belli bir yerde öğrenimine son vererek iş hayatına atılır (Küçükahmet, 1995 : s. 1).

Eğitim, fertlerin yaşamlarını doğrudan etkilemesi ve sosyal yapının oluşmasındaki önemli etkisi nedeniyle toplumların gelişmesinde en önemli süreçtir. Bir ülkenin kalkınması ancak, o ülkede yaşayan insanların eğitilmesi, onlara ülkenin hedeflerine uygun beceri ve yeteneklerin kazandırılması ile sağlanabilir (Türk, 1999 : s. 2).

İnsanoğlu günümüzde bilgi patlamalarıyla bilgi ve bilgisayar çağını, uzayın derinliklerine ulaşma çabasıyla da uzay çağını iç içe yaşamaktadır. Bu hızlı gelişmeler, beraberinde toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve diğer bütün sistemlerini de değiştirmeye zorlamaktadır. Çağdaşlığı yakalamada bu sistemlere etkin bir güç kazandırmak gerekmektedir. Bu gücün kaynağı ise eğitimidir. Eğitimin bu itici gücü toplumsal sistemleri çağdaşlaşma idealiyle işletecek nitelikli insan yetiştirme ile daha da artmaktadır.

Kalkınmanın % 40 ile %60'ı bilim ve teknik ile açıklanmaktadır. Bilim ve teknik ise eğitimin çıktılarıdır. Kültür birikimi ve bunun aktarılmasında, özgür ve demokratik bir toplumun yaratılmasında da eğitimin önemi açıktır. Bütün büyük uygarlıklar düşünce özgürlüğünün yeşerdiği toplumlarda gelişmiştir (Turgut, 1992 : s. 2). Ulu önder Atatürk de eğitimin önemini şöyle belirtmektedir: “Terbiyedir ki bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır veya bir milleti kölelik ve yoksulluğa terk eder (Akyüz, 1994 : s. 291). Milletlerin kaderine hükmedecek kadar önemli olan eğitim, “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1998 : s. 9). Bununla birlikte eğitim Milli Eğitim Temel Kanununda belirtildiği gibi “Vatandaşların ve toplumun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve milletimizi çağdaş

uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak için gerekli olan davranışların kazandırılması sürecidir (Taşdemir, Baloglu ve Topcan, 1997 : s. 28).

İnsan davranışlarının öğrenme yoluyla kazanılmış olması ve öğrenmenin de eğitimin ürünü bulunması hakikatleri eğitimin çok müthiş bir kuvvet olduğunun en açık işaretidir. Bu kuvvet iyi kullanıldığı takdirde, sağlıklı bir toplum oluşur (Özoğlu, 1974 : s. 52).

Bu nedenle sağlıklı bir toplum olabilmek için eğitim işe koşulmalıdır. Ancak, bu eğitim gelişi güzel değil, belli bir maksada hizmet edecek şekilde planlanmış ve programlanmış olmalıdır.

Öğrenciden beklenen davranışların programlarla belirlendiği düşünülürse program geliştirmenin eğitimdeki yeri ve önemi anlaşılabilir. Geliştirilmek istenen program ve program tasarısının ne olduğuna gelince; program tasarısı, istenen hedefleri gerçekleştirmek üzere belirli esaslara göre tertiplenip örgütlenen “öğrenme yaşantıları sistemi” program da bu yaşantıların eğitim ortamlarında gerçekleşmiş görünümüdür (Turgut, 1992 : s. 3).

Saylor ve Alexander programı “okulun, okul içi ve dışındaki bütün durumlarda arzu edilen sonuçlara ulaşmak için giriştiği çabaların tümü” olarak tanımlıyorlar. Brubacher’e göre ise program “çocuğun, hayatını zenginleştirmek için okulun gözetimi altında seçilmiş ve örgütlenmiş bütün gerçek yaşantıları kapsar.” Popham ve Baker ise programa, okulun sorumlu olduğu bütün planlanmış ve öğrenme sonucunda edinilmiş yaşantılar anlamını vermekte ve daha kısa olarak “program, öğrenme işleminin istendik sonuçlarıdır” diyerek bu tanımları açıklamaktadır (Çilenti, 1997 : s. 13).

Program geliştirme çalışmaları, hedeflerin belirlenmesi, öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi ve hedeflerin ne derece gerçekleştiğinin değerlendirilmesi için girişilen sistematik, sürekli ve dinamik etkileşimler bütünüdür. Program tasarısının planlanıp geliştirilmesi, programın ilk ve temel ögesi olan eğitim hedeflerinin belirlenmesiyle başlar.

Öğrencilere kazandırılması uygun görülen, davranış olarak ifadeye elverişli ve eğitimle ulaşılabilecek istendik nitelikler olan bu hedeflerin belirlenmesi, eğitim durumlarının işaretçileri, istendik davranışların sembolleri ve değerlendirmenin ölçütleri olmaları bakımından önem taşımaktadır (Turgut, 1992 : s. 3).

Günümüzde ilmi faaliyetlerdeki gelişmeler, bilgi birikiminin de gün geçtikçe artıp çoğalmasına neden olmaktadır. Toplumlar ve ülkeler bu gelişmede öne geçebilmek için yarışmakta ya da bu değişiklikleri en yakından takip etmeyi istemektedirler. Her alandaki gelişmelerden haberdar olabilmek ve bu yarışta yer alabilmek için milletler, birikmiş bilgi muhtevasını yeni nesillere aktarmak ve onları bu bilgilerle donatmak zorundadırlar.

İnsanın içinde yaşadığı toplumun kendisinden beklediği ya da yapmasını istediği davranışları yapacak biçimde yetiştirilmesi eğitimin görevidir (Kılıç, 1994 : s. 1)

Türkiye coğrafi, siyasi ve ekonomik özellikleri nedeniyle dünya üzerinde önemi giderek artan bir ülke olma özelliğine sahiptir. Yaklaşık 65 milyon nüfusu ve yılda % 2 oranındaki nüfus artış hızıyla oldukça genç bir nüfusa sahip olan ülkenin bilim ve teknolojiadaki hızlı değişme ve gelişmeleri de dikkate alındığında eğitim sisteminin devamlı olarak sorgulanması ve yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bireylerin giderek daha fazla eğitim talep etmeleri, öğretim süresinin uzaması olgusunun yanısıra çok daha erken yaşlarda öğretim sürecine katılma olgusunu da gündeme getirmiştir. Bir ülkenin kalkınması büyük ölçüde o ülkede bireylere sunulan eğitim süresine ve niteliğine bağlıdır. İlköğretim eğitim süreci içinde en önemli öğretim kademesi olma özelliği taşımaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 3). Eğitim sistemimizin ilk basamağını oluşturan ilköğretim iki temel amacı olarak sayabileceğimiz hayata ve üst öğretim kurumlarına hazırlama görevini, okullaşma oranının diğer öğretim basamaklarından daha fazla ve toplumun büyük kesimine ulaşmış olması nedeniyle ilköğretimin ülkemizdeki ihtiyaçlar bakımından taşıdığı önem daha da belirginleşmektedir (Şeker, 1993 : s.76).

Bu nedenle, toplumda meydana gelen değişme ve gelişmeler ilköğretimi de etkilemekte ve bu kademede hizmet veren okulların da bu değişme ve gelişmelere kendini adapte etmesi zorunlu olmaktadır.

Okulların bu adaptasyonu, genelde uyguladığı programlarla ilgilidir. Zira, Kılıç'ın belirttiği gibi ulusal ve uluslar arası ilişkiler çok hızlı değişmekte olduğundan programların da buna göre değiştirilmesi gerekir (Kılıç, 1994 : s. 4).

Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü, bir ülkede izlenen Milli Eğitim politikasına, okuldaki öğrencinin davranışına dönüştürülmesi söz konusu olan eğitim programlarının geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır. Gerçekten de Milli Eğitim

politikasının uygulamaya geçişi ancak eğitim programları aracılığı ile sağlanabilir (Demirel, 1996 : s. 5) .

Program geliştirme çalışmalarında ulusal eğitim politikaları göz ardı edilemez. Aşağıda Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede genelde eğitim politikamızı ve özelde ise eğitim-öğretim kurumları ve programlara yön verecek; Devrim yasaları, Anayasalar, Eğitimle ilgili yasalar, Kalkınma planları, Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlarla ilgili bir özet sunulmuştur :

1.1. TEVHİD-İ TEDRİSAT

Cumhuriyet öncesi dönemden başlayarak eğitim veren kurumların bir kısmı nakli bilimlere bir kısmı ise batıda örnekleri görülen ve akli bilimlere ağırlık veren kurumlardan oluşmaktaydı.

Nakli bilimlere ağırlık verenler milli bir amaç gütmüyor, birbirlerine zıt görüşlü insanlar yetiştiriyordu. Tarikatlar ve tekkeler de yine çok farklı dünya görüşlerinde insanlar yetiştirmekte idi.

Akli bilimlere ağırlık verenler ise astronomi, matematik, fen bilgileri yanında Arapça ve din dersleri de veriyor ancak medrese zihniyetlerini benimsemediklerini her fırsatta dile getiriyorlardı.

Osmanlı döneminde çözümü bulunmayan bu mesele, milli bir devlet olan Türkiye Cumhuriyetinde sürüp gidemezdi. Öğretim birliği mutlaka sağlanmalıydı (Akyüz, 1994 : s. 285).

Daha kurtuluş savaşı sırasında Atatürk; kurulacak yeni Türk Devletinin bağımsız, ulusal ve çağdaş olmasını istiyordu. Bu nedenle eğitimde ilk hedef millilik olarak benimsenmiştir. Çağdaş ulus; ancak özgür düşünceli bireylerden oluşan ulustur. Bu da yalnızca ulusal ve laik eğitim düzeni ile gerçekleşebilir (Adem, 1993 : s. 6).

Atatürk 1923 yılında TBMM’ni açış nutkunda da eğitimin birleştirilmesi konusunu vurgulamıştır. Saltanat ve Meşrutiyet idarelerinden beri süre gelen bu ikili eğitim sistemine şu gerekçe ile son verilmiştir :

“Bir devletin irfan ve genel eğitim sisteminde milletin düşün ve duygu bakımından birliğini sağlamak için öğretimin birleştirilmesi en doğru en bilimsel ve çağdaş ve her yerde yararlı ve iyilikleri görülmüş bir kuraldır.

1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunundan sonra açılan Tanzimat-ı Hayriye döneminde yıkılmakta olan Osmanlı Saltanatı, öğretimi birleştirmeye başlamak istemişse de, bunu başaramamıştır. Bu ikilik eğitim öğretim açısından bir çok zararlı sonuçlar doğurdu.

Bu gerekçe ile TBMM’ce 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile, ulusal birlik ve ümmetçiliğe dayalı ikili eğitim dizgesine son verilmiştir. Medreseler kapatılmış tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır (Adem, 1993 : s. 9).

Böylece Cumhuriyetin ilanından sonra dört ay gibi kısa bir süre içinde, tarihin en köklü eğitim reformu gerçekleştirilmiştir. Türk eğitimi ulusal ve laik bir nitelik kazanmıştır.

1.2. HARF İNKILABI

Tanzimat döneminde, yazının ıslahı, hatta Latin harflerinin alınması ve dilde sadeleşme meseleleri ilk kez tartışılmaya başlanmış, II. Meşrutiyet döneminde, gittikçe güçlenen Türkçülük akımının etkisiyle, dilde hızlı bir sadeleşme gerçekleşmiştir (Akyüz, 1994 : s. 298).

Cumhuriyetin kurulduğu 1923-1924 öğretim yılında nüfusun % 90’dan fazlası okuma yazma bilmiyordu. Toplam 4.894 ilkokulda 341.941 öğrenci öğrenim görüyordu. 72 ortaokulda 5.905, 28 lisede 331’i kız 1.241 öğrenci öğrenim görüyordu. Nüfusun % 90’nın yaşadığı 40.000 dolayındaki köyün % 90 ‘ında okul yoktu. Bilgisizlik halk tarafından adeta bir yazgı olarak görülüyordu. Bunun nedenini değerli bir Türk dili ustası şöyle belirtmektedir (Adem, 1993 : s. 9).

“Cumhuriyetten önce halkın yüzde doksanında çoğu okuma yazma bilmiyordu. Nedeni, eski yazı güçtü; çünkü Arapça’nın yazısı idi; Türkçe yazmaya elverişli değildi, Biz Arap abecesini almış buna sadece Arapça’da bulunmayan “p,ç,j” harflerini eklemiştik. Ama bununla Türkçe’nin abecesini oluşturmuş olmuyorduk” (Aksoy, 1981 : s. 91).

01.10.1928 tarih ve 1353 sayılı Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun, ile bugünkü alfabe, Arap harflerinin yerini almıştır.

Harf devrimi geniş halk kitlelerinin hızla okur-yazar olmalarını sağlamanın yanı sıra Türk dili ve kültürünün Arap ve Doğu kültürünün etkisinden kurtarılmasını

amaçlıyordu. Harf devriminden sonra açılan Millet Mekteplerinde okuma yazma bilmeyen geniş yığınların en kısa sürede eğitilmesi için çaba harcandı. 1928 yılında yeni yazıyı, nüfusun okur yazar oranı % 0 iken 1935 yılında bu oran % 25'e yükselmiştir (Adem, 1993 : s.11).

Eğitim öğretimin birleştirilmesi hakkında kanun ve Harf inkılabı ile bireylerin eğitimi için oluşturulan temel dayanak yapılacak eğitim faaliyetlerinde dikkate alınması gereken bir takım eğitim ilkelerinin de belirlenmesini gerektirmiştir. Bu ilkeler değişen ve gelişen şartlara bağlı olarak yeniden düzenlenip Türk Milli Eğitiminin ilkelerini oluşturmuştur.

1.3. EĞİTİM İLKELERİ

Cumhuriyet dönemi ilköğretimde program geliştirme çabalarının dayandığı temelleri anlayabilmek için bu döneme damgasını vuran Atatürkçü eğitim anlayışını bilmek ve anlamak gerekir. Atatürkçü eğitim anlayışını temel alan Cumhuriyet dönemi eğitim ilkeleri şöyle sıralanabilir :

1.3.1 . Millilik ilkesi :

Önceki milli olmayan eğitimi felaketlerimizin temel sebepleri arasında gören Atatürk, yeni Devletin eğitiminin milli olmasını istemiştir.

Mart 1923'te Konya'da yaptığı konuşmada bize "milli terbiyenin" ne olduğunu anlamakta ışık tutar :

"Bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanalım. Lakin unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak zorundayız" (Akyüz, 1994 : s. 294).

1.3.2 . Laiklik ilkesi :

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile eğitimdeki ikiliğe son verilerek, Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğu altında laik bir eğitim sistemi kurulmuştur.

Laik eğitim yoluyla " fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" kişilerden oluşan bir toplum düzeninin kurulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, eğitim yoluyla, milli idealleri beslemek, hür ve milli bir devlet yaratmak, yeni Türk liderlerini yetiştirmek,

dinamik ve çağdaş bir toplum kurmak amaçlanmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 28).

1.3.3 . Bilimsellik ilkesi :

Atatürk, bilimin her alanda olduğu gibi eğitimde de bize tek rehber olması gerektiğini söylemiştir.

Bilim ve bilimsellik ile ilgili değişik mekan ve zamanlarda dile getirdiği görüşlerinin özünü “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” veciz sözü açıkça ortaya koymaktadır. Bu sözün gereği olarak da eğitim faaliyetlerinde dikkate alınmasını istemekte ve önermektedir.

Cumhuriyetçi eğitim anlayışı, ülkemizde çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmayı amaçlamıştır. Çağdaşlaşmaya, çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkma ise, akılcılığa, denemeye, araştırmaya dayanan, düşünce biçiminde geçer. Çağdaşlaşma bilimsel davranışla kazanılabilir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 28).

1.3.4 . Genellik ve eşitlik ilkesi :

Bu ilke ile ilgili olarak Atatürk’ün eğitim kurumlarının yaygınlaştırılmasını diğer konulardan daha çok önem verildiği görülmektedir.

Bu kapsamda kadınlarında erkekler kadar eğitim hakkından yararlanmasını ve aynı zamanda eğitim kurum, kuruluşlarının ve faaliyetlerinin yurdun dört bir yanına yaygınlaştırılması ön görülmektedir.

1.3.5 . İşlevsellik ilkesi :

Bu ilke ile ilgili olarak eğitimde kazandırılacak bilgilerin gerçek hayatta yeri ve anlamı olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu yönüyle milli eğitim, bir yandan toplumsal ihtiyaçların karşılanması yönünde programlanmalı, diğer yandan da kişiye, çağdaş yaşamında kullanabileceği bilgiler kazandırmalıdır. Eski okul bir okuma okuluydu, yeni okul anlama ve aydınlanma okulu olmalıdır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 30).

Nitekim Atatürk de bu ilke ile ilgili yaptığı konuşmalarda Cumhuriyet eğitiminin mutlak suretle bir işlevsel değer kazanacağını, böylece üreten toplumun gelişmesine katkıda bulunan insanlar yetiştirileceğine işaret etmiştir.

1.4. Anayasalarda İlköğretim

Bilindiği gibi bir ülkenin siyasal, toplumsal, ekonomik düzeni, o ülkede yürürlükte olan anayasa ile biçimlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminin Anayasası (1921) o günün koşullarına göre ülkemizin yönetimini biçimlendiriyordu. Bu nedenle kısa süre uygulanarak yürürlükten kaldırılmıştı. Cumhuriyet tarihinde ilk Anayasa 24.04.1924 tarihli T.C. Anayasasıdır. İkincisi 20.07.1961 tarihli, üçüncüsü de 07.11.1982 tarihli ve halen yürürlükte olan T.C. Anayasasıdır (Adem, 1993 : s. 12).

Ülkemizde de Cumhuriyetin ilanından günümüze hazırlanan Anayasalarda toplumsal, ekonomik vb. düzenlemeler yanında eğitimi ilgilendiren maddelere de yer verilmiştir. Bu araştırma çerçevesinde ilköğretimin geldiği bugünkü noktanın ve izlenmiş olan politikaların iyi anlaşılabilmesi için üç Anayasada ilköğretimle ilgili maddelere yer verilmiştir.

1924 Anayasasında; “iptidai tahsil (İlköğrenim) bütün Türkler için mecburi, Devlet mekteplerinde parasızdır” (Madde 87) ifadesi kullanılmıştır.

Yukarıda 1924 Anayasasında yer alan madde 1961 (Madde 50) ve 1982 (Madde 42) Anayasasında aynen tekrarlanmış ve “ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburi ve devlet okullarında parasızdır” ifadesine yer verilmiştir.

1.5. Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şuralarında İlköğretim

Atatürk, İstiklal Savaşı’nın en kritik günlerinde bir yandan Cumhuriyeti kurma çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan Milli Eğitim sisteminin esaslarını belirleme çalışmalarına yönelmiştir.

Eğitim alanında başlatılan bu çalışmaların planlanmasında ve geliştirilmesinde, İcra Vekilleri Heyeti, Birinci Maarif Kongresi, Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şuralarının büyük katkısı olmuştur (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 24).

1.5.1. İcra Vekilleri Heyeti

“İcra Vekilleri Heyeti,”nin 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM’de okunan ilk programında, Milli Eğitim alanında yapılacak çalışmalar açıklanmıştır. Yapılan açıklamaların belirgin noktalar şöyle özetlenebilir (Cicioğlu, 1985 : s. 29-30):

- Verilecek eğitim her yönüyle dini ve milli olacaktır,
- Bütün okullar, en ilmi ve modern şekilde sağlık kurallarına uygun olarak yeniden düzenlenerek, programlar ıslah edilecektir,
- Milletin karakterine, coğrafi şartlara, tarih geleneklerimize, sosyal bünyemize uygun ilmi ders kitapları meydana getirilecektir,
- Milli şuuru geliştirici tarihi, edebi ve sosyal eserler erbabına yazdırılacaktır.

Bu hükümet programı ile, eğitim programlarında ileride yapılacak değişikliklerin ilk işareti verilmiş olmaktadır. (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 30).

1.5.2. Birinci Maarif Kongresi

16.07.1921’de “Maarif Kongresi” Darülmuallimin konferans salonunda Mustafa Kemal Paşa’nın açılış konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır (Cicioğlu, 1985 : s.31).

Kongrenin gündeminde şu konular bulunmaktadır:

- Milli bir eğitim programı getirmek ve mevcut eğitim teşkilatımızı bu günkünden daha yararlı bir düzeye çıkarmak için çalışmalar yapmak (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 31),
- Dört sene olan ilköğretimin beş seneye çıkarılması,
- Köylü ile kentlilerin ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle ilkokul programlarının buna göre ayrı ayrı düzenlenmesi (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 25).

1.5.3. Heyet-i İlmiyelerde İlköğretim

1.5.3.1. Birinci Heyet-i İlmiye

Bu toplantı, 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Ankara’da yapılmıştır. 40 kişiden oluşan “Birinci Heyet-i İlmiye” altı gruba ayrılarak çalışmalarına başlamıştır. Bu altı gruptan ilköğretimle ilgilenen grup çeşitli yönetmelikler ve çalışma programları hazırlamıştır. Bu çalışmalarda ilköğretimle ilgili öngörülen maddeler şunlardır :

- Tahsil-i ibtidai programında ne gibi tadilata ihtiyaç vardır?
- İbtidai tahsilden sonra hayat tedrisat programı nasıl olmalıdır? (Cicioğlu, 1985 : s. 32).

Alınan kararların hepsi tam gerçekleşmemişse de, bu konularda yapılması gereken işlerde ilk adım atılmıştır (Binbaşıoğlu, 1999 : s. 176).

1.5.3.2. İkinci Heyet-i İlmiye

Bu toplantı 1924 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Toplantıda alınan kararlar arasında;

- İlköğretim altı yıldan beş yıla indirilmesi,
- Ortaokul ve liseden ibaret olan ortaöğretimin yedi yıldan altı yıla indirilmesi,
- İlköğretmen okullarının öğrenim süresinin ilkokuldan sonra, dört yıldan beş yıla çıkarılması,
- İlkokul programının geliştirilmesi,
- Ders kitaplarının yazdırılması, konuları görüşülmüş ve kararlar alınmıştır.

Bu kararlar, mali bir yükümlülük gerektirmediğinden hemen hepsi uygulanmıştır (Binbaşioğlu, 1999 : s. 177).

1.5.3.3. Üçüncü Heyet-i İlmiye

Bu toplantı, 26 Aralık 1925 - 8 Ocak 1926 tarihleri arasında Ankara'da yapılmıştır. Bir çok konuyu görüşüp karara bağlayan toplantının ilköğretimi ilgilendiren en önemli kararları arasında;

- Kayıt için başvuran bütün öğrenciler okula almak için gerekli her türlü önlemler alınacaktır.
- Talim ve Terbiye işleriyle meşgul olmak üzere, Bakanlık içinde bir "Talim ve Terbiye Dairesi" kurulacaktır.

Bu kararların hemen hepsi aynı yılda uygulanmaya başlanmıştır. Bu toplantıda alınan Talim ve Terbiye Dairesinin kurulması kararı, aynı yıl çıkan "Maarif Teşkilatı" hakkında kanunla gerçekleşmiştir (Binbaşioğlu, 1999: . 178).

1.5.4. Milli Eğitim Şuralarında İlköğretim

22.06.1933 tarihinde yürürlüğe giren 2287 sayılı kanunla Milli Eğitim Bakanlığının düzenlenmesiyle ilgili hizmetleri yürütmek için Talim ve Terbiye Kurulu ile Milli Eğitim Şurası görevlendirilmiştir. 1935 yılında toplanması kararlaştırılan ilk Milli Eğitim Şurası çeşitli nedenlerle 1939 yılında toplanabilmiştir. İlk toplantıdan günümüze 17 Milli Eğitim Şurası gerçekleştirilmiş, bunlardan ilköğretimi ilgilendirenlerin isimleri, tarihleri ve alınan kararları aşağıda belirtilmiştir.

1.5.4.1. Birinci Milli Eğitim Şurası: (17-19 Temmuz 1939)

Bu şurada her kademedeki eğitim kurumlarının program ve yönetmeliklerinin incelenmesi önemli yer tutmuştur.

İlköğretim komisyonunda ve şura genel kurulunda yapılan görüşmeler sonunda Milli Eğitim müdür ve memurları ve ilköğretim müfettişleri yönetmelikler ile ilkokul programı incelenerek kabul edilmiş; üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması kabul edilmiştir (Şeker, 1993 : s. 59).

Bu şura, diğer Milli Eğitim Şuralarının başlangıcı olmuş, bir geleneği başlatmıştır. İlk ve ortaöğretimdeki gelişmelerin bir plana bağlanması sağlanmıştır (Binbaşoğlu, 1999 : s. 181).

1.5.4.2. İkinci Milli Eğitim Şurası: (15-21 Şubat 1943)

Bu şurada bütün öğretim kurumlarında anadil çalışmalarının veriminin artırılması, Türkçe özellikle yazma öğretiminin daha verimli hale getirilmesi hususları görüşülmüştür. Ulusal kültürü oluşturan Türk Ahlakı, Türk Dili ve Türk Tarihi eğitim programlarının geliştirilmesi konusunda kararlar alınmıştır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 26).

1.5.4.3. Dördüncü Milli Eğitim Şurası: (22-31 Ağustos 1949)

Bu şurada gündemin üçüncü maddesi, 1948-1949 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ilkokul programlarının incelenmesi konusunu oluşturmaktadır.

Şurada 1948 programındaki köklü değişiklikler gerekmediği, ancak bu programın başarı ile uygulanması için öğretmen yetiştiren kurumların programlarında gerekli değişikliklerin yapılmasını, yakın yurt araştırmaları yapabilecek nitelikte öğretmen yetiştirilmesini, ilkokul ikinci devrede ayrı ayrı okutulan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi şura genel kurulunca kabul edilmiştir (Şeker, 1993 : s. 60-61).

Şurada ortaokullarda eğitim öğretim anlayış ve uygulanış bakımından ilkokullara yaklaştırılması, bu iki kuruluş arasında paralellik ve ahenk sağlanması bu şurada alınan kararlar arasındadır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 26).

1.5.4.4. Beşinci Milli Eğitim Şurası: (5-14 Şubat 1953)

Bu şurada ilkokul programının amaç ve ilkeleriyle içeriği arasında bir uyum sağlanması, “toplu öğretim” anlayışının ilkokul ikinci devresinde de uzatılması, yıllık çalışma saatlerinin kullanımında bir esneklik olması, ilkokulda ilk okuma ve yazma öğretiminde büyük ve küçük harflerin birlikte kullanılması, programların yaygınlaştırmadan önce denenmesi ve geliştirilmesi önerilerinde bulunulmuştur (Binbaşıoğlu, 1999 : s. 183).

Ayrıca bu şurada ilköğretim ikinci devrede coğrafya, tarih ve yurttaşlık bilgisi derslerinin “toplum ve ülke incelemeleri”; tabiat bilgisi, tarım ve aile bilgisinin “fen ve tabiat bilgileri” adı altında birleştirilmesi uygun görülmüştür. Dersleri bu şekilde gruplaştırmaktan amaç, bunları yalnızca birbirlerine eklemek değil, bir olay ya da problemi çeşitli bilgi ve anlayış açılarından çocuğa inceletmek ve araştırma olanakları sağlamaktır (Şeker, 1993 : s. 63).

1.5.4.5. Yedinci Milli Eğitim Şurası: (5-15 Şubat 1962)

Bu şurada ilköğretimi ilgilendiren gündem konularından birisini oluşturan ilköğretim kademesinde 222 sayılı ilköğretim kanunun getireceği yenilik ve gelişmelerle, ilkokul programı üzerinde yapılacak çalışmalara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Yeni hazırlanacak ilkokul programında; “milli tarih iyi öğretilmeli ve ilkokuldan sonra çocuklarda, yaşlarına göre bir milli tarih duygusu yaratılmış olmalıdır” önerisinde bulunulmuştur (Şeker, 1993 : s. 65).

1.5.4.6. Sekizinci Milli Eğitim Şurası: (28 Eylül-3 Ekim 1970)

Bu şurada, ortaokulun tek tip ve ortak kültür veren bir kademe haline getirilmesi kararı alınmıştır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 27).

1.5.4.7. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası: (24 Haziran-4 Temmuz 1974)

Bu şuranın gündemini milli eğitim sistemimiz içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar oluşturmuştur.

Şurada ilkokul ve ortaokul programlarının kaynaştırılmış bir bütün halinde yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Kararlarda;

İlkokulların 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı ile ortaokulların sosyal bilgiler programının temel eğitimin amaçlarına uygun olarak kaynaştırılmış bir bütün oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar sürdürülecektir. Bu amaçla hazırlanmış olan program taslağı Tebliğler Dergisinde yayımlanacak ve yeni programa göre 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflar için yarışma açma veya komisyon kurma yoluyla Bakanlıkça tek kitap yazdırılacaktır. 1805 sayılı Tebliğler Dergisinde ilkokul ve orta okulun temel eğitim halinde bütünleştirilmesi ile programların (a) ortak dersler, (b) özel dersleri ve (c) seçmeli dersleri kapsayacağı, ortak derslerin ilkokul sekizinci sınıf sonuna kadar okul programlarına esas alınması kararlaştırılıp uygulanmak üzere yaygınlaştırılmıştır (Şeker, 1993 : s. 67-68).

1.5.4.8. Onuncu Milli Eğitim Şurası: (23-26 Haziran 1981)

Bu şurada eğitim politikalarının uygulanmaya dönüşmesinde aracılık işlevi olan eğitim programlarının geliştirilmesine büyük önem verilmiştir.

Programlar öğrencilerin dikey ve yatay geçişlerini kolaylaştırıcı bir esneklik içinde farklı ilgi ve yeteneklerin geliştirilmesine yanıt verecek şekilde düzenlenmiş, öğrencilerin çeşitli öğrenim alanlarına ve meslek dallarına yönlendirilmeleri temel eğitimden başlayarak yüksek öğretimde devam edecek şekilde ele alınmıştır.

Onuncu Milli Eğitim Şurasında Türk Milli Eğitim sisteminin Atatürk ilkeleri doğrultusunda bütünleştirilmesini öngören bir model getirilmiştir. Bu modele göre ilk ve ortaokul programları temel eğitim programları halinde bütünleştirilmektedir. Temel eğitim 6-14 yaşları arasındaki çocuklara eğitim veren bir öğretim kademesi olarak ön görülmüştür. Bu bütünleşme içinde programların 1-3, 4-5, 6-8 yıllar için çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak ve eğitimin bu çağlarla ilgili görev ve sorumluluğu göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gereği üzerinde durulmaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 27).

1.5.4.9. Onikinci Milli Eğitim Şurası: (18-22 Temmuz 1988)

Bu şurada ilköğretimle ilgili pek çok konu ele alınmıştır. Liselerin bünyelerindeki ortaokulların ilköğretim bünyesine alınması, mevcut ortaokulların ilköğretimle bütünleştirilmesi, sekiz yıllık ilköğretimin ortak ve aynı bir öğretim

programına kavuşturulması gibi konularda kararlar alınmıştır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 28).

1.5.4.10 Onbeşinci Milli Eğitim Şurası: (13-17 Mayıs 1996)

Bu şurada temel eğitim kavramı yerine ilköğretim kavramının kullanılması, ilköğretimin 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması, 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmesi, 9. sınıfın liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olması, 8 yıllık ilköğretimin uygulanmasına geçilmeden önce ilköğretimin amaçlarının ve ders programlarının bütünlük, ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi gibi kararlar alınmıştır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 29).

1.6. Kalkınma Planlarında İlköğretim

Türkiye, Atatürk döneminde, 1933-1939 yıllarını kapsayan kalkınma planları ile dünyada planı ilk defa uygulayan ülkelerden biri olmakla beraber, ancak 30 Eylül 1960 tarihinde yürürlüğe giren 91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması hakkında kanunla planlı kalkınma dönemine girmiştir.

Türkiye planlı döneme girdikten sonra, eğitim planlaması kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmeye başlanmış ve hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında eğitime büyük önem ve yer verilmiştir (DPT, 1982 : s. 28).

Araştırmanın çerçevesi açısından 1963'ten başlayarak günümüze kadar hazırlanmış olan Devlet Kalkınma Planlarında ilköğretimi ilgilendiren hedeflere yer verilecektir:

1.6.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1963-1967)

Bu kalkınma planının ana ilkeler bölümünde ilköğretimde önümüzdeki on beş yıl içinde okul çağındaki nüfusun her birine okul imkanları sağlamak, bir toplumsal hedef olarak alınmıştır denilmektedir.

Plan hedefleri içinde;

- Nitelikli insan yetiştirme,
- Orta öğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümünü mesleki ve teknik eğitime yöneltme gibi hedefler yer almaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 21).

1.6.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1968-1972)

Bu kalkınma planında eğitim kademelerinde ferdi, toplum içinde görevlerinde tesirli kılan, bilgi, yetenek ve alışkanlıklarla donatacak olan ilköğretim ikinci beş yıllık plan süresi sonuna kadar ilkokul çağındaki bütün nüfusa teşmil edilmiş olacaktır.

Plan hedefleri içinde;

- İlköğretim ilkokul çağındaki bütün nüfusu kapsamaması,
- Temel eğitimin okulöncesi eğitimi ve ilköğretimi içine alması,
- Ortaokulda tek tip ortak bir program uygulanması,
- İlköğretim I. kademe programlarının çevre şartlarına, temel eğitim gereklerine, oyun ve iş ilkelerine uygun düzenlenmeyişi konuları üzerinde durulmuştur (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 22).

1.6.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1973-1977)

Bu kalkınma planının uzun dönemli hedefleri arasında; temel eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılması ve bu sistemin kentlerde ve merkezi köylerin tamamında uygulanması hedeflenmiştir.

III. Özel İhtisas Komisyonu raporunda temel eğitimin hedefleri şu şekilde açıklanmaktadır:

- Temel eğitimin bütünlüğü içerisinde ilkokulun amaçları eğitim programları ve yapısı ele alınacaktır,
- İlkokul sonrası eğitim, temel eğitimin tanımına uygun olarak örgütlenecek ve çocuğu hayata hazırlayacak eğitim programları geliştirilecektir (Şeker, 1993 : S. 73).

1.6.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1979-1983)

Bu kalkınma planının ilkeler ve politikalar bölümünde;

- Çağ nüfusunun tümünü kapsayacak olan temel eğitim I. kademe plan döneminde kır-kent, cinsiyet ve bölgeler arası dengesizliğin çıkardığı farklılıkları giderecek bir yapıya kavuşturulacaktır,
- Okulsuz köylerin tümünün okula kavuşturulması ya da yörelerdeki çocukların okuma olanağı elde edebilmeleri için yıllık programlarda özel önlemler getirilecek ve uygulanacaktır (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 23).

1.6.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1985- 1989)

Bu kalkınma planında ilköğretimin anasınıfını, ilkokulu ve ortaokulu kapsayan eğitim kademesi olarak tanımlanmaktadır. İlköğretimin temel özellikleri; öğrenciyi tanıma, yöneltme, üst öğrenime ve mesleğe hazırlama, diğer eğitim basamaklarıyla ve çevreyle bütünleşme olarak belirtmektedir.

1.6.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1990-1994)

Bu kalkınma planında çağ nüfusunun tamamına yakını okullaştırılmış olan ilkokullarda niteliğin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilmesi kararlaştırılmıştır.

1.6.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı : (1996-2000)

Bu kalkınma planında okullaşma oranı; okul öncesi eğitimde % 16, sekiz yıllık zorunlu eğitimde % 100 olması hedeflenmektedir.

Bu planda ayrıca aşağıdaki konular üzerinde de durulmaktadır:

- Zorunlu temel eğitimin ikinci kademesinden başlamak üzere ortaöğretimde etkin bir ölçme, değerlendirme ve yönlendirme sistemi oluşturması,
- Eğitim birliği yasası çerçevesinde 8 yıllık zorunlu eğitimin temel eğitim olarak uygulanması,
- Eğitimin her kademesinde teknoloji destekli eğitim yapılması, kademeli olarak bilgisayar desteli eğitimin geliştirilerek yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Gürkan ve Gökçe, 1999 : s. 24).

1.7. İlköğretimde Program Geliştirme Çalışmaları

1924 yılında tek tip ve 5 yıllık ilkokul için bir program yapılmıştır. 1926 yılında toplu öğretim, çocuğa özgelik, yakın çevre ilkelerine göre gözden geçirilen bu program 1936 ve 1948 yıllarında daha iyi bir duruma getirilmiştir.

Beşinci milli eğitim şurasında (1953) ilk öğretimle ilgili problemlere yer verilmesi, yürürlükte bulunan 1948 programının bütünüyle yeniden ele alınmasına yol açmıştır (Varış, 1997 : s. 34).

İlkokul programlarıyla ilgili olarak yapılan işlerin muhtemelen en önemlisi, Milli Eğitimin amaçlarına ek olarak, ilköğretim amaçlarının da belirlenmesi olmuştur.

1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de program geliştirme çalışmaları tekrar ilkokul programları üzerinde yoğunlaşmıştır. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı İlköğretim Kânununun getirdiği hükümlerle programların geliştirilmesi zorunlu kılınmıştır. 1962 yılında toplanan 7. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar gereğince ilkokul program taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu taslak önce 14 ilden başlayarak deneme okullarında uygulanmıştır. Programla ilgili çalışmalar illerde kurulan program geliştirme kurulları tarafından yürütölmüş ve desteklenmiştir. İllerdeki çalışmalar ışığında yeniden hazırlanan ilkokul programı taslağı Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı merkez değeriendirme komitesine aktarılmıştır. Buradaki incelemeler Talim ve Terbiye Kurulu'na sevk edilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu 1 Temmuz 1968 tarih ve 171 sayılı kararı Milli Eğitim Şurasında görüşölerek 1968-1969 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.

İlköğretimde program geliştirme faaliyetleri genellikle, daha fazla sayıda ilgilinin program yapma işine katılması, hazırlanan programın tanıtılması şeklinde uygulanmış, değeriendirme ve araştırmaya sürekli yer verilememiştir. Son yıllarda ilkokul programı ders programları boyutunda geliştirilmektedir. Bazı ders programları; hedef davranış, ders konuları, derslerin işlenişi ile ilgili açıklamalar boyutunda ele alınmıştır. Ancak ilkokul programının 1995 yılındaki yeni baskısında hedef ve davranışların belirlenmesi yerine dersin amaçları ve konuların belirlenmesiyle yetinilmiştir. Ancak ders programları ayrı basılmış ve bu baskılarda hedef ve davranışlara önemle yer verilmiştir. (Büyökkaragöz, 1997 : s.231).

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, modeli, sınırlılıkları, veri toplama teknikleri, verilerin analizi, tanımlar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı :

Bu araştırmanın temel amacı tarihsel gelişim sürecinde Sosyal Bilgiler programındaki değişme ve gelişmelerin bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler dersi ile ulaşılması düşünülen amaçlardaki değişmeler nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler programının konularında ne tür değişmeler olmuştur?
3. Sosyal Bilgiler programının uygulama sürecindeki öğretme-öğrenme yaşantıları ile ilgili düzenlemelerde ne tür değişmeler olmuştur?
4. Sosyal Bilgiler programı ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde uygulamaya yön verecek şekilde ne tür düzenlemeler yapılmıştır?

2.2. Araştırmanın Önemi :

Sosyal Bilgilerde yer verilen konuların toplum hayatında ne denli önemli olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Burada yer verilen bilgilerin toplumsal devamlılığı sağlama ile doğrudan ilişkisi olduğu için toplumsal yapıdaki değişikliklere paralel olarak Sosyal Bilgiler programında da Cumhuriyetten günümüze görülen değişikliklerin programın öğelerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yönüyle araştırma önemlidir.

Ayrıca daha sonra yapılacak bu konuyla ilgili araştırmalara kaynak oluşturacağından dolayı önemlidir.

2.3. Araştırmanın Modeli :

Bu araştırma, ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programdaki; amaç, eğitim durumu ve değerlendirme yönünden Cumhuriyetten günümüze yapılan değişiklikleri ve gelişmeleri ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu nedenle araştırma yöntemi olarak survey (tarihi) kullanılmıştır. Survey yöntemi, olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan

incelemedir.” Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bununla mevcut durumlar, koşullar özellik aynen ortaya konmaya çalışılır (Kaptan, 1981 : s. 63). Bir tarihi survey olan bu tür araştırmalar, geçmişin öğrenilmesi, bugünün anlaşılması ve geleceğin tahmin edilebilmesine, geçmişteki hataların bugünkü çalışmalarda tekrarlanmasından kaçınılmasına yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmada da Cumhuriyetten günümüze hazırlanan Sosyal Bilgiler programının geçmişi ve bugüne ait veriler toplanıp gruplandırılarak betimlenmeye çalışılmıştır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları :

1. Araştırma ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının, amaç, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarının değerlendirilmesi ile sınırlıdır.
2. Araştırma konu ile ilgili literatür taraması ile sınırlıdır.
3. İlköğretim II. kademesi araştırmanın dışında bırakılmıştır.
4. Birleştirilmiş sınıflar araştırmanın dışında bırakılmıştır.

2.5. Veri Toplama Teknikleri :

1. Cumhuriyetten günümüze hazırlanan ve Sosyal Bilgiler ile ilgili değişiklikleri kapsayan programlar,
2. Eğitimde program geliştirme ile ilgili kitaplar,
3. Türk Eğitim tarihini konu edinen yayınlar,
4. Eğitim bilimleri yada sınıf öğretmenliği ile ilgili yapılan sempozyum ve kongre kitapçıkları,
5. 1926 programına doğrudan ulaşamamıştır. Bu programla ilgili veriler Türk Eğitim Tarihi ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak oluşturulmuştur.
6. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu ile Yayınlar Dairesi Başkanlığının arşivlerinden de yararlanılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler olgusal nitelikte verilerdir. Bunlar kişisel yargılardan bağımsız olarak var olan, herkesin üzerinde anlaşabileceği türden gözlenebilir ölçütleri olan gerçeklerdir.

Bu veriler, belgesel tarama tekniği ile sistemli kayıtlar tutularak toplanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi :

Veriler olgusal nitelikte olduğundan, bulguların da nesnel, kişisel görüş ve beğenilerden etkilenmeyen olgusal bir özelliğe sahip olduğu kabul edilmiş ve bu bulgular oldukları gibi sunularak yıl itibarıyla ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

2.7. Tanımlar :

1. **Eğitim** : Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1998 : s. 12).
2. **İlköğretim** : Zorunlu eğitim çağındaki (6-14 yaş grubu) öğrencilere temel bilgi ve beceri kazandırarak onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan bir eğitim devresidir (Erden, 1998: s. 174).
3. **Program** : Bir okulda ya da okullarda ne üretilmesi gereğine ilişkin organize kararları içeren bir dokümandır (Varış, 1988 : s. 18).
4. **Eğitim Programı**: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar (Varış, 1997: s. 14).
5. **Öğretim Programı** : Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1997 : s. 14).
6. **Ders Programı** : Öğretim programlarında yer alan “bilgi kategorilerinin disiplinlerin” ve faaliyet alanlarının, eğitim amaçlarını gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim öğretim programındaki esasları öğrenci davranışlarına dönüştüren programdır (Varış, 1997 : s. 14).
7. **Program Geliştirme** : Gerek okul içinde gerek okul dışında, milli eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin uygun yöntem ve tekniklerle geliştirilmesine yönelik ko-ordine çabaların tümüdür (Varış, 1997 : s. 17).
8. **Program Değerlendirme** : Gözlem ve çeşitli ölçme araçlarıyla eğitim programlarının etkinliği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın

etkinliğinin işaretleri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkinliği hakkında karar verme sürecidir (Prinçdane, 1997 : s. 9)

9. Sosyal Bilimler : İnsan tarafından üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1997 : s. 2).

10. Sosyal Bilgiler : Toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1997 : s. 3).

2.8. İlgili Araştırmalar :

1. KARAGÜLLE (1988) tarafından yapılan “İlkokullarda Okunan Hayat Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi” konulu bir araştırmada öğrencilerin ilköğretimin ilk üç sınıfında gösterdikleri başarının yeterliliği ile okul yönetici ve öğretmenlerin derse verdikleri önem ele alınmıştır.

Sonuçta program doğrultusunda verilen eğitimin verimli olmadığı ortaya çıkmıştır.

2. RAGIP (1990) tarafından yapılan “İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi” konulu bir araştırmada derslerin amaçlarına ulaşılabilirlik düzeyi, amaçların gerçekleşmesinde cinsiyetle ilişkisi ve hangi düzeydeki amaçların daha çok gerçekleştiği ele alınmıştır.

Sonuçta ilkokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi çok yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır.

3. KILIÇ (1994) tarafından yapılan “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” konulu bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmanın amaçları şu dört noktada toplanmıştır :

A) Sosyal Bilgiler öğretiminde; amaç, muhteva, yöntem, araç-gereç, süre, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından mevcut durum nedir?

B) Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

C) Bu problemler hangi nedenlerden kaynaklanmaktadır?

D) Sosyal Bilgiler programında belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için ne gibi önlemler alınabilir?

Araştırma sonunda kıdemi 20 yıl ve üstünde olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler ders programının toplulaştırılmış şekilde değil ayrı ayrı olması gerektiğini savundukları ortaya çıkmıştır.

4. PİRİNÇDANE (1997) tarafından yapılan “İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Programının Değerlendirilmesi” konulu araştırmada Sosyal Bilgiler ders programının mevcut durumu, programda belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için ne gibi önlemler alınabileceği ve programın uygulanmasında karşılaşılan sorunların neler olduğu ele alınmıştır.

Sonuçta ilköğretim okullarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders programını ihtiyaçlara yeterince uygunluk göstermediği ortaya çıkmıştır.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. 1926 İLKOKUL PROGRAMI :

1926 İlkokul programı, programın öğeleri olan;

3.1.1. Amaçlar

3.1.2. Eğitim Durumu açılarından şöyle ele alınabilir.

3.1.1. Amaçlar :

1926 İlkokul programı “ Cumhuriyet prensiplerine göre yeni öğretim metodlarıyla, Fransız, Yunan, Bulgar, Alman ve diğer ulusların ilköğretim programlarından yararlanılarak hazırlanmıştır (Turgut, 1992 : s. 18). Bu programın giriş (mukaddime) bölümünün ilk paragrafında tek bir genel amaca yer verilirken, ilkokulun amacı şu şekilde belirlenmiştir :

“İlk mektebin başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle eyi vatandaşlar yetiştirmektir” (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 37).

Bu programda “iyi vatandaşlar yetiştirmek” “milli cemiyet ve Türk Cemiyeti’ne ruhen ve bedenen en faydalı bir tarzda uyum sağlamak” Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi (Sosyal Bilgiler) derslerin amaçlarının ne olacağını saptayan ifadelerdir (Sönmez, 1997 : s. 35).

1926 programında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmaktadır. Hepsinin genel amacı ise şöyledir: “İyi birer vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve milletine intibak ettirmektir.” Yurt bilgisi dersi ise, bu gayeyi doğrudan doğruya yapan bir derstir; bu nedenle diğer derslerin hepsinin bir merkezi ve temeli durumundadır (Pirinçdane, 1997 : s. 15).

Bu program ile ilk defa derslerin özel amaçlarına her dersin girişinde “Dersin Hedefleri” başlığı altında yer verilmiştir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 40).

3.1.2. Eğitim Durumu :

3.1.2.1. İçerik:

1926 İlkokul programı ile ilkokullarda okutulması öngörülen derslerin adı ile haftalık ders dağılımı TABLO 1’de verilmiştir. Bu programda derslerin adlarında önemli sadeleştirmeler yapılmış, özellikle derslerin konuları arasında cumhuriyetle ilgili muhtevaya ağırlık verilmiştir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 38).

TABLO 1

1926 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler		I. Devre			II.Devre	
		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	Alfabe	10	-	-	-	-
	Kiraat	-	4	4	3	3
	İmla	-	2	2	1	1
	Tahrir	-	2	2	2	2
	Gramer	-			1	1
	Elyazısı	-	2	2	1	1
Hayat bilgisi		4	4	4	-	-
Hesap-hendese		4	4	5	5	5
Tarih		-	-	-	2	2
Coğrafya		-	-	-	2	2
Tabiat dersleri		-	-	-	2	2
Eşya dersleri		-	-	-	-	2
Yurt bilgisi		-	-	-	2	1
Resim-Elişi		4	4	4	2	2
Musiki		2	2	1	1	1
Cimnastik		2	2	2	2	1
Yekun		26	26	26	26	26
(Ev idaresi)		-	-	-	(1)	(1)
(Dikiş)		-	-	-	(1)	(1)

(Cicioğlu, 1985 : s. 96).

3.1.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Bu ilkokul programı 1925-1926 öğretim yılında seçilen birkaç ilkokulda denenmiş, oradan alınan sonuçlara göre bazı değişiklikler yapılarak 1927 yılında bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır. Ancak bu programa ilk defa getirilen “toplu tedris” metodunu öğretebilmek ve öğretmenleri yeni esaslara hazırlamak için Bakanlık bazı kurslar açmış, yayımladığı dergilerde onlara toplu öğretim metodunu öğretmeye çalışmıştır. Ancak, toplu öğretim veya okulun iş ilkesine göre yenilenmesi, her şeyden önce okulun bünyesinde bir değişmeyi istemekteydi. Yeni okul binalarına, geniş

bahçelere, oyun yerleriyle laboratuarlara ve bunları tamamlayacak ders araç gereçlerine ihtiyaç duyulmuştur.

Diğer önemli bir nokta da öğretmenlerin bu yeni programa hazırlanmasıdır.

Bakanlığın hazırladığı kurslar, bu amaçları yerine getirmekten uzak kalmıştır. Konuyu tartışan öğretmen örgütleri görüşlerini şöyle belirtmektedirler:

“İlkokullar için büsbütün yeni tarzda bir program değişikliği oldu. Toplu öğretimin ne demek olduğunu ve nasıl uygulanacağını tamamıyla kavrayamadık. Okul kitaplarını yazan arkadaşlarımız da yeni öğretim niteliğini sezemediklerinden bizim işimizi kolaylaştıramadılar. Eğitim Bakanlığı güçlüğü gördüğü için, geçen yıl üç kişiyi toplu öğretim esaslarını öğrenmek için, Viyana’ya öğrenime göndermiştir. Sonunda bizim elimizde okuyacak ve faydalanacak, bir kitap da yok. Onun için malzeme teminine imkan bulamıyoruz.”

(Cicioğlu, 1985 : s. 96).

Toplu tedris hakkında öğretmenleri aydınlatan S. Celal şunları yazar:

“Eski programlara göre tedrisat yaparken, çocuklara bir günün beş saatinde muhtelif derslerde birbirleriyle hiç bağ ve ilişkisi olmayan çeşitli bilgiler ve konular veriliyordu. Mesela muallim tarih dersinde çocuklara son derece ilgilendiren bir konuyu açıklarken zilin çalmasıyla bir sonraki derste bir hendese ve kavaid dersi çok yanlıştır. Talebenin, gelecek tarih dersine kadar hararet ve heyecanı azalır, kaybolur. Oysa toplu tedris yönteminde bir konu işlenirken o alanda tarihi, coğrafi bilgiler verilecek, matematik problemleri çözdürülecek vs. Ancak, öğrenciler münfail (pasif) bir halde kalarak böyle bir ders dinlerse, tedris değil, toplu takrir ve yapıştırma tedrisi olur. Toplu tedriste, derslerde ayrı ayrı konular işlenmeyecek, bir konu çeşitli yönleriyle işlenecek, hem de öğrenciler gözlem ve deneye, yöneltileceklerdir. Fakat, haftalık ders cetvelleri ve saatlerinin eskisi gibi sürüp gitmesi ve öğretmenlerin toplu tedris yöntemini genellikle anlamamaları, bu yöntemden umulan yararı sağlamamıştır. (Akyüz, 1994 : s. 300-301).

Bu program konular arasındaki bağlantıya büyük ölçüde önem vermiştir. Böylece ilköğretime “ Toplu öğretim metodu” girmiş oldu. Bunun için eski programlarda ayrı ayrı gösterilen “Tabiat tetkiki”, “müsahabat”, “tarih”, “coğrafya” derslerinin yeni programda birinci devrede “hayat bilgisi” adı altında toplanması ve derslerin buna dayandırılması görüşü benimsenmiştir. (Cicioğlu, 1985 : s.126).

Program değişikliklerinin güçlükleri devam ederken Latin alfabesinin kabul edilmesiyle zorluklar bir kat daha artmıştır. Böylece yapılan program değişikliği, eskiden ayrı ayrı okutulan derslerin şimdi bir ad altında ama gene tamamıyla eski öğretim metodlarına göre okutulmasından başka bir sonuç vermemiştir. Ayrıca, programda çocuğun gelişim devreleri dikkate alınarak beş yıllık öğretim süresi, iki devreye ayrılmış ve bu iki devrenin özelliklerine göre birinci devrede “tek kitap” ikinci devrede “çok kitap” esası getirilmiştir (Cicioğlu, 1985 : s. 96).

1926 yılında uygulanan “öğretim metodu”nu kısaca özetlemek gerekirse, şu ana noktalarda toplamamız mümkündür:

1. Derse girmeden önce dersin konusu öğrenciye duyurulmalı ve öğrenci dersin konusunu kavradıktan sonra derse başlanmalıdır.
2. Her dersin başında, bir önceki derste anlatılan konular tekrar hatırlatılır, tarihler, önemli kavramlar, olaylar iyice ezberleninceye kadar tekrar edilmektedir.
3. Tarih ve coğrafya derslerinde kitaptan aynen ezber yaptırılmayıp, tarihlerin, isimlerin ve kavramların ezberleneceği öngörülmektedir.
4. Öğretim sırasında kitaplar kapalı tutulmalıdır (Cicioğlu, 1985 : s. 125).

Öğrencilere işe yarar bilgi kazanmaları gözönünde bulunduran program, olanaklar ölçüsünde derslerin hayat ve yakın çevre ile ilişkilerini dikkate alarak uygulanmasına önem vermiştir. Bu bakımdan 1926 programında özellikle Hayat Bilgisi ve Yurt Bilgisi derslerinin yakın çevre özelliklerini dikkate alınarak işlenmesi yönüne gidilmiştir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 40).

3.1.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Derslerle ilgili ders araç ve gereçleri her ders öğretmeni tarafından sınıfa getirilmelidir (Cicioğlu, 1985 : s. 125). Bu durum, okulların araç-gereç yönünden oldukça yetersiz olduğu 1926 yılında, öğretmenlerin derslerde kullanılabilecek araç-gereçlerden, yakın çevresinde bulabildiklerini sınıfa getirmeleri gerektiği biçiminde yorumlanabilir.

3.2. 1930 İLKOKUL PROGRAMI :

1930 İlkokul programı, programın öğeleri olan;

3.2.1. Amaçlar

3.2.2. Eğitim Durumu açılarından şöyle ele alınabilir

3.2.1. Amaçlar :

İlkmekteplerde okutulan tarih dersinin amaçları şunlardır:

1. Çocuklara Türk milletini mazisi hakkında malumat verip onlarda milli şuur uyandırmak.
2. Bugünkü medeniyetin uzun bir mazinin mahsulü olduğunu anlatmak.
3. Büyük şahısların hayat ve hareketleri tasvir edilerek çocuklara imtisale şayan nümuneler göstermek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 67).

İlkmekteplerde okutulan coğrafya dersinin amaçları şunlardır:

1. Çocuklara doğup büyüdüğü memleketi tanıtmak ve Türk vatanını sevdirmek.
2. Vatanın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları birbirine tanıtmak, her birinin maişet tarzlarını ve ihtiyaçlarını öğretmek ve aralarındaki rabıta ve muhabbeti artırmak.
3. Dünya ve dünyanın şems alemindeki mevkii, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde vukua gelen coğrafya hadiseleri hakkında çocuklara malumat vermek ve vatanımızla en çok temas ve münasebeti olan memleketler hakkında biraz daha mufassal olmak dünya üzerindeki diğer memleketleri ve milletleri tanıtmak.
4. Çocuğu daima görüp temas ettiği eşya ve hadiselerin sebeplerini araştırmağa ve hadiseler arasındaki rabıta ve münasebetleri bulup çıkarmağa sevk etmek suretiyle mülhaza ve muhakemelerini kuvvetlendirmek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s.71).

“Yurt Bilgisi” dersinin ilk tedrisatta vazifesi pek büyüktür. Çünkü bu ders, diğer dersler için adeta bir telaki ve temerküz sahası teşkil eder. İlk tahsilin birinci maksadı vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve millete intibak ettirmektir. “Yurt Bilgisi” ise bu gayeyi doğrudan doğruya istihdaf eden derstir; bu itibarla diğer derslerin hepsinin bir merkez ve mihveri mahiyetindedir.

Dersin bu mahiyeti ve manası onun amaçlarını da tayin eder ki şunlardır:

1. Çocuğa, etrafında olup biten işlerin, cereyan eden hadiselerin ahlaki, iktisadi ve hukuki... kısacası ictimai manalarını idrak ettirmek.
2. Ondandır devlet, milliyet ve aile tenasüdüne ipttina eden sağlam bir ahlakîyet hissi tevlit etmek ve yaşatmak.
3. Çocuğa içinde yaşadığı cemiyette kendisinin oynadığı ve oynayacağı rolü sezdirmek, onu, demokratik bir devlette vatandaşların hak ve vazifeleri hakkında esaslı bir fikre sahip etmek.

4. Çocuğa en geniş mana ile yurdunu ve milletini sevdirmek (Bu muhabettin mücerret ve çocuk için ekseriya müphem kelimeler ile nasihat ve irşat şeklinde değil, onu imkan derecesinde şeniyetlerle temas ettirmek suretiyle müşade, tetkik ve tefekküre müstenit olarak telkin edileceğini kaydetmek lazımdır).
5. Türk say ve teşebbüsü ile meydana gelen ve aynı say ve ikdam ile işleten müesseselere (mesela; şimendiferlere, seyrü sefaine, bazı fabrikalar milli bankalara, vatani ve hayırperver cemiyetlere ve ilah...) bilhassa dikkati celp suretile çocukta Türk'ün iktisadi ve medeni kudret ve kabiliyeti hakkında itmat ve iman tevlit etmek ve yaşatmak.
6. Çocuğu devlet teşkilatı ve hükümet makinası hakkında esaslı fikirlere ve malumata sahip etmek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 79).

3.1.2. Eğitim Durumu :

3.2.2.1. İçerik:

TARİH IV. SINIF

1. Beşeriyetin ilk zamanları. Eski insanların kablel tarih devirlerdeki hayatı.
2. Eski büyük medeniyetler.
3. Türkler. Eski Türklerin yayıldıkları saha. Türklerin bugünkü yaşamakta oldukları yerler.
4. Eski Türk medeniyeti ve bu medeniyetin meydana çıkarılan eserleri.
5. Türkler arasında Müslümanlığın intişarı.
6. Anadolu'da Türkler. Selçuklular, Selçuk medeniyeti, Anadolu'da Selçukilerden kalan eserler (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 68).
7. Osman Ogulları hükümetinin tecüssüsü. Karamanlılar, Akkoyunlular.

TARİH V. SINIF

1. Umumi tarihe icmali bir nazar: tarihin başlıca devirleri.
2. Orta asırlarda şark ve garp. Dini saltanatlar, ümmetler, halifeler, derebeylikler.
3. Garpta intibah devri. Seyahatler, keşifler, ihtiralar, dini teceddüt.
4. Avrupa'da mutlakıyetçi devletler. Amerika İstiklali. Fransa İnkılabı. Avrupa'da sınai ve iktisadi inkılap.
5. İstanbul'un fethinden Tanzimat'a kadar Osmanlı imparatorluğunun itila, tevakkuf ve ric'at devirleri.

6. Eski Osmanlı hayat ve medeniyeti: halk ve saray. İdare, ordu, arazi, ulum ve fûnun, edebiyat ve güzel sanatlar, iktisadi teşkilat ve bunların inhitat sebepleri.
7. Türklerde tecedüt hareketleri. Tanzimat, mahiyeti, sebepleri ve neticeleri.
8. İlk meşrutiyet hareketleri. 1876 Rus Harbi. İkinci Abdulhamit devri.
9. Meşrutiyet. İtalya ve Balkan Harbi. Milliyet cereyanı. Cihan harbi.
10. İstiklal Mücadelesi. Milli Türk Devleti. Laik Cumhuriyet.
11. Bugünkü dünyaya umumi bir nazar (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 69, 70).

COĞRAFYA IV. SINIF

1. Coğrafya hadiselerinin izahı: Yeryüzünün arızaları, rüzgarlar, yağmur ve kar, akan sular, denizler ve sahiller, meddücezir, yanardağlar, zelzele.
2. Harita ve plan fikrinin tevsii ve takviyesi.
3. Dünya: Dünyanın şekli, kara ve denizlere taksimi.
4. Türkiye coğrafyası: Mevki, hudut, başlıca arızalar, denizler ve sahiller, iklim, nebatat ve hayvanat, ahali, nüfus, hükümet, idari taksimat, tabii mıntıkalar.
5. Tabii mıntıkların tevsian mütalesası.
6. Türkiye’de çiftçilik, çobanlık, sanayi ve ticaret, kara ve deniz yolları.
7. Türkiye’nin komşuları: İran, Kafkasya, Rusya, Irak ve Suriye, Adalar, İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan.
8. Türkiye’nin beynelmilel münasebetleri: Limanlar, hava yolları, başlıca ihracat ve ithalat (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 75, 76).

COĞRAFYA V. SINIF

1. Arzın umum heyetile mütelea. Arz, arzın küreviyeti, kutuplar, arzın hareketleri, mihverin meyli, mevsimler ve mıntıklar.
2. Sıcak ve soğuk ve mutedil mıntıklarda yaşayan nebat ve hayvanlar, bu mıntıklardaki insanlar.
3. Kıt’alar ve büyük denizler.
4. Asya ve Asya’da Türkiye’ye komşu memleketler hakkında umumi malumat.
5. Avrupa ve Avrupa’da Türkiye’ye komşu veya Türkiye ile münasebeti olan memleketler hakkında umumi malumat.
6. Afrika ve Afrika’da Türkiye ile münasebeti olan memleketler hakkında umumi malumat.

7. Amerika ve Amerika'da Türkiye ile münasebeti olan memleketler hakkında umumî malumat.
8. Okyanusya hakkında umumî malumat.
9. Türkiye: Mevki ve hududu, arızaları, sahilleri, iklimi, nehirleri, ahali ve hükümet, yollar, tabii muntıkaları, iktisadi muntıkaları (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 77).

YURT BİLGİSİ IV. SINIF

1. Bulunduğumuz mahalde halka bir nazar: Halkın muhtelif işleri.
2. Ayrılık ve topluluk: İnsanların büsbütün yalnız yaşamasının imkansızlığı, cemiyet hayatının zarureti.
3. Evde hayat: Aile azası, evde iş. Aile azasının vazifeleri ve hakları.
4. Mektepte hayat: Mektep bir topluluk yeridir. Mektepte işbirliği.
5. Köy hayatı: Köy, insanların toplu olarak yaşadıkları ve çalıştıkları bir yerdir.
6. Köyde en mühim say şekli ziraattir.
7. Köyde sıhhat ve medeniyet
8. Köyde eğlence: Köy gençlerinin yaz ve kış eğlenceleri.
9. Kasaba ve şehirde hayat.
10. Kasabalarda iş şekilleri: Toprağını işliyen çiftçi ve bahçıvanlar.
11. Kasabalarda iş hayatını tanzim eden teşkilat (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 82).
12. Belediye, kasaba hayatını nasıl tanzim ve saye nasıl yardım eder? Sokakların temizlenmesi, çarşı ve pazarlarda alışverişin tanzimi, kasabanın sıhhati.
13. Kasaba halkının istirahatı ve eğlencesi.
14. Belediye iş görebilmek için paraya muhtaçtır. Belediyenin masraflarını kasabalılar verir: Belediye vergileri, belediye bütçeleri.
15. Halkın belediyeye yardımı, belediye nizamlarına riayet.
16. Kasaba ve şehir hayatında herkesin riayet edeceği medeni kaideler.
17. Büyük şehirler: Belediye teşkilatı, büyük şehirlerin hususiyetleri.
18. Köyde hükümet: Asayişin muhafazası, jandarma, köy bekçisi, nahiye meclisi.
19. Kasabada hükümet: kaymakam, mal müdürü, polis, jandarma, nüfus idaresi.
20. Büyük kasaba ve şehirlerde hükümet: Vali, maarif müdürü, defterdar mahkemeler, sıhhiye müdürü, vilayet idaresi.

21. Türkiye hükümet teşkilatına kısa bir nazar: Devlet merkezi, merkezi hükümet, Vekiller, Başvekil, Reisicümhur (İlmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 83, 84).

YURT BİLGİSİ V. SINIF

1. Aile hayatını temin ve saye yardım eden milli büyük teşkilat: Türk Devleti ve Türk milleti: Türkiye.
2. Bugünkü milli ve cümhuri devlet pek çetin cidallerin mahsulüdür. Büyük harbin neticesi işgal ve istilalar. Milli kurtuluş ve inkılap. Cumhuriyet.
3. Hükümet say hayatına nasıl yardım eder? Asayiş muhafaza eder, başka devletlerle dostluklar tesis eder, devletin masraflarını para işlerini idare eder, harice karşı devleti muhafaza ve müdafaa eder.
4. Hükümet say hayatına daha nasıl yardım eder? Milletin çocuklarını okutur, halkın davalarına bakar, memleketin sıhhat işlerine bakar, posta telgraf muharebe tesisat ve teşkilatı yapar.
5. Hükümet makinası nasıl işler? İntihap. Meb'usluk, Büyük Millet Meclisi, Meclis hükümeti kontrol eder, Reisicümhur. Reisicümhur vazife ve selahiyetleri.
6. Hükümetin masrafları: Devlet işleri para ile döner. Hükümet bu parayı halktan vergi şeklinde alır (İlmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 85, 86).
7. Türk vatandaşlarının vazife ve hakları.
8. Türkiye'de idari taksimat: Vilayetler ve vilayetlerde teşkilat.
9. Türkiye'de ecnebiler. Ecnebilerin mevkii. Resmi ecnebi mümessilleri ve vazifeleri.
10. Türkiye'de çalışmayan, işsiz insanlar. İşsizlerin cemiyete zararları.
11. Milletin çalışma kabiliyetini azaltacak fenalıklar: Sıtma, sıtmaya karşı mücadele.
12. Halkın tenvirine hizmet eden müesseler; matbuat: gazeteler, kitaplar, sinema.
13. Yeni Türkiye'de iş faaliyeti, Türk milleti çok kabiliyetlidir. Tasarruf edilen paranın işletilmesi: Milli bankalar. Bankaların ehemmiyet ve faideleri.
14. Yeni Türkiye'de gençlik. Gençlik faaliyetleri, spor kulüpleri, izciler sporun hüsnü istimali, suiistimali (İlmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 87, 88).

1930 İlmektepler müfredat Programı'nda ilkokullarda okutulması öngörülen dersler ve bu derslerin haftalık dağılımı TABLO 2'de verilmiştir.

TABLO 2
1930 İlkmekteplere Mahsus Haftalık Ders Cetveli

Dersler		I. Devre			II. Devre	
		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	Alfabe	10	-	-	-	-
	Kıraat	-	4	4	3	3
	İmla	-	2	2	1	1
	Tahrir	-	2	2	2	2
	Grammer	-			1	1
	Elyazısı	-	2	2	1	1
Hayat bilgisi		4	4	4	-	-
Hesap-hendese		4	4	5	5	5
Tarih		-	-	-	2	2
Coğrafya		-	-	-	2	2
Tabiat dersleri		-	-	-	2	2
Eşya dersleri		-	-	-	-	2
Yurt bilgisi		-	-	-	2	1
Resim-Elişi		4	4	4	2	2
Musiki		2	2	1	1	1
Cimnastik		2	2	2	2	1
Yekun		26	26	26	26	26
(Ev idaresi)		-	-	-	(1)	(1)
(Dikiş)		-	-	-	(1)	(1)

(İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 1).

3.2.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Tarih dersinin tedrisinde aşağıdaki noktalara dikkat edilecektir :

1. İlk mekteplerde mufassal bir umumi tarih okutulmağa çocukların seviyesi ve programda bu derse tahsis edilen zaman müsait değildir. Bunun için tedrisatın asıl mihverini Türk tarihi teşkil edecek ve umumi tarihin en mühim kısımları Türk tarihi ile münasebettar olarak gösterilecektir.
2. Muharebelerin tarihlerinden ve hükümdarların tercümei halinden ziyade medeniyet tarihine ehemmiyet verilecektir.
3. Muallim takrirlerini isimlere ve tarihlere bağlamayacak, okunması ve bellenmesi müşkül isimleri takrir esnasında tahtaya yazacaktır.
4. Tarih dersini coğrafya ders ile muvazi gitmesine dikkat edilecektir. Tedrisat esnasında harita istimal edilecek, eğer mektepte matbula muvafık harita yoksa muallim kendisi renkli tebeşirle siyah tahtaya krokiler çizecektir.
5. Tedrisat esnasında tarihi levhalar da gösterilecektir.

6. Mevcut olan yerlerde muallim talebesine müzeleri ve eski eserleri gösterecektir. Müze mevcut olmayan yerlerde muallim kale, kule, su kemerleri gibi antika sayılan eserleri gösterir ve bunların mazisi hakkında malumat verir.
7. Tarih derslerinde çocuklara verilen malumat, tarihi kıraatlerle ikmal ve tevsi edilmelidir (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 67).

Coğrafya dersinin tedrisinde aşağıdaki noktalara dikkat edilecektir :

1. Coğrafya tedrisinde en esaslı hedef, çocuklarda vatan muhabbeti uyandırmak ve vatana ait bilgileri artırmak olduğuna göre dersler hep vatan coğrafyası etrafında tevsi edilmelidir. Coğrafya hadiseleri hakkında gösterilecek misaller mümkün oldukça memleketimiz dahilinden alınmalı, diğer kıt'alar ve memleketlerin mütaleasında daima memleketimizle mukayeseler yapılmalıdır.
2. Coğrafya çocuğu bulunduğu muhite tetkike alıştırmak ile başlamalı ve daima yakından uzağa, görülden görülmeyene geçmek suretiyle çocuğun rü'yet ve mütalea ufkunu tedricen genişletmelidir.
3. Türkiye coğrafyasının tedrisinde mektebin bulunduğu merkezden başlanmak üzere o merkezin mensup olduğu vilayet coğrafyasından en mühim cihetler mütalea edilecek ve sonra o vilayetin bulunduğu mıntıkaya ve oradan umum Türkiye'ye geçilecektir. Bu suretle vilayetin başlıca avarızı, iklimi, nehir ve ırmakları, ormanları; ziraatla kabiliyeti arazisi, (deniz kenarında ise) sahilleri, nüfusu, başlıca şehir ve kasabaları, yolları ve nakliye vasıtaları, vilayetin iskelesi, ziraat, sanayi ve ticareti, hars ve medeniyetçe inkişafı, diğer vilayetlerle münasebetleri pek basit ve muhtasar surette gösterildikten sonra Türkiye'nin umumi coğrafyasına geçilmelidir.
4. Diğer kıta ve memleketler hakkında verilecek malumat bunların dünyanın neresinde ve nasıl memleketler olduklarından, oralarda yaşayan insanların yaşayış tarzlarından, bizimle olan münasebetlerinden ibaret olacaktır.
5. Coğrafya derslerinde çocukların yalnız hafızalarına müracaat etmeyerek onları evvela iyi görmeğe, sonra gördüğünü mülahaza ve muhakeme etmeğe alıştırmalı, merak ve tecessüslerini uyandırmalıdır.
6. Muallim coğrafya derslerini pek amali bir şekilde hazırlamalı ve bu itibar ile bazı dersler sınıf haricinde mektebin bahçesinde veya kır tenezzühleri esnasında vermeli ve derslerde mektepte mevcut vasitalardan azami derecede istifade etmeli ve kendisi

bu vasıtalarla ilave edilecek hazırlıklarda bulunmalı, talebesini de bu mesaiye iştirak ettirmelidir.

7. Mümkün olduğu kadar coğrafya derslerinde tarih dersleriyle muvazi gitmesine dikkat olunacaktır (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 72).

Yurt bilgisi dersinin tedrisinde aşağıdaki noktalara dikkat edilecektir :

1. Yurt bilgisi hiçbir vakit sadece takriri bir ders olarak tedris olamayacağı gibi bir nevi kıraat tarzında da okutulamaz. Bu ders tabiat tetkiki dersi derecesinde müşadeye, tetkik ve tefekküre istinat eder. Programda bilhassa bu cihete hususi ehemmiyet verilmiş olduğu içindir ki her iki dersin mevzuları sınıfta talebenin en yakın muhitinden, türlü türlü tarz ve vesilerle kendisinin ve ebeveyninin iştirak eylediği faaliyetler aleminden başlamak üzere sıralanmıştır.
2. Tedrisatta talebenin münfail bir dinleyici mevkiinde kalmaması lazımdır. Bunun için dersler mutlaka talebe için cazip bir hareket noktasından başlanmalıdır: Bu hareket noktasını gerek mektep hayatı dahilinde her vakit hadis olabilecek meselelerde ve gerek çocuğun en yakın mühitindeki hadise ve vakalarda bulmak daima mümkündür. Mesela: mektep sıralarını kesmek, duvarları çizmek, arkadaşlarına karşı haksız bir harekette bulunmak, kırılmasına sebebiyet verilen bir camı ödemek, dershanenin temizliğine ve intizamına dikkat etmek gibi vak'alar ve hareketler yurt bilgisinin ihtiva ettiği mevzulardan bir çoğuna pek eyi bir hareket noktası teşkil eder. Dersin esas fikirlerini talebe sadece muallimin takririnden öğrenmemeli, daha ziyade muallimin rehberliği altında kendi tefekkürü ile istihac eylemelidir. Çocukların daha ilk sınıftan itibaren memleketin umumi hayatına iştirak ettirilmesi, yaşlarının, idraklerinin derecesine göre kendilerine küçük vazifeler yükseltilmesi. Koleksiyonların, sınıf müzesini, kütüphanenin, mektep bahçesinin müştereken vücuda getirilmesi, bazı işlerin müştereken yapılması, gibi tedbirler, çocuklarda intizam ve faaliyet, taavün ve tenasüt, şahsi ve müşterek mes'uliyet hisleri gibi en yüksek ahlaki ve ictimai kabiliyetlerin inkişaf ve takviyesine hizmet eder.
3. Yurt bilgisi dersi diğer bazı derslerle, husus ile coğrafya, tarih, Türkçe dersleriyle pek ziyade münasebetdardır. Bu münasebetlerden istifade edilerek mesela tarih derslerinde talebeye yurt bilgisi mevzularından biri hakkında küçük tetkik vazifesi yaptırmak pek faydalı olur.

4. Tedrisatta mektebin bulunduğu mahalleye pek ziyade ehemmiyet verilecektir. Köylerde köy muhit ve hayati tevsi edilecek, diğer cihetler bir nisbe daha az yer tutacaktır, kasaba ve şehirlerde de en ziyade kasaba ve şehir hayatı ve teşkilatı mevzun asıl mihverini teşkil edecektir.
5. Mektep hayatına ait bazı meslelerin zaman zaman umumi bir surette müzakere edilmesi de çok faideli neticeler verir ve gençleri ileride umumi işlerin müzakeresine alıştıırır. Bu ictimalara bidayeten muallim riyaset eder ve talebe de muntazam müzakere ve münakaşa itiyatları hasıl olunca riyaseti de kendilerine bırakır. İctimaların itina ile idare edilmesi gerekir. Her ictimain ruznamesi veya o ictimada müzakere edilecek mevzu birkaç gün evvel ilan edilerek talebenin münakaşaya hazır bulunmasının temini olunmalıdır (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 80, 81).

3.2.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Coğrafya tedris vasıtaları:

1. Duvar Haritaları: Muallim coğrafya derslerini, duvar haritaları üzerinde takip ederek vermeli, ismi geçen arıza ve şekilleri birer birer harita üstünde göstermelidir.
2. Mücessem Küre: Muallim arzın şekline, hareketlerine, tul ve arz dairelerine, mücessem küre üzerinde bir mevkiin tayin ve iradesine ait bahislerde mücessem küreden istifade edecektir.
3. Atlaslar: Talebe coğrafya derslerini evlerinde veya müzakerehanede atlaslarına bakarak hazırlar ve muallimin verdiği vazifeleri yapmak için atlardan istifade eder.
4. Muallimin Çizeceği ve Talebeye Çizdireceği Haritalar: Plan ve harita fikri üzerinde muallim talebeye bir çok mümareseler yaptıracak ve talebede bu fikri eyice yerleştirdikten sonra müteakip derslerde icap ettikçe kendisi kara tahtaya kaba taslak haritalar çizecek ve bunları talebesine de çizdirecektir.
5. Taslaklar ve Maktalar: Muallim sırası geldikçe siyah tahtaya taslaklar, maktalar ve basit resimler çizerek dersini bunlarla izaha çalışacak ve talebede bunları mümarese defterlerine geçirecektir.
6. Kabartma Haritalar: Talebeye kilden, plastilinden veya kum ve topraktan kabartma haritalar da yaptırmalıdır.

7. Coğrafya Mümarese Defteri: Talebe bu defterdeki haritaları tamamlayacak ve muallimin tahtaya çizeceği kabataslak haritaları, taslakları ve maktaları bu deftere geçirecek ve derslerin hulasasını çıkararak defterine yazacaktır.
8. Coğrafya Dersinde Kullanılan Diğer Vasıtalar: Bu saydığımız vasıtalarından başka muallim resimler, levhalar, kartpostallar ve eşya nümuneleri gibi vasıtalar tedarikine de gayret edecektir. Mektepte projeksiyon ve sinema varsa muallimler coğrafya dersleri için bunlardan istifade etmelidir.
9. Coğrafya Kıraati Kitaplarından İstifade: Muallimler sınıf kütüphanesinde bulundurulacak coğrafya kıraati kitaplarından da istifade edecektir. Bahse taallüku olan parçalar ders esnasında okunacak ve muallim talebeyi okunan parçayı anlatmaya davet edecektir (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s. 73, 74, 75).

Tarih tedris vasıtaları:

1. Tarihi haritalar
2. Tarihten evvelki zamanlarda insanların hayatına dair levhalar
3. Eski büyük medeniyetlere ait levhalar
4. Eski ve yeni Türk sanat ve medeniyetine ait levhalar
5. Eski muharebeleri musavvir levhalar
6. Türklerin muharebelerini musavvir levhalar
7. İstiklal mücahadelerine ait levhalar (Mümkünse ise sinema filmleri)
8. Türk büyüklerinin resimleri (İlkmektepler Müfredat Programı, 1930 : s.214).

Yurt Bilgisi dersinde kullanılacak ders araç ve gereçlerine ilişkin bir açıklama yapılmamıştır.

3.3. 1936 İLKOKUL PROGRAMI :

1936 İlkokul programı, programın öğeleri olan;

3.3.1. Amaçlar

3.3.2. Eğitim Durumu açılarından şöyle ele alınabilir.

3.3.1. Amaçlar :

Tarih dersinin hedefleri :

1. Türk çocuklarına Türk inkılabının manasını, şumulünü ve tarihi önemini kavratmak;

2. İnsanlığın ve bilhassa Türk milletinin tarihte atmış olduğu ileri adımlara çocukların dikkatini çekmek, ve bugünkü kültürünü nasıl uzun bir mazinin eseri olduğunu belirtmek;
3. Türk Irkının Orta Asya'da Kültürü nasıl kurduğunu, dünyanın dört bucağına bu kültür ve dilini nasıl yaydığını çocuklara kavratmak, Türk milletinin dünya tarihinde yaptığı büyük rolü belirtmek, onlara milli benliklerini hissettirmek, Türk çocuklarına Türk milletine karşı içten bir sevgi ve derin bir saygı yaratmak, onları Türk milletinin ülkülerini tahakkuk ettirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakterde yetiştirmek, Türk milletinin istikbaline güvenlerini artırmak;
4. Tarihi, şahsiyetlerin yaptıkları işler üzerinde durarak çocuklara ibret dersi vermek, tarihte büyük adamların büyük rolünü göstermek, bilhassa Atatürk'ün Türk milleti ve bütün dünya için açtığı geniş ufukları tebaruz ettirmek;
5. Geçmişî tetkik ettirerek hali çocuklara daha iyi kavratmak ve istikbal için önlerine ufuk açmak; Türk milletinin istikbaldeki milli ve insani büyük rolüne onların dikkatini çekmek;
6. İnsanların muhitleriyle hayatları arasındaki sıkı ilgileri belirtmek ve insanların muhitleri üzerine nasıl tesir ettiklerini göstermek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1936 : s. 77, 78).

Coğrafya dersinin hedefleri :

1. Çocuklara memleketimizi ve yurttaşları tanıtmak ve sevdirmek;
2. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi muhitleriyle karşılıklı tesirlerini insan kümelerinin hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını tetkik ettirerek Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında muessir unsur haline getirmek;
3. Dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde olagelen coğrafi hadiseleri hakkında çocuklara bilgi kazandırmak, vatanımızla en çok temasta bulunan ve ilgisi olan memleketler üzerine biraz daha etraflı olmak üzere dünya üzerindeki başka memleketleri ve milletleri tanımak;
4. Çocuğu sık sık görüp temasta bulunduğu coğrafi hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki bağıllık ve ilgileri bulup çıkarmaya alıştırmak;
5. Harita fikri vermek, çocukları haritadan anlar ve istifade eder bir hale getirmek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1936 : s. 92, 93).

Yurt Bilgisinin hedefleri :

1. Millet mefhumunu ve Türk milletinin karakterini, ululuğunu, kudretini çocuklara kavratmak, Türk milletini sevdirmek, saydırmak, bizim için askerliğin önemini kavratmak;
2. Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejiminin mahiyetini, Türkiye'de nasıl kurulduğunu, bu rejimin başka rejimlere üstünlüğünü, Türkiye'nin hayatı ve istikbali için ne kadar önemli ve zaruri bulunduğunu talebeye kavratmak ve onları Cumhuriyet rejimi için sadık ve fedakar birer yurttaş olarak yetiştirmek;
3. Türk inkılabının manasını, muhtelif cephelerin önemini, Türkiye'nin saadet ve refahına yaptığı ve memleketin istikbaline yapacağı tesiri talebeye kavratmak, onları Atatürk inkılabının fedakar birer unsuru olarak yetiştirmek;
4. Türkiye'de devlet teşkilatını çocuklara onların seviyelerine göre anlatmak ve öğretmek;
5. Kanun mefhumunu talebeye kavratmak, kanuna ve devlet otoritelerine itaat duygusunu ve itiyadını vermek, talebeye vazife ve hak mefhumlarını kavratmak ve bu vazifelerle hakların önemini kendilerine telkin etmektir;
6. Millet ve yurt işlerine karşı, talebede son derecede alaka uyandırmak, millet ve yurt menfaatini her menfaatin üstünde tutmayı, millet ve yurda karşı canla, başla hizmet etmeyi kendilerine itiyat ve ülkü haline getirmek (İlkmektepler Müfredat Programı, 1936 : s. 103, 104).

3.3.2. Eğitim Durumu :

3.3.2.1. İçerik:

TARİH IV. SINIF

Üniteler ve konular belirlenmemiştir. Hedefler ve direktifler yazılmıştır.

TARİH V. SINIF

Üniteler ve konular belirlenmemiştir. Hedefler ve direktifler yazılmıştır.

COĞRAFYA IV. SINIF

1. Plan ve harita bilgisinin genişletilmesi ve takviyesi.
2. Yakın yurdun ve vilayetin coğrafyası: Okulun bulunduğu yerden başlanmak üzere o şehrin bağlı olduğu vilayetin başlıca arızaları, iklimi, akan ve durgun suları, ziraate elverişli topraklar. Deniz kıyısında ise, sahilleri, nüfusu, orman ve madenleri, başlıca şehir ve kasabaları, yolları, nakil vasıtaları, vilayetin iskelesi, ziraat, ticaret

ve endüstrisi, kültür alanında ilerleyişi, diğer vilayetlerle olan münasebetleri gösterilecektir.

3. Türkiye'nin tabii mıntıkalara göre tetkiki: Karadeniz doğu ve batı kısmı, Doğu yaylaları şimal, cenup kısımları, Merkez yaylası, Ege denizi, Akdeniz, Trakya ve Marmara.
4. Türkiye'nin arz üzerindeki yeri.
5. Güneşin seyri (Sönmez, 1994: s. 93).

COĞRAFYA IV. SINIF

1. Arz ve tul daireleri: istiva hattı, kutup noktaları, mıntıklar (arz derecelerine göre)
2. Türlü kıtalarda yaşayan insan, hayvan ve nebatların hususiyetleri.
3. Türkiye'nin tul ve arz derecesine göre arz üzerindeki yeri.
4. Türkiye'nin komşuları: İran Rusya, Irak, Suriye, İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan.
5. Avrupa ve Avrupa'da Türkiye ile münasebetleri olan memleketler: Romanya, Yugoslavya, Fransa, İngiltere, Almanya. Asya: Çin, Japonya, Hindistan. Bilhassa Orta Asya'nın tabii coğrafyası. Afrika: Mısır. Amerika: ABD. Okyanusya.
6. Dünyaya umumi bakış, dünyanın kalabalık yerleri, umumi yollar.
7. Arzın kendi mihveri etrafında dönüşü ve gece ile gündüz oluşu, güneş etrafında hareketi ve mevsimler (Sönmez, 1994: s. 95).
8. Türkiye'de nebatlar, hayvanları çiftçilik, çobanlık, endüstri, denizde ve karada ticaret yolları, ihracat ve ithalat, ekonomik ve siyasi bakımdan Türkiye'nin diğer milletler arasında mevkii. Yeryüzünde Türkler.

YURT BİLGİSİ IV. SINIF

Üniteler ve konular belirlenmemiştir. Hedefler ve direktifler yazılmıştır.

YURT BİLGİSİ IV. SINIF

Üniteler ve konular belirlenmemiştir. Hedefler ve davranışlar yazılmıştır.

(Sönmez, 1994: s. 94, 95).

1936 İlkokul Programı'nda ilkokullarda okutulması öngörülen dersler ve bu derslerin haftalık dağılımı TABLO 3'de verilmiştir.

TABLO 3
1936 İlkokul Müfredat Programı

Dersler	I. Devre			II.Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Cimnastik	2	2	2	1	1
Yekun	26	26	26	26	26

(Cicioğlu, 1985: s. 97)

3.3.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

1936 programının uygulanmasıyla ilgili esaslar programda yer alan ifadesiyle aşağıda sunulmuştur.

1. Dersler öğrencilerin sadece dinleyerek öğrenmeleri yerine, bütün öğrencilerin işbirliğine dayalı bir iş çevresi haline getirilmeğe çalışılmıştır.
2. Problem çözme tekniklerine uygun olarak, bir öğrenme sorunu ile karşılaşan öğrenci, sorunun çözümü için çeşitli yollar arayacak, işine yarayacak gerekli bilgiyi toplayacak, kanıtları karşılaştıracak, tartacak, daha sonra da bir sonuç çıkartacak gerekli hükmü verecek, en sonunda da çıkarılan sonucun doğru olup olmadığını inceleyecektir. Öğretmen bu süreç içerisinde öğrenciye kılavuzluk ederek, onların bilimsel bir kafada yetişmelerine yardımcı olacaktır.
3. Öğretimde çocuğun ilgisini uyandırmak esas olacaktır.
4. Eğitimde öğrencinin güdülenmesinden yararlanmak esas olacaktır.
5. Ders konuları öğrencilere ezberletilmekten sakınılacak, kavrama ve anlamaya önem verilecektir.
6. Görsel ders araç ve gereçlerinden yararlanılacaktır.
7. Resim, şekil ve modellerle ders konularını somutlaştırma yoluna gidilecektir.

8. Kuramsal bilgilerden sakınılacak, hayatın gerekli kıldığı, zorunlu ve uygulamalı bilgilere önem verilecektir.
9. Okul öğrenciye çalışma yollarını öğretecektir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000: s. 45,46).
10. “Yakın çevre” den hareket ederek “uzak çevre”yi kavratma esas alınacaktır.
11. “Toplu öğretim” ilkokulun öğretim metodu olarak belirlenmiş ancak, üçüncü sınıfın sonuna doğru, öğrencilerin olayları ve cisimleri bilimsel kurallara göre inceleme yeteneklerinin artırılması amacıyla, “hayat bilgisi” derece derece gruplara veya dallara ayrılması istenmiştir. Dördüncü sınıfta, tarih, coğrafya, yurt ve tabiat bilgisi derslerinin ön planda işlenmesi kabul edilmiştir (Cicioğlu, 1985: s.97).

3.3.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Her dersle ilgili ders programının sonunda, “öğretim vasıtaları adı altında o derste kullanılacak araç gereçlerle, bu araç-gereçlerden nasıl yararlanacağı belirtilmiştir.

Öğretim vasıtaları şöyle sıralanmıştır:

- Kullanılacak ders araçları.
- Gezilecek incelenecek yerler.
- Yararlanılacak yardımcı eserler.
- Bazen de başvurulacak öğretim vasıtası hayatın kendisidir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000: s. 46).

3.4. 1948 İLKOKUL PROGRAMI:

1936 programı günün ihtiyaçlarına göre yeniden geliştirilmek üzere 1948 ilkokul programı hazırlanmıştır. Bu program, 1948-1949 öğretim yılında yürürlüğe konmuş ve 20 yıl süreyle Cumhuriyet tarihimizin en uzun yürürlükte kalan programı özelliğini kazanmıştır (Cicioğlu, 1985: s.99).

1948 programında ilkokulun amaçları (hedefleri) yoktur; fakat Milli Eğitimin amaçları vardır. Bunların ilkokulun da amaçları (hedefleri) olacağı vurgulanmıştır. Bu programda, çocuğun aşağıda belirtilen amaçlar doğrultusunda yetişmesi istenmiştir. (Sönmez. 1997: s.38)

1.Toplumsal Yönden Gelişmesi

A. Toplumsal miras ve tarih şuuru (Büyük millet)

a. Büyük bir millete sahip olma şuuru

- b. Devrimlere bağı ve onları korur
- B. Demokrasi ilkelerine bağı
 - a. Fikir ayrılıklarını hoş görür
 - b. İnsanları sever
 - c. Anayasa hak ve hürriyetlerine saygılı
- B. Milli kalkınma ve bilimsel çalışma
 - a. Kötü şartları düzeltmeye çalışır
 - b. Bilimin genel refaha olan yardımını kavrar
 - c. Milli kaynakları korur

2. Kişisel Yönden Gelişimi

- A. Zihin ve beden gelişimi
 - a. Öğrenme ve gelişme isteğini almış, pratik bilgi ve beceriler kazanmış
 - b. Ana dilini doğru olarak okur, yazar ve konuşur
- B. Sağlık eğitimi
 - a. Kendisinin, çevresinin ve başkalarının sağlığını korur ve düzeltir
- C. Boş zamanlarını değerlendirme
 - a. Sporlara ve diğer temiz eğlencelere katılır
 - b. Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir
- D. Karakter eğitimi
 - a. Kendi davranışlarını kontrol eder
- E. Güzel sanatları ve tabiatı sever
- F. Sorumlu işler almaya hazırlıklı

3. İnsanlık Münasebetleri Bakımından

A. Başkaları ile ilişki kurabilir: İş ve oyun ve davranışlarında nezaket kaidelerine uyar

- B. Sözüne güvenilir
- C. Aileye değer verir ve üyelerine saygılı

4. Ekonomik hayat bakımından

A. Çalışmanın zevkini duyar, kendine uygun işleri seçer, başarılı ve işini geliştirir

B. Geçimini düzenler, hesabını bilir yurttaşlar yetiştirmek (MEB, 1948: s.3,15).

1948 İlkokul programı, programın öğeleri olan;

1. Amaçlar
2. Eğitim Durumu
3. Değerlendirme açılarından şöyle ele alınabilir.

3.4.1. Amaçlar :

Tarih Dersinin Amaçları :

1. Türk çocuklarını, Türk Devriminin manası ve tarihi önemi üzerinde düşündürmek ve onların devrim değerlerine bağlanmalarını sağlamak;
2. Bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültüre Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek;
3. Çocuklara, şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını duyurarak, Türk ulusunun geleceğine olan güvenini artırmak ve onları Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakterde yetiştirmek;
4. Tarihte milletlerine ve insanlığa hizmet etmiş büyük adamların hayatlarına ve hizmetlerine karşı öğrencilerde ilgi uyandırmak;
5. İnsanların çevreleriyle yaşayışları arasındaki sıkı ilişkiyi belirtmek ve insanların çevreleri üzerine nasıl tesir ettiklerini çocuklara kavratmak;
6. Çocukların bugünü daha iyi kavramaları için onlara geçmişi inceleterek gelecek için önlerine ufuk açmak ve milletler ailesi içinde Türk ulusuna düşen insani ödevler bulunduğunu belirtip bunu onlara duyurmaktır (MEB, 1948: s.124).

Coğrafya Dersinin Amaçları

1. Çocuklara yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtmak ve sevdirmek;
2. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleterek öğrencilerin yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer öge haline getirmek;
3. Çocuklara dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun sonuçları hakkında bilgi kazandırmak ve onları, sık sık görüp temasta bulundukları coğrafya olaylarının sebeplerini ve bu olaylar arasındaki bağıklık ve ilişkileri bulup çıkarmaya alıştırmak;
4. Yurdumuzla en çok ilişkisi olan ülkelerle, dünyanın başka memleket ve ulusları çocuklara tanıtmak;

5. Öğrencilere harita fikri vermek; haritadan anlar ve faydalanır bir hale getirmektir (MEB, 1948: s.139).

Yurttaşlık Bilgisi Dersinin Amaçları :

1. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, ulus kavramını ve Türk ulusunun karakterini öğrencilere kavratmak, onların Türk ulusuna, Türk askerlerine ve Türk ordusuna karşı duydukları sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirmek;
2. Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi uyandırmak, ulus ve yurt işlerini her işlerinin üstünde tutmayı, ulus ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi çocuklarda alışkanlık ve ülkü haline getirmek;
3. Öğrencileri Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Layık, ve Devrimci birer yurttaş olarak yetiştirmek için ilk adımı atmak;
4. Cumhuriyet rejiminin niteliğini, Türkiye’de nasıl kurulduğunu, bu rejimin Türkiye’nin hayatı ve geleceği için ne kadar önemli ve zorunlu bulunduğunu öğrencilere kavratmak;
5. Türk Devriminin manasını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye’nin sadet ve refahına yaptığı ve yurdun geleceğine yapacağı etkiyi öğrencilere kavratmak ve onları Türk Devriminin değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır fedakar birer Türk evladı olarak yetiştirmek;
6. Kanun kavramını öğrencilere benimsetmek, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazandırmak, öğrencilere ödev ve hak kavramlarını kavratarak vatandaşlık hak ve ödevlerini onlara benimsetmek;
7. Türkiye’nin devlet teşkilatını seviyelerine göre çocuklara kavratmak (MEB, 1948: s.147, 148).

3.4.2. Eğitim Durumu :

3.4.2.1. İçerik:

TARİH IV. SINIF

I - İLK İNSANLARIN YAŞAYIŞI

- a) Yontma taş devri,
- b) Cilalı taş devri
- c) Maden devri

II - TÜRKLERİN ANAYURDU

- a) Orta Asya'da hayat
- b) Göçler sebepleri ve sonuçları

III - SÜMERLER

- a) Yaşayışları ve uygarlıkları
- b) Babiller ve Asurlar

IV – ETİLER

- a) Komşuları Mısırlılar ve Babillerle münasebetleri
- b) Etilerde ve Mısırlarda uygarlık

V – YUNANLILAR

Uygarlıkları

VI - ROMALILAR

- a) Yaşayış ve uygarlıkları
- b) Batı Hunlar ve Batı Roma İmparatorluğunun yıkılışı (MEB,1948: s.134, 135).

VII - ANAYURTTA KALAN TÜRKLER

1. Orta Asya Hunları:

Yaşayış ve uygarlıkları

2. Göktürkler:

- a) Göktürklerin Bizans ve İranlılarla münasebetleri
- b) Göktürk devletinin ikiye ayrılması
- c) Göktürklerde uygarlık

3. Uygurlar:

- a) Yaşayış ve uygarlıkları
- b) Uygurların göçleri ve Uygur devletinin yıkılışı

VIII - MÜSLÜMANLIĞIN DOĞUŞU

- a) Araplar ve Hazreti Muhammet
- b) Dört Halife devri

IX – MÜSLÜMANLIĞIN ORTA ASYA TÜRKLERİ ARASINA YAYILIŞI VE MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

(Emeviler, Abbasiler ve Müslüman Türk Devletlerinden Samanoğulları, Gazneliler ve Karahanlılar üzerinde durulacaktır.)

XI - BÜYÜK SELÇUK DEVLETİ

- a) Türklerin Müslüman dünyasına hakim oluşları

- b) Bizanslılarla münasebetleri
- c) Anadolu'ya yayılmaları
- d) Uygarlığı (MEB, 1948: s. 135, 136).

TARİH V. SINIF

I - ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

- a) Kuruluşu ve yaşayışları
- b) Batıdan gelen akınlar: Haçlı seferleri ve bunların sonuçları
- c) Doğudan gelen akınlar: Moğullar ve yayılışları
- d) Anadolu Selçukluların uygarlığı
- e) Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılışı ve belli başlı Türk Beylikleri

II - OSMANLI DEVLETİ

- a) Kuruluşu
- b) Rumeliye geçiş
- c) Timur Devleti ve Timur'un Bayazıt'la savaşı
- d) Anadolu birliğinin yeniden kurulması, Balkan ve Avrupa devletleriyle savaşlar

III - İSTANBUL'UN TÜRKLER TARAFINDAN ALINMASI

- a) Fatih ve İstanbul'un alınması
- b) İstanbul'un alınmasının dünya tarihi üzerine etkileri
- c) Rönesans ve Reform hareketleri

IV – OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN YÜKSELMESİ

- a) Fatih zamanı
- b) Bayazıt II. zamanı
- c) Yavuz Selim zamanı
- d) Kanuni zamanı
- e) Sokullu Mehmet Paşa ve hizmeti

V – OSMANLILARIN DURAKLAMA DEVRİ

- a) İran ve Avusturya savaşları
- b) Köprülüler devri
- c) İkinci Viyana kuşatması ve Karlofça Anlaşması

VI - GERİLEME DEVRİ

- a) Lale devri

- b) Gerileme devrinde Ruslar ve Avusturyalılarla münasebetler

VII - OSMANLI TÜRK UYGARLIĞI

(Kuruluştan Tanzimat devrine kadar)

VIII - AVRUPADA ÖNEMLİ DEĞİŞİKLİKLER

- a) Fransız devrimi ve etkileri
- b) Bilim, sanat ve ticaret gelişmeleri

IX – OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT DEVRİ

- a) Selim III. ve yenileşme hareketleri
- b) Mısır valisi Mehmet Ali Paşa; Sırp ve Yunan isyanları
- c) Yeniçeriliğin kaldırılması
- d) Osmanlı Devletinin Avrupa devletleriyle münasebetleri

X – TANZİMAT VE MEŞRUTİYET DEVİRLERİ

- a) Kırım Savaşı (MEB, 1948: s. 136, 137).
- b) Tanzimat Devrinin memlekete getirdiği belli başlı yenilikler
- c) İlk Meşrutiyet
- d) Osmanlı Rus savaşı
- e) Abdülhamit'in idaresi ve bu idareye karşı tepki
- f) İkinci Meşrutiyet
- g) İtalyan, Balkan ve Birinci Cihan Savaşları

XI - KURTULUŞ SAVAŞI

- a) Cihan savaşıdan sonra Osmanlı Devletinin durumu
- b) Atatürk ve Anadolu'ya geçişi
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu
- d) Yurdun düşmanlardan temizlenmesi
- e) Lozan Barışı ve İsmet İnönü
- f) Osmanlı saltanatının kaldırılması
- g) Cumhuriyetin kurulması

XII - TÜRK DEVRİMİ

- a) Din ile devlet işlerinin ayrılması
- b) Hukukta devrim
- c) Kılıkta devrim
- d) Takvim, saat ve ölçülerin değiştirilmesi

- e) Harf devrimi
- f) Toplumsal yaşıyışta devrim
- g) Ekonomi hayatında devrim

XIII - İKİNCİ CİHAN SAVAŞI (MEB, 1948: s. 138).

COĞRAFYA IV. SINIF

1. İlk devre sınıflarında yapılan coğrafya gözlemlerinin derinleştirilmesi, plan ve harita kavrayışının genişletilmesi
2. Yakın yurdun, köy, bucak, ilçe ve ilin coğrafyası
3. Türkiye'nin coğrafya bölgelerine göre incelenmesi:
 - a) Karadeniz Bölgesi
 - b) Marmara Bölgesi
 - c) Ege Bölgesi
 - d) Akdeniz Bölgesi
 - e) İç Anadolu Bölgesi
 - f) Doğu Anadolu Bölgesi
 - g) Güneydoğu Anadolu Bölgesi
4. Türkiye coğrafyasına toplu bakış:
 - a) Türkiye'nin komşuları arasındaki yeri
 - b) Türkiye'nin engebeleri, iklimi, akar suları, gölleri, nüfusu...
5. Türkiye'nin komşuları:
 - a) Sovyetler Birliği, İran, Irak, Suriye, İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan; bunlarla olan siyasal, ekonomik ve kültürel ilgi ve ilişkilerimiz
6. Dünyaya toplu bakış:
 - a) Türkiye'nin yeryüzündeki konumu
 - b) Dünya üzerindeki büyük kıtalarla, denizler; bunların adları ve harita üzerinde yerleri tanıtılacaktır (MEB, 1948: s. 144, 145).

COĞRAFYA V. SINIF

1. DÜNYA: Biçimi, hareketlerinden doğan olaylar – gece ve gündüz, mevsimler ve yıl, güneş ve ay tutulması – büyük iklim kuşakları, meridyen, paralel, enlem ve boylam.
2. YANARDAĞLAR: Deprem ve sebepleri, korunma çareleri ve Türkiye'de deprem bölgeleri.

3. AVRUPA: Avrupa kıtasına toplu bakış: Avrupa ülkelerinden Türkiye ile sıkı bağlantısı olan ülkeler – Romanya, Yugoslavya, Fransa, Almanya, İngiltere – üzerinde bilgiler.
4. ASYA: Asya kıtasına toplu bakış.
5. AFRİKA: Afrika kıtasına toplu bakış.
6. AMERİKA: Amerika kıtasına toplu bakış.
7. OKYANUSYA VE AVUSTRALYA hakkında kısa bilgi.
8. DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ: Dünyanın ıssız ve kalabalık yerleri, büyük deniz ve kara yolları.
9. TÜRKİYE COĞRAFYASININ ANA ÇİZGİLERİ: Başka ülkelerle ticaret bağları bakımından.
10. YERYÜZÜNDE TÜRKLER: (MEB, 1948: s. 145, 146).

YURTTAŞLIK BİLGİSİ IV SINIF

I - TOPLUMSAL HAYAT

İnsan yalnız başına yaşayabilir mi? Bir ferдин ihtiyaçlarının, isteklerinin listesini yapmak.

II - AİLEDE VE OKULDA HAYAT

(Üçüncü sınıf Hayat Bilgisinde verilen bilgilerin hatırlatılması).

III - BÜYÜK ULUSUM:

- a) İçinde doğup büyüdüğümüz ulus topluluğu nasıl bir topluluktur?
- b) Türk ulusunun özellikleri
- c) Ulusal duygu nedir?
- d) Ulusumuzun en değerli sembolü olan Türk bayrağı, bayrağın kutsallığı, ona gösterilecek sevgi ve saygı.

IV – KÖYLERDE HAYAT

- a) Köy, insanların toplu olarak yaşadıkları ve çalıştıkları bir yerdir.
- b) Köylülerin birlik işleri
- c) Köyde ekonomik hayat
- d) Tarımda tehlikeler
- e) Köyde eğlence
- f) Köy ve bucak nasıl idare edilir
- g) Köyde emniyet

V – ŞEHİR VE KASABALARDA HAYAT:

- a) Şehirlerde iş şekilleri
- b) Halk idaresi: Belediye, belediyenin ödevleri, şehir ve kasaba halkının rahatlık ve eğlencesi, belediye masraf ve geliri, halkın belediyeye yardımı, kasaba ve şehir hayatında herkesin uyacağı medeni kurallar (MEB, 1948: s. 152, 153).

VI - YURDUMUZUN İDARESİ VE TÜRKİYE DEVLETİ

Türkiye Devleti ve Türk ulusu: Bağımsız hükümeti olmayan uluslar esir ulustur. Türkiye Cumhuriyeti bağımsız bir devlettir. Türk Devriminin iki büyük önderi; Kemal Atatürk ve İsmet İnönü. Türkiye Cumhuriyeti. Cumhuriyet en iyi bir idaredir. Cumhuriyet halk idaresidir.

Türkiye Cumhuriyetinin anayasası ve bunun özellikleri: Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Layık ve Devrimcidir.

Türkiye’de egemenlik ulusundur. Ulus bu hakkını kendisini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi eliyle kullanır.

Milletvekili seçimi nasıl yapılır? Milletvekilliği. Meclisin başlıca ödevleri.

Cumhurbaşkanının seçilmesi, görev ve yetkileri, Cumhurbaşkanının görev süresi (MEB, 1948: s. 155).

YURTTAŞLIK BİLGİSİ V SINIF

I - HÜKÜMET NE İŞ GÖRÜR?

Başbakanın tayini, hükümetin kuruluşu ve işe başlaması. Başbakanın görevi.

Bakanlıklar: Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık, Ekonomi, Sağlık ve Sosyal Yardım, Gümrük ve Tekel, Tarım, Bayındırlık, Ticaret ve Çalışma Bakanlıkları, bu bakanlıkların görevleri.

II - HÜKÜMETİN MASRAFLARI

Devlet işleri para ile döner; hükümet bu parayı halktan alır.

Vergi nedir? Vergi çeşitleri. Vergi nasıl konur, nasıl toplanır? Kaçakçılık. Devletin yıllık gelir ve giderini gösteren bütçe kanunu. Devlet bütçesinin anlamı.

III - DEVLETLE YURTTAŞLAR ARASINDA İLİŞKİ

Devletin yurttaş karşı görevleri: Yurttaşların malını, canını, namusunu; yurdun bağımsızlık ve bütünlüğünü korumak.

Yurttaşların devlete karşı ödevleri: Kanunlara uymak, vergi vermek, askerlik yapmak, seçim hakkını kullanmak.

IV – TÜRKİYE’DE İDARE BÖLÜMÜ

İller ve illerde yönetim örgütleri. İl bütçesi. İllerde özel idareler. İl genel kurulları. Mahalli seçimler.

V – YURDUMUZDA SOSYAL İŞLER VE HÜKÜMET TEŞKİLATINA YARDIMCI KURUMLAR

Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava, Halkevleri ve Odaları, Yeşilay.

VI - HALKIN AYDINLATILMASINA HİZMET EDEN KURUMLAR VE VASITALAR

Yayımlar, gazeteler, dergiler, kitaplar, tiyatro, sinema, konser ve konferanslar.

VII - ULUSAL EKONOMİ

Yerli malı kullanmak, bunun önemi. Para biriktirmek. Ulusal bankalar. Bankaların önem ve faydaları.

VIII - GENÇLİK VE SPOR

1. 19 Mayıs gençlik ve Spor Bayramının manası ve önemi.
2. Gençliğin çevresine, yurduna ve ulusuna karşı ödevleri.
3. Sporun önemi. Spor ve sağlık. Spor ve karakter. İyi bir sporcunun özellikleri.
4. Gençlik hareketleri. Spor kulüpleri. İzcilik. Kamplar.

IX – DEMOKRASİ

1. Topluluk halinde yaşayan insanlar birbirlerinin halklarına saygı gösterirler.
2. Topluluk halinde yaşayan insanlar birbirlerinin düşüncelerine, görüşlerine saygı gösterirler.
3. Topluluk halinde yaşayan insanlar aralarında işbölümü ve el birliği yaparlar.
4. Topluluk halinde yaşayan insanlar kendilerini idare edecek olanları gene kendileri seçerler.
5. Yurdun iyiliği ve ilerlemesi için aynı düşünce ve görüşleri taşıyan insanlar biraraya gelerek siyasal partiler kurarlar.
6. Devlet işlerini kontrol ve denetim bakımından partilerin görevleri.

X – HERKES KENDİ YETENEKLERİNE GÖRE HAYATTA BİR GEÇİM YOLU TUTMAK ZORUNDADIR

Elde edilen bir meslekte en hünerli olmaya çalışmalıyız. Her meslek şerefli dir. İlk okulu bitiren bir çocuk, içinde bulunduğu şartlara ve kendi yeteneklerine göre,

sanata başlamak veya öğrenimine devam etmek bakımından hangi kurumlara gidebilir? Bunlara başvurma yolları (MEB, 1948: s. 156, 157).

1948 İlkokul Programı'nda ilkokullarda okutulması öngörülen dersler ve bu derslerin haftalık dağılımı TABLO 4'de verilmiştir.

TABLO 4

1948 İlkokul Programı İlkokulların Haftalık Ders Dağılımı Cetvelleri

A. İlk Okulların Haftalık Ders Dağılım Cetveli

Dersler	I. Devre			II.Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

(MEB, 1948: s. 23).

3.4.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Tarih dersinin öğretiminde göz önünde bulundurulacak hususlar:

1. İlkokulda tarih derslerinde temel Türk tarihi olacaktır. Başka ulusların tarihine ait kısımlar, Türk tarihiyle ilgileri derecesinde incelenecektir.
2. Tarih derslerinde bilhassa dikkat edilecek nokta, bugünkü insan ve toplum hayatının gittikçe değiştiğini öğrencilere kavratmaktır.
3. Öğretmen, Türklerin tarihte oynadıkları büyük rolü belirtecektir. Öğrencilerde, kendi uluslarını her alanda üstün görmek ve bu üstünlüğü sağlamak için imkanın son haddine kadar yılmadan, usanmadan çalışma aşkı uyandıracaktır.
4. Öğretmen, Türklerin dünyanın her tarafına nasıl ayrı ayrı adlar alarak kültürlerini yaydıklarını belirtecek; İslam kültürünü de vücuda getirenlerin çoğunun Türk olduklarını öğrencilere gösterecektir.

5. Atatürk'ün Cumhuriyetin onuncu yıldönümü dolayısıyla söylediği nutukta, "Ne mutlu Türküm diyene" suretinde ifade ettiği hakikatin manasını çocuklara kavratacaktır.
6. İlkokulda öğretmen, bilhassa Atatürk'ün başardığı Türk Devriminin manasını, önemini çocuklara kavratmaya ve Türk Devrimini onlara benimsetmeye çalışacaktır.
7. Geçmiş çocuklarının gözleri önüne getirmek ve onlara geçmişteki olayları kavratmak için bugün ile karşılaştırmalar yaparak ve bu karşılaştırmaları çocukların anlayabileceği konulardan ve örneklerden seçmek gerekir.
8. Çocuklara, Tarih dersinde, tarihi olayları göstermekle asıl onlara bugünü aydınlatmak amacını takip etmemiz unutulmamalı; tarihi sadece eski olayların bir fihristi, hükümdarların ve türlü türlü şahısların bir listesi olarak telakki etmemelidir.
9. Öğretmen tarihi olaylarda önemli şahsiyetlerin rolünü belirtmeli; büyük adamların tarihin akışı üzerine yaptıkları büyük etkiye çocukların dikkati çekilmelidir.
10. Tarihte şahsiyetler üzerinde konuşulurken onların yaptıkları işleri, onları harekete geçiren etmenleri, hareketlerin sonuçlarını çocuk seviyesine göre belirtilmelidir (MEB, 1948: s.125, 126, 127, 128).
11. Öğretmen, Tarih dersinin Yurttaşlık Bilgisi dersleriyle olan sıkı bağına daima dikkate almalı; mesela Cumhuriyet rejiminin Türk toplum hayatına daha uygun olduğunu çocuklara anlatırken tarihten onların kavrayacağı canlı örnekler bularak eski rejim ile Cumhuriyet rejimi arasında karşılaştırmalar yapmalıdır.
12. Öğretmen Tarih ile Coğrafya arasında sıkı bir ilişki kurmalı, tarihi olayların açıklanması sırasında haritalardan da faydalanmalıdır. Öğretmen tarihte geçen "Akin", "Savaş", "Hücum" vb. gibi sözcükleri kuru kuruya öğrencilere söyleyip geçmemeli; bunların manalarını kavratmak için çocukların anlayabilecekleri örnekler bularak açıklamalı ve karşılaştırmalar yapmalı; bu kavramları kuru birer söz halinden kurtararak çocukların zihinlerinde canlı birer olgu halinde yaşatmaya çalışmalıdır.
13. Tarihte incelenen olayların ne zaman geçtiğini çocuklara kavratmak, onlara zaman fikrini vermek önemli bir iştir.
14. Öğretmen, tarih dersinde incelenecek olayların zamanını çocuklara kavratmaya ne kadar dikkat ederse, yerlerini de çocukların zihinlerinde tutturmaya o kadar önem vermelidir.

15. Öğretmen, tarihte en önemli olaylara, tanınmış şahıslara ve önemli olayların tarihlerine az çok yer ayıracaksa da, tarihi sadece kuru birtakım olaylar, adlar ve tarihler fihristi haline getirmekten sakınmalıdır.
16. Çocuklar, tarihte vakaların ve şahsiyetlerin adlarını öğretirken, öğretmen bu adları tahtaya yazmalı, çocuklara da yazdırmalı, onların bu isimleri doğru söyleyip yazmalarına dikkat etmelidir.
17. Öğretmen, eski bir olayın herhangi bir safhasından bahsederken o olayın, okulun bulunduğu yerde geçmiş olan veya o yerle ilgili bulunan noktasına çocukların dikkati çekilmeli, okulun bulunduğu yerde o olay ile ilgili tarih eserlerini göstermeli ve ziyaret ettirmelidir.
18. Öğretmen, geçmiş çocukların gözünün önüne getirmek, onların yaratıcı imgelerine malzeme vermek üzere okulun bulunduğu yerlerdeki sur, kale, cami, medrese vb. eski eserleri ziyaret ettirecek, müzede veya başka yerde bulunan diğer eserleri gösterecek ve bunları çocukların seviyelerine göre açıklayacaktır (MEB, 1948: s.129, 130, 131, 132).
19. Öğretmen, Cumhuriyet Bayramı, Egemenlik Bayramı, önemli tarihi olayların yıldönümleri, büyük adamların doğum veya ölüm tarihlerinin veya yaptıkları eserlerin yıldönümü dolayısıyla okulda veya başka yerde yapılacak törenlere öğrencileri iştirak ettirirken ya törenden önce ya tören sırasında veya törenden sonra bunun manası, o bayramın, o olayın, o şahsiyetin tarihi önemi hakkında çocukları aydınlatacaktır.
20. Öğretmen, Türk tarihinin herhangi bir safhası, Türk büyüklerinin hayatı, eski Türk eserleri ve Türk kültürü hakkında çocukların seviyelerinde yazılmış kitapları, öğrencilere okumaya teşvik edecektir.
21. Öğretmen, okulun bulunduğu yere yakın yerlerdeki eski tarihi eserleri incelettirmek için sırasına göre geziler tertibedecektir.
22. Öğretmen, bazı tarihi olaylarını sınıfta öğrencilere basit bir şekilde dramatize ettireceği gibi, bunlar üzerine çocuk dilinde yazılmış piyeslerden kısa sahneleri de temsil ettirecektir. (MEB, 1948: s.133, 134).

Coğrafya Dersinin öğretiminde göz önünde bulundurulacak hususlar:

1. Coğrafya öğretiminde başlıca amaç, çocuklarda yurt sevgisini artırmak ve yurda ait bilgileri genişletmek olduğuna göre, dersler hep yurt coğrafyası etrafında geliştirilecektir.
2. Coğrafya, çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekle başlamalı ve her vakit yakından uzağa, görülenden görülmeyene geçerek çocuğun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir.
3. Türkiye coğrafyasının öğretiminde okulun bulunduğu merkezden başlamak üzere o merkezin bağlı olduğu ilin coğrafyasında en önemli kısımlar gözden geçirilecek ve sonra o ilin bulunduğu bölgeye ve oradan da öteki bölgelere ve bütün Türkiye'ye geçilecektir.
4. Diğer kıta ve ülkeler üzerindeki incelemeler de bu ülkelerin başlıca özelliklerinden, oralarda yaşayan insanların yaşayış tarzlarından ve bizimle olan ilişkilerinden ileriye geçemeyecektir.
5. Coğrafya derslerinde çocukların yalnız belleklerine başvurulmayarak onları iyi görmeye, gördükleri üzerinde düşünmeye alıştırmalı, merak ve ilgilerini uyandırmalıdır (MEB, 1948: s.139, 140).
6. Öğretmen coğrafya derslerini pratik olarak vermek için okulun bahçesinden, kır gezintilerinden, pazar yeri incelemelerinden, okulda bulunan öğrencilerle birlikte dışardan edinilebilecek veya el birliğiyle yapılabilecek ders araçlarından faydalanmalıdır.
7. Coğrafya derslerinin, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi gibi dersler ile paralel ve bağlı gitmesine dikkat edilecektir.
8. Coğrafya derslerinde inceleme konusu teşkilden memlekete gitmiş olan çocuklar varsa, onların o memlekete ait anıları ve duyuşları söylenmeli ve bu suretle dersler canlandırılmalıdır.
9. Türkiye'nin coğrafi bölümleri incelenirken her bölgenin –varsa- turistik değeri ve turizmin yurt tanınmasında ve ekonomisindeki önemi belirtilmelidir.
10. Çocuklara harita fikri vermek, onları haritadan faydalanacak bir hale getirmek için plan fikrini kuvvetlendirmekten işe başlanmalıdır (MEB, 1948: s.140).

Yurttaşlık Bilgisinin öğretiminde göz önünde bulundurulacak hususlar:

1. Bu derste öğretmen öğrencilere kuru kuruya bilgi vermekle dersin ereğine varmış olamaz. Derste işlenecek konular üzerinde onları düşündürmeli, öğrencilerin anlayacakları ve görüp inceleyecekleri canlı örneklerle o problemlerin manasını kendilerine kavratmalıdır.
2. Bu derste birtakım ilkeleri öğretmekle ve kavratmakla kalmamalı, bu ilkelerin çocuklarda inanç ve ülkü haline gelmesine çalışmalıdır.
3. Öğretmen Yurttaşlık Bilgisi derslerinde sadece bilgi vermek, ilgi ve ülkü uyandırmakla da kalmamalı, öğrencilerde bu bilgi ve duyguları iş ve hareket haline geçirtebilmelidir.
4. Yurttaşlık Bilgisi derslerinde ulusal birlik ve dayanışmanın, ulusal disiplinin manasını ve önemini çocuklara kavratmak gerekir.
5. Öğretmen, bireylerin bir yandan kendi yeteneklerine, öte yandan da ulusun iyiliği için en uygun bir işe ve mesleğe sarılmalarının önemini belirtmelidir.
6. Öğretmen, her işte disiplinin ve karakterin büyük ve önemli rolünü belirtmeli ve çocukları disiplinle çalıştırmayı ve onları sarsılmaz bir karakterde yetiştirmeyi iş edinmelidir (MEB, 1948: s. 148, 149).
7. Öğretmen çeşitli konuları işlerken daima çocukların çevresinde olanlardan, onları yakından gözlemelerine imkan bulunanlardan başlanmalıdır.
8. Yurttaşlık Bilgisi dersinde konunun iç yüzünü öğrencilere kavratmak için onu en basit ve somut örneklerle canlandırmaya çalışmalıdır.
9. Öğretmen, Yurttaşlık Bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan faydalanmalı ve öğrencileri hayat ile sıkı sıkıya temas ettirmelidir.
10. Yurttaşlık Bilgisi konularını canlandırmak için gezintilerden ve ziyaretlerden faydalanılmalıdır.
11. Öğretmen, Yurttaşlık Bilgisi konularını işlerken öğrencilere “Türk ahlakının ilkeleri”ni olaylardan hareket ederek telkin edecektir.
12. Yurttaşlık Bilgisi derslerinin başka derslerle ilgisi daima göz önünde bulundurulacaktır.
13. Öğrencilere yurtlarını tanıtmak, yurtlarının yaşama şartlarını incelemek ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacıyla, yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkanları hazırlamalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir

yakınlık duygusuyla yurttaşlarını tanımalarını ve onlarla yardım ve işbirliği ruhiyle kaynaşmalarını sağlamaya çalışmalıdır (MEB, 1948: s.150, 151, 152).

3.4.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Programın sonunda “Eğitim öğretim sırasında İlkokulun Faydalanacağı Araç ve Gereçler” başlığı altında araç gereçlerin listesi verilmiştir.

Tarih dersinin araçları:

1. Tarih haritaları (Basılmış ve çocuklar tarafından hazırlanmış.)
2. Eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait levhalar, fotoğraflar ve kesintiler: Yaşayış tarzı, binalar, silah çeşitleri, giyinme tarzı, halı gibi.
3. Türk büyüklerinin resimleri.
4. Kurtuluş Savaşına ait levhalar, resimler ve vesikalar.
5. Yardımcı kitaplar.
6. Tarih şerit ve levhaları.

İmkan buldukça listeye eklenecek araçlar:

1. Tarihten önceki zamanlarda insanların yaşayışlarına dair levhalar.
2. Eski savaşları canlandıran levhalar, resimler.
3. Kurtuluş Savaşına ait levhalar ve resimler.
4. Dergiler, gazete kesitleri, prospektüsler (MEB, 1948: s. 306).

Coğrafya dersinin araçları:

1. Yer küre.
2. Düzlem küre.
3. Türkiye haritası.
4. Beş kıtanın haritası.
5. Pusula.
6. Yurt coğrafyasıyla ilgili levhalar ve resimler.
7. Okulun bulunduğu kasaba veya şehrin planı.
8. Termometre, yağmur ölçüsü, rüzgar fırılacağı gibi hava gözleme aletleri.
9. Yurdumuza ait resimler ve fotoğraflar.
10. Yardımcı kitaplar.

İmkan buldukça listeye eklenecek araçlar:

1. Güneş sisteminin basit modeli.
2. Barometre (Madenden ve yazar cinsten olması daha iyidir.)

3. Rüzgar oku (Okulda yapılabilir.)
4. Coğrafya resimleri ve fotoğrafları.
5. Coğrafya duvar levhaları.
6. Dergiler, gazeteler ve prospektüsler (MEB, 1948: s. 307).

Yurttaşlık Bilgisi Dersinin Araçları:

Yurttaşlık Bilgisi konularını canlandırmak için resimlerden, fotoğraflardan, tablolarından, istatistiklerden ve afişlerden de faydalanılmalıdır (MEB, 1948: s.151).

3.4.3. Değerlendirme :

1948 Programında belirtilen amaçlara “ne kadar” ulaşıldığını gösteren ya da öğretimin nasıl değerlendirileceği konusunda ayrı bir bölüm olmamasına ve ilkelerde de bu konuya yer verilmemesine karşın öğretim programlarında derslerin öğretimiyle ilgili açıklamalar bölümünde değerlendirme çalışmalarının nasıl olması gerektiği konusunda çok az ipucu yer almaktadır. Programda değerlendirme etkinliklerinin göz ardı edildiği söylenebilir.

Ayrıca öğrencilerin nasıl değerlendirileceği sınıf geçme ve sınav yönetmelikleriyle giderilmeye çalışılmıştır. Bu yönetmeliklerde öğrenciye nasıl not verileceği, sınıf geçmede dikkat edilecek noktalar yer almaktadır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000: s. 67, 68).

3.5.1962 İLKOKUL PROGRAMI TASLAĞI:

1961 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü 1948 programını inceleyerek “İlkokul Programında yapılacak değişikliklerle ilgili esaslar”ı bir rapor halinde tespit etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, illere gönderdiği bir genelge ile öğretmenlerin ve eğitim kuruluşlarının, 1948 ilkokul programı hakkındaki görüşlerini istemiştir. Yapılan inceleme ve deneme sonuçları gözden geçirilerek yeni program ana hatlarıyla tespit edilmiştir. 1962 yılında “ön program taslağı” hazırlanarak, 14 Nisan 1962 de son şeklini almıştır. 1962 Program taslağı, Talim ve Terbiye Kurulunca incelenmiş, 12 Eylül 1962 tarih ve 215 sayılı kararla beş yıl süreyle bazı okullarda denenmesi ve geliştirilmesi şartıyla uygulanmaya konulması uygun görülmüştür (Cicioğlu, 1985 : s.102).

1962 İlkokul program taslağının giriş bölümünde taslağın hazırlanma gerekçesi şöyle belirtilmiştir :

1. Programlar sabit şekle bağlı kalmaktan ziyade daima bir gelişme gösterir. Bu gelişme memleketin :
 - A) Sosyal yapısında,
 - B) Siyasi hayatında,
 - C) Ekonomik düzeninde,
 - D) Genel olarak bilim ve teknolojilerinde baş gösteren gelişmelere paralel olmalıdır.
2. Memleketimizin de üyesi olduğu UNESCO ve Dünya Öğretmenler Federasyonunun bütün dünya memleketleri için doğru olan önerileri ışığında bizim programlarımızın da yeniden gözden geçirilmesi yararlıdır.
3. 5. Milli Eğitim Şurasının bugüne kadar ele alınmayan ilkokul programında yapılması öngörülen değişiklikler, programın yeniden ele alınması için bir delildir.
4. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı kanun okul öncesi, okul sonrası, özel eğitim ve diğer bazı konularda programa aksetmesi gereken önemli yenilikler getirmişti (MEB, 1962 : s. 7).
5. Bugünkü programın amaçları bunları gerçekleştirmeye vasıta olan müfredatla çelişme halinde bulunan farklı iki eğitim anlayışına dayanır. Amaçlar çocuğu bir bütün olarak yetiştirmeyi hedef alırken müfredat daha çok formalist bir eğitim anlayışı ile bütün önemini zihin eğitime vermektedir. Ayrıca yeni programda amaçlar değerlendirmeye elverişli bir fonksiyonellik göstermelidir.
6. Daha çok normal sınıflar ve şehir ilkokulları için hazırlanmış bulunan 1948 programının, birleştirilmiş sınıflar ve köy ilkokullarında uygulanması güçlükler ortaya çıkarmıştır. Yeni program bu güçlükleri ortadan kaldırmalıdır.
7. Çeşitli memleketlerde bağımsız bir bilim haline gelen beslenme, ilkokul programları yönünden ele alınmalıdır.
8. İlkokulun 1. Devresindeki çocuk gelişimine daha uygun olan müfredatın bir mihver etrafında toplulaştırılması, ikinci devrede birden bire bir yana bırakılarak bilimsel sınıflamaya dayalı bölünmeye gidilmiştir. İkinci devrede, farklı bir ölçüde de olsa toplulaştırma ilkesinin devam ettirilmesi ve programın çocuk gelişimine uygun bağdaşıklık kazandırılması gereklidir.

9. İlköğretimin genel ilkeleriyle, derslerin özel amaçları bazı durumlarda birbirleriyle karıştırılmıştır. Ayrıca bu programda çocuk gelişimleriyle ilgili ilkeler gereği kadar yer verilmemiştir. Bu kısmın da bu nedenle yeniden gözden geçirilme gereği vardır.
10. Eski program, mahalli ihtiyaçları karşılayacak esnek bir çerçeve programı olmaktan uzak olduğu için yurdun her tarafında uygulanması gereken bir program özelliği göstermemektedir. Yeni program esnek bir çerçeve programı halinde yeniden düzenlenmesi gereği vardır.
11. Eski programda birinci devre müfredat ders yılı tamamlanamayacak kadar yüklü, ikinci devre programında da fazla parçalaşma vardır. Ayrıca her dersin müfredatı da ağırdır. Yeni programda bu sıkıntı ya ünite sayısını azaltmak, ya da öğretmenlere belirli sınırlar içinde seçim yetkisini tanımakla, ikinci devre dersleri iki mihver etrafında toplamak ve ifade dersleri ile toplulaştırmaya gitmek ve müfredatın yükünü hafifletmek gerekir.
12. İlkokul başarısızlık nedenlerinin önemli bir sebebi de ölçme değerlendirme sisteminin güvenilir olmayışından ileri gelmektedir. Yeni programda ölçme ve değerlendirme sistemi hakkında öğretmenlere temel bir takım bilgi verilmesi gereklidir (MEB, 1962 : s. 8, 9, 10).

1962 İlkokul program taslağında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Bu programda ilkokulun amaçları (hedefler) saptanmış ve bunlar dört ana başlık altında toplanmıştır (Sönmez, 1997 : s. 40).

A) Kişisel Bakımdan :

İlkokul, insanın karşılaşması gereken bedensel, ruhsal ve toplumsal bir takım ihtiyaçları ve geliştirilmesi gereken çeşitli istidat ve yetenekleri bulunan değerli bir varlık olduğunu çocuğa kavratmayı ve onu kişilik ve ahlaki karakter sahibi iyi bir yurttaş olarak yetiştirmeyi amaç bilir. Buna göre ilköğretim görmüş bir yurttaş;

1. Sağlığını koruyucu temel bilgileri benimsemiş, gerekli sağlık ve temizlik alışkanlıklarını kazanmıştır.
2. Kazalara karşı uyanık ve tedbirlidir.
3. Çevresindeki bütün canlı ve cansız varlıklara değer verir, onları sever ve korumaya çalışır.

4. Okuma, yazma ve hesaplama gibi temel becerileri kavramıştır.
5. Öğrenme merak ve hevesi geliştirmiştir.
6. Doğru hüküm verme ve bilimsel düşünme yollarını öğrenmiştir.
7. Yurdunu sever, onu tanımaya ve tanıtmaya çalışır; yurda hizmet etme duygusu gelişmiştir.
8. Görev ve sorumluluk duygusu gelişmektedir.
9. Güzel şeylere, güzel sanatlara karşı ilgi ve hayranlık duyar.
10. Boş zamanlarını iyi kullanmada anlayış ve görüş kazanmıştır.
11. Başarılı olduğu zaman aşırı öğünmelerden sakınır; başarısızlık karşısında ümitsizliğe kapılmamaya çalışır (MEB, 1962 : s. 14, 15, 16,17).

B) İnsanlık Münasebetleri Bakımından :

İlkokul, bireyin aile içinde ve toplumun diğer üyeleri ile olumlu bağlar kurabildiği ölçüde mutlu bir kişilik geliştirebileceğini, çevresindeki insanlarla iyi işbirliği yapabildiği ölçüde başarıya ulaşabileceğini çocuğa duyurmayı ve benimsetmeyi amaç bilir. Buna göre, ilköğretim görmüş bir yurttaş;

1. İyi bir aile hayatının dayandığı temel ilkeleri kavramış, payına düşen görev ve sorumlulukları öğrenmiş ve benimsemiştir.
 2. Başkaları ile beraber yaşamayı ve beraber çalışmayı öğrenmiştir.
- (MEB, 1962 : s. 18).

C) Ekonomik Hayat Bakımından :

İlkokul, yurdun kalkınmasında, insan gücünün en değerli bir zenginlik kaynağı olduğunu ve bu kaynağı iyi şekilde geliştirmenin en verimli yatırım olacağını çocuğa kavratmak amaç edinmiştir. Buna göre, ilköğretim görmüş bir yurttaş;

1. İnsan gücünün ve tabiat kaynaklarının, çevrenin ve yurdun kalkınmasındaki etkilerini kavramıştır.
2. Toplumun bağımsız ve etkin bir üyesi olabilmesi için çalışmanın, iyi bir üretmen olmanın ve geçimini sağlamanın gerekliliğine inanmıştır.
3. İyi bir yöğaltman olmanın memleket ekonomisindeki önemini kavramıştır (MEB, 1962 : s. 18, 19).

D) Toplumsal Hayat Bakımından :

İlkokul, “Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir devlet olduğunu, Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün” teşkil ettiğini ve dünya milletleri ailesinin şerefli ve yapıcı bir üyesi olduğunu çocuğa kavratmayı amaç bilir. Buna göre, ilköğretim görmüş bir yurttaş;

1. Şerefli bir tarihe sahip büyük bir milletin evladı olmanın gururunu duyar.
2. Demokrasi ilkelerini kavramaya başlamıştır; bütün münasebetlerde bu ilkeleri uygulamaya çalışır.
3. Toplumların ilerlemelerinde bilim ve tekniğin önemini kavramıştır.
4. Memleketin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleri ile olan münasebetleri hakkında seviyesine uygun bilgi kazanmıştır (MEB, 1962: s. 19, 20).

1962 İlkokul program taslağı, programın öğeleri olan;

3.5.1. Amaçlar

3.5.2. Eğitim Durumu

3.5.3. Değerlendirme açılarından şöyle ele alınabilir.

3.5.1. Amaçlar :

1962 İlkokul Programı Taslağına Göre Hayat Bilgisi, Toplum ve Ülke İncelemeleri Derslerinin Amaçları ;

1. Türk çocuğunu ailesine, ulusuna, yurduna, Türk Devrimlerine ve ülkelerine bağlı, çalışkan, araştıran, inceleyen, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir yurttaş, mükemmel bir insan yetiştirmek.
2. Çocuklara şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evladı olduklarını duyurarak Türk ulusunun geleceğine olan güvenlerini artırmak ve onları Türk ulusunun ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek karakterde yetiştirmek.
3. Olumlu karakter özelliklerini kazandırmak, her yönde görev ve sorumluluk almak, aile bütünlüğüne bağlı, yuvanın saadetine gerçekleştirmesindeki hizmet duygularını geliştirmek.
4. İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını kavratmak, grup faaliyetlerine katılmasının, başkalarına yardım etmenin önemini takdir etmek ve uygulanabilir hale getirmek.

5. Ulusal kaynakları tanımak ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavratıp benimsetmek.
6. Yurdu ve dünyayı tanımak; çocuklara plan, kroki ve harita fikri vermek, onları bu araçları anlar ve uygular hale getirmek.
7. Çocuğa uluslar ailesi içinde Türk Ulusuna düşen insanlık ödevlerini öğretmek, (Ne Mutlu Türküm Diyene, Yurtta Sulh, Cihanda Sulh) fikrini ve Birleşmiş Milletler ülküsünü benimsetmek.
8. Geçmişte uluslarına ve insanlara iyilikleri dokunmuş olan büyük Türk adamlarını hayatlarına ve hizmetlerine karşı öğrencilerde hayranlık uyandırmak, kötülükleri dokunan kimselerin akıbetlerinden de ibret dersi almalarını sağlamak (MEB, 1962 : s. 26).

İlkokulun ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi dersi çocuğa kazandırılması arzu edilen bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmakta, çocuk gelişimine uygunluğu bakımından özel bir önem taşımaktadır. İkinci devre dediğimiz dördüncü, beşinci sınıflarda da bu bütünlük ve beraberliğin devamı aynı sebeplerle zarurettir. Bu zorunluluk göz önüne alınarak ikinci devrede ayrı dersler halinde okutulmakta bulunan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri de Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında ve üniteler halinde birleştirilmiştir (MEB, 1962 : s. 27).

3.5.2. Eğitim Durumu :

3.5.2.1. İçerik:

TOPLUM VE ÜLKE İNCELEMELERİ IV. SINIF

I - İlimiz ve bölgemiz (Konuların işlenmesinde hareket noktası, bulunulan yer olacaktır)

A – İlimiz ve bölgemizin yeri, sınırları, nüfusu,

B – Plan ve harita,

C – Bölgemizin doğal durumu:

1. Yeryüzü şekilleri (Dağları, ovaları, akarsuları, gölleri, denizleri)
2. Depremler, toprak kayması.
3. İklim.
4. Doğal bitki örtüsü (Ormanlar, bozkır, ormanın faydası ve korunması)

D – Bölgemizin ekonomik durumu:

1. Zenginlik kaynakları (Yerüstü ve yeraltı servetleri)
2. Halkın geçimi, alış verişte dürüstlük, nezaket.
3. Yollar ve ticaret
4. Bulunduğumuz yeri nasıl güzelleştirelim?

II - Ailede, okulda ve yakın çevremizde hayat

A – Ailemiz:

1. Türk geleneğinde ailenin mevkii ve kutsallığı.
2. Aile fertleri arasında karşılıklı münasebetler.
3. Bu münasebetleri düzenleyen esaslar.

B – Okulumuz:

1. Okul topluluğunda karşılıklı münasebetler.
2. Bu münasebetleri düzenleyen esaslar.
3. İnsanlık görenek ve gelenek kuralları (MEB, 1962 : s. 41).
4. Okul topluluğunun bir ferdi olarak öğrencilerin ödevleri.

C – Yakın çevremiz ve mahallemiz:

1. Komşuluk münasebetlerimiz. Mahallede dirlik ve düzen.
2. Sokak, ev, apartman, bahçe, çeşme, temizlik ve bakımından komşuların işbirliği

D – Boş zamanlarımızı nasıl değerlendirelim?

E – Genel yerlerde davranış: (Sokak, park, sinema ve benzeri yerlerde).

III - Yönetim Örgütleri:

1. Köy, bucak, ilçe ve ilde yönetim örgütleri.
2. Mahalle muhtarı, köy ihtiyar heyeti, belediye ve bunların vatandaşlarla arasındaki karşılıklı ödevler

IV – Trafik kuralları

V – İlimiz ve bölgemizde bizden önce kurulan ve izleri bulunan uygarlıkları tanıyalım.

VI - Türkiye'miz:

1. Bölgemizden başlayarak Türkiye'nin komşu memleketler arasındaki yeri.
2. Türkiye'nin engebeleri.
3. İklimi.
4. Bitki örtüsü (Ormanlardan elde ettiklerimiz).

5. Akarsuları ve gölleri.
6. Türkiye'nin coğrafi bölgeleri (Her bölgenin kısaca özelliği).
7. Türkiye'nin nüfusu.
8. Türkiye'nin tarım ve ticareti.
9. Yollar ve taşıtlar (MEB, 1962: s. 42).

VII - Türkiye'ye nereden geldik?

1. Mezopotamya'ya göçler (Sümerler).
2. Orta Asya'da en eski Türk Devleti (Mete).
3. Anadolu'nun en eski halkından Etiler.
4. Eti İmparatorluğunun yıkılışından Malazgirt Savaşına kadar geçen zaman içinde Anadolu'da kurulan ve izleri bulunan uygarlıklar hakkında birer okuma parçası ile yetinilecektir.

VIII - İslamlık. Türklerin İslamlığı kabulü.

IX – Büyük Selçuklu İmparatorluğu

1. Türklerin Anadolu'ya yayılışı.
2. Haçlı savaşlarında Kılıçaslan'ın kahramanlıkları.
3. Anadolu Selçuklu Devleti.

X – Yurdumuzun idaresi ve Türkiye Devleti:

1. Cumhuriyetimiz nasıl kuruldu?
2. Spor (MEB, 1962: s. 43).

TOPLUM VE ÜLKE İNCELEMELERİ V. SINIF

I - Türkiye ve komşuları

1. Yurdumuza toplu bakış
2. Komşu devletler

II - Osmanlı devletinin kuruluşu

1. Devletin genişlemesi.
2. İstanbul'un alınışı.
3. Fatih, Yavuz, Kanuni'nin tarihimizdeki yeri ve önemi.
4. Mimar Sinan, Barbaros Hayrettin ve Sokullu Mehmet Paşa'nın hizmetleri.
5. Osmanlı Türk Kültür Uygarlığını belirten okuma parçaları.

III - Avrupa'da icatlar, büyük coğrafya keşifleri, rönesans.

IV – Osmanlılarda duraklama sebepleri:

1. İkinci, Viyana Kuşatması,
2. Karlofça Andlaşması.

V – Islahat Hareketleri:

1. Lale Devri, III. Selim ve II. Mahmut zamanında yapılan yenilikler.
2. Gülhane Hatt-ı Hümayunu ve Tanzimatın memleketimize getirdiği başlıca yenilikler.

VI - Meşrutiyet Devri:

1. II. Abdülhamit, I. ve II. Meşrutiyet.
2. Mithat Paşa ve Namık Kemal'in hizmetleri.
3. Pilevne Savaşı ve Gazi Osman Paşa.
4. Balkan ve I. Dünya Savaşları.

VII - Kurtuluş Savaşı

1. Atatürk'ün hayatı ve saltanatın kaldırılması,
2. Cumhuriyetin ilanı,
3. Halifeliğin kaldırılması ve evrimleri (MEB, 1962: s. 44).

VIII - İkinci Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler.

IX – Demokrasimizin gelişmesi, çok partili hayata geçiş. 27 Mayıs ve yeni Anayasamız:

1. Seçim ve Büyük Millet Meclisinin kuruluşu.
2. Siyasi partiler. Millet menfaatini, parti menfaatinden üstün tutmak gerekir.
3. Hükümetin kuruluşu.
4. Devletin yurttaşlara karşı ödevleri.
5. Yurttaşların devlete karşı ödevleri.

X – Yurdumuzda sosyal işler ve hükümet teşkilatına yardımcı kurumlar:

Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Yardımsevenler Derneği, Yeşilay.

XI - Dünyamıza toplu bakış:

1. Bizimle münasebette bulunan büyük devletler: Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Parkistan ve Japonya.
2. Kıtalar ve Okyanuslar.

XII - Turizm (Niçin seyahat edilir? İç ve dış turizm, turizmin sağladığı gelir.)

XIII - Meslek seçimi (Herkes bir meslek sahibi olmalıdır. Her meslek şerefli ve değerlidir. Meslekte hünarlı olmak işi dürüst yapıp ilerlemek.)

XIV – Batı uygarlığının yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline getirmek.

NOT: Kutlama, anma günleri ve toplum içindeki her çeşit önemli hareketlerle olaylar fırsat düştükçe mutlaka açıklanacaktır (MEB, 1962: s. 45).

1962 İlkokul Programı Taslağına göre ilkokullarda okutulması öngörülen dersler ve bu derslerin haftalık dağılımı TABLO 5’de verilmiştir.

TABLO 5

1962 İlkokul Programı Taslağı İlkokulların Haftalık Ders Dağılımı Cetvelleri

Dersler	I. Devre			II.Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	6	-	-
Türkçe	10	9	9	6	6
Toplum ve Ülke İncelem.	-	-	-	6	5
Fen ve Tabiat bilgileri	-	-	-	5	5
Din Bilgisi	-	-	-	1	1
Matematik	5	5	5	4	5
Resim-İş	3	3	3	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
	26	26	26	26	26

(MEB, 1962 : s. 221).

3.5.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Toplum ve ülke incelemeleri dersinde tarihle ilgili konularının işlenmesinde göz önünde tutulacak esaslar :

1. İlkokullarda toplum ve ülke incelemeleri dersinin tarihle ilgili konularında temel, Türkiye tarihi olacaktır.
2. Tarih konularının işlenmesinde özellikle dikkat edilecek nokta, bugünkü insan ve toplum hayatının zamanla değiştiğini, öğrencilere kavratmaktır.
3. Öğretmen, her fırsattan faydalanarak Türklerin tarihte oynadıkları rolü belirtecek, askerlik, idare hukuk ve sanat alanlarından başka uluslara örnek olduklarını misallerle gösterecektir.
4. Öğretmen, tarihi bir olaydan kurtuluş savaşı veya Türk devletlerinin herhangi bir safhasından bahsederken bu olayların, çevredeki izlerini araştırmalı ve çocukların dikkatini çekmelidir.

5. Öğretmen, geçmişten bahsederken çocuklara o devirde kullanılan eşyaları, sur, vb. eski kültür eserlerini veya resimleri inceletmeli, tarihi tablo ve simalardan faydalanmalıdır.
6. Öğretmen, milli ve dini bayramları, önemli tarihi olayların ve büyük adamların doğum, ölüm günleri dolayısıyla okulda veya başka yerlerde yapılacak törenlerde öğrenciler o bayramın, o olayın, o şahsiyetin tarihi önemleri hakkında çocukları aydınlatmalıdır.
7. Öğretmen, bazı tarihi olayların sınıfta öğrencilere basit bir şekilde dramatize ettirebileceği gibi bunlar üzerinde çocuk dilinde yazılmış piyeslerin kısa sahneleri de temsil ettirilebilir (MEB, 1962 : s. 32, 33, 34).

Toplum ve ülke incelemeleri dersinde yurttaşlık bilgisi konularının işlenmesinde göz önünde tutulacak esaslar :

1. Bu derste öğretmen öğrencilere kuru kuruya bilgi vermekle dersin gayesine varmış olamaz.
2. İlkokullarda toplum ve ülke incelemeleri dersinin yurttaşlık bilgisi ile ilgili çalışmalarında her şeyden önce topluluk halinde yaşayan insanların saygı, sevgi ve anlayış duyguları içinde işbirliği yapmaları ve birbirlerine saygı göstermeleri birbirlerinin başarılarını takdir etme lüzumuna öğrencileri inandırmalıdır.
3. Öğretmen, yurttaşlık bilgisi konularında sadece bilgi vermek, ilgi ve ülkü uyandırmakla da kalmamalı, öğrencilerde bu bilgi ve duyguları iş ve hareket haline getirebilmelidir.
4. Yurttaşlık bilgisi konularından birlik ve dayanışmanın, ulusal disiplinin manası ve önemini çocuklara kavratmak gerekir.
5. Öğretmen, fertlerin bir yandan kendi kabiliyetlerine, öte yandan da ulusun iyiliği için en uygun bir işe ve mesleğe sarılmalarının önemini belirtmelidir.
6. Öğretmen, her işte disiplinin ve karakterlerin önemli rolünü belirtmeli ve çocukları disiplinli çalıştırmayı ve onları sarsılmaz bir karakterle yetiştirmeyi iş edinmelidir.
7. Yurttaşlık bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için en basit örneklerle canlandırmaya çalışılmalıdır.
8. Öğretmen, yurttaşlık bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan faydalanmalı ve öğrencileri hayat ile sıkı sıkıya temas ettirmelidir.

9. Öğretmen, yurttaşlık bilgisi konularını canlandırmak için imkan nispetinde gezintilerden ve ziyaretlerden faydalanmalıdır.
10. Öğretmen, yurttaşlık bilgisi konularını işlerken öğrencilere Türk ahlakının ilkelerini olaylardan hareket ederek telkin edecektir.
11. Yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkanları hazırlanmalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir yakınlık duygusu ile yurttaşlarını tanımalarını ve onlarla yardım ve işbirliği ruhu ile kaynaşmalarını sağlamalıdır (MEB, 1962 : s. 34, 35, 36).

Toplum ve ülke incelemeleri dersinde coğrafya ile ilgili konularının işlenmesinde göz önünde tutulacak esaslar :

1. Coğrafya, çocuğa bulunduğu çevreyi inceletmekle başlamalı ve her vakit yakından uzağa, görülenden görülmeyene geçerek çocuğun görüş ve düşünüş ufku derece derece genişletmelidir.
2. Türkiye Coğrafyasının öğretiminde okulun bulunduğu merkezden başlanmak üzere o merkezin bağlı olduğu ilin coğrafyasında en önemli kısım gözden geçirilerek ve sonra o ilin bulunduğu bölgeye ve oradan da öteki bölgelere ve bütün Türkiye'ye geçilecektir.
3. Coğrafya konularının işlenmesinde çocukların yalnız hafızalarına başvurulmayacak onları iyi görmeye, gördükleri üzerinde iyi düşünmeyi alıştırmalı, merak ve ilgilerini uyandırmalıdır.
4. Öğretmen konuları pratik olarak işlemek için okulun bahçesinden, kır gezintilerinden, pazar yeri incelemelerinden, veya elbirliğiyle yapılabilecek ders araçlarından faydalanmalıdır (MEB, 1962 : s. 36, 37).

3.5.2.3. Ders araç ve gereçleri:

1962 program taslağında, 1948 programlarındaki belirtilen ders araç gereçlerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan aynı şekilde yer verilmiştir.

3.5.3. Değerlendirme :

Önceki programlarda olduğu gibi 1962 Taslak Programında da programın bu ögesi ihmal edilmiştir. Ancak bu konularda bazı ipuçlarına rastlamak mümkündür (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı 2000 : s.98).

Örneğin; programda yapılacak değişikliklerin gerekçeleri arasında değerlendirme konusuna ilişkin şu açıklama yapılmıştır :

İlkokul başarısızlık oranının bu kademe için çok yüklü oluşunun önemli sebeplerinden birisi de yürürlükte olan ölçme değerlendirme sisteminin güvenilir olmayışından ileri gelmektedir. Yeni programda sözlü, yazılı, test şeklindeki değerlendirme yollarının hangi şartlar altında kullanılabileceği ve güvenilirliklerinin ne suretle artırılabilirliği hakkında öğretmenlere temel bir takım bilgilerin verilmesi lüzumlu ve zorunludur (MEB, 1962 : s. 10).

Ayrıca ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri bölümünde değerlendirme konusuna şu şekilde değinilmiştir;

Değerlendirme eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçasıdır :

Eğitim ve öğretim süresince sağlanan ilerlemenin öğretmen ve öğrenciler tarafından sürekli olarak değerlendirilmesi şarttır. Her öğretim konusu ve bunda elde edilen başarı öğrencinin ve öğretmenin öğretim amaçlarına ne dereceye kadar yaklaşabildiğini gösteren bir belirtidir. Değerlendirme öğrenci için sadece bir numara alma işi değil gelişme ve ilerleme durumunu tanımaya yardım eden bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca öğrenci başarısının değerlendirilmesinin genel olarak öğretmen başarısının da değerlendirilmesi anlamına geldiği unutulmamalıdır (MEB, 1962 : s. 23).

3.6. 1968 İLKOKUL PROGRAMI :

1967-1968 öğretim yılında Bakanlıkta kurulan uygulayıcı, yönetici, eğitimci ve uzmanlardan oluşan bir komisyonda 1962 program taslağı ve bu taslağın uygulanan sonuçları üzerinde çalışarak “Geliştirilmiş İlkokul Program Taslağı” hazırlanmıştır.

Geliştirilen bu taslak program 25-30 Nisan 1968 tarihleri arasında toplanan “İlkokul Programı Değerlendirme Semineri’nde” incelenmiştir. (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 98).

Geliştirilmiş İlkokul Program Taslağı, Değerlendirme Semineri çalışmalarından sonra birtakım değişiklikleriyle 1968 Mayıs ayında Talim Terbiye Kuruluna sunulmuş ve Talim Terbiye Kurulunun 1 Temmuz 1968 gün ve 171 sayılı kararı ile 1968 İlkokul Programı kabul edilmiştir (Tekışık, 1969: s. 11).

Daha önceki programlarda ayrı ayrı dersler halinde yer alan Coğrafya, Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilmeli; konular birleştirilirken, bunların hafifletilmesi cihetine de gidilmelidir.

Sosyal Bilgiler içerisinde Türkiye Coğrafyası ile Türkiye'nin temasta bulunduğu belli başlı memleketlerle; Türkiye Tarihi ile Türkiye'nin münasebeti olduğu milletlerin tarihine ait vakalara Yurttaşlık Bilgisi bakımından da bugünkü Türkiye Devletinin kuruluşu ile yurttaşların hak ve vazifelerine dair bilgi unsurları yer almalıdır. Ancak, bu unsurların çocukların, kavrayışına hitap edecek bir dozda ve birbirini tamamlayacak mahiyette tertip edilmiş olmaları icap eder.

Sosyal Bilgiler dersinin gerek konularının tertibinde, gerekse bu derste tatbik olunacak metot da çocukların iyi birer yurttaş olarak gelişmelerinin ön planda görülmesi büyük bir ehemmiyet taşır. Komisyonumuz, Beşinci Milli Eğitim Şurasına programla ilgili olarak hazırlanan raporun 6. maddesinde ileri sürülen hususları aynen benimsemiş bulunmaktadır:

“Dersleri bu suretle gruplandırmaktan maksat, bunları sadece birbirine eklemek değil, bir hadiseyi veya bir problemi çeşitli bilgi ve anlayış zaviyesinden çocuğa inceleme ve araştırma imkanlarını sağlamaktır. Bu sebeple, bu derslerin öğretiminde yetişkinlere mahsus mantıki bir sıraya riayet etmek doğru değildir. Çocuğun çevresindeki hadise ve problemlerin hareket noktası olarak alınması zaruridir. Mesela bir Cumhuriyet Bayramı öğretmen için hem tarih, hem coğrafya, hem de yurttaşlık bilgisi ve anlayışı veren çeşitli bilgi unsurlarının birleştiği bir ünite teşkil eder (MEB, 1962 : s.14).

1968 programı zaman zaman değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir.

Bu bölümde 1968 programı:

3.6.1. Amaçlar

3.6.2. Eğitim Durumu

3.6.3. Değerlendirme öğeleri açısından ele alınmıştır.

3.6.1. Amaçlar :

Bu derste öğrenciler:

1. Yurttaşlık görev ve sorumlulukları yönünden:

- a) Ailelerine, ulusa yurda, Türk devrimlerine ve ülkülerine bağlanır; çalışkan, araştırmacı, inceleyici, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir yurttaş, mükemmel bir insan olarak yetişirler;

- b) Şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar; milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar;
 - c) Her yönde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, yuvanın saadetini gerçekleştirmedeki hizmet duygularını geliştirirler;
 - d) Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine bayrağına, Türk askerine ve Türk Ordusuna karşı sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler;
 - e) Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutar, millet ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ülkü haline getirirler;
 - f) Türk devrimlerinin anlamlarını ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin saadet ve refahına yaptığı ve yurdun geleceğine yapacağı etkiyi kavrar, Türk devriminin değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler (MEB, 1968 : s. 63);
 - g) Kanun kavramını benimser, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar;
 - h) Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletini hizmetini ve payını anlarlar;
 - i) Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır ve onlara karşı ilgi ve sevgi duyarlar;
 - j) Türkiye Cumhuriyetinin, insan haklarına dayanan milli, demokratik, layık ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu, cumhuriyet rejiminin özelliğini ve önemini kavrarlar;
 - k) İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler;
 - l) Çevresindeki eski yeni sanat, kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenirler (MEB, 1968 : s. 63, 64).
2. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:
- a) Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler;

3.6.2. Eğitim Durumu :

3.6.2.1. İçerik:

SOSYAL BİLGİLER IV. SINIF

ÜNİTE I: İlimiz ve Bölgemiz:

A. Yaşadığımız kasaba veya şehir, hangi il içinde bulunuyor, ilimiz hakkında neler biliyoruz?

B. Ailemiz ve bölgemiz Türkiye'nin neresinde bulunuyor?

1. İlimiz ve bölgemizin vatanımızın neresine düştüğünü nasıl biliriz? Yön ne demektir? Kaç türlü yön vardır? Yönler nasıl bulunur?
2. Türkiye haritasında ilimiz ve bölgemizin bulunması, yerinin ve sınırlarının gösterilmesi
3. İlimizi hangi komşu iller çeviriyor?
4. İçinde bulunduğumuz bölgenin çevresinde hangi komşu bölgeler vardır?

C. İlimiz ve bölgemizin doğal durumu:

1. Yer şekilleri: Dağlar, yaylalar, ovalar, vadi ve çukurlar (MEB, 1968 : s. 71).
2. İl ve bölgemizin hava durumu.
3. Akarsular, göller, baraj gölleri, varsa denizler.
4. İl ve bölgemizin bitki örtüsü.

Ç. İlimiz ve bölgemizde yaşayış:

1. İlimizde ne kadar insan yaşıyor?
2. Bölgemizin kalabalık ve tenha yerleri; önemli şehirleri.
3. İlimiz halkının başlıca geçim kaynakları.
4. İlimiz ve bölgemiz içinde ulaştırma ve ticaret.
5. İlimiz ve bölgemizde sergi, panayır ve fuar.

D. İlimizin yönetimi

1. İlin başında Devletin ve Hükümetin temsilcisi olarak valinin görev ve yetkileri.
2. Vatandaşların il yönetimine katılması.
3. İl sınırları içinde toplumun kalkınması ve halkın mutlu yaşaması için kurulan örgütler.
4. İlçe yönetimi ve ilçenin örgütlenmesi.
5. Şehir halkının kendi ihtiyaçları bakımından meydana getirdiği resmi kuruluş olarak belediye hakkında genel bilgi.

6. İl içinde en küçük bir bütün olarak köy.
7. Köyde muhtarın, ihtiyar heyetinin görev ve yetkileri (MEB, 1968 : s. 72).
8. Köylünün muhtar ve ihtiyar heyetinin çalışmalarına yardımcı olması.
9. Köyde dirlik, düzenlilik, güvenlik ve köyün gelişmesi için halkın muhtarla ve ihtiyar heyetiyle işbirliği.
 - E. İlimiz ve bölgemizin geçmişi hakkında neler biliyoruz?
 - F. İlimiz ve bölgemizin turistik yerleri. Turizm nedir?
 - G. Milli kalkınmada turizmin önemi.

ÜNİTE II: Türkiye'miz.

A. Yurdumuza genel bakış:

1. Türkiye'nin etrafındaki denizler, boğazlar, karalarda bitişik olduğumuz ülkeler. Sınırlarımız. Anadolu, Trakya.
2. Türkiye'nin boyutları ve yüzölçümü.

B. Yurdumuzun doğal durumu:

1. Yer şekilleri.
2. Yurdumuzda su baskınları, depremler ve toprak erozyonu.
3. Deniz ve kıyılarımız.
4. İklim.
5. Akarsular ve göller (MEB, 1968 : s. 73).
6. Yurdumuzun bitki toplulukları ve bunların yayılışı.

C. Yurdumuzda ilk yaşayan insanlar:

1. Bizden önce insanlar eskiden nasıl yaşamışlar ve yeni yeni buluşlarla nasıl ilerlemişlerdir?
2. Türkiye'ye nereden geldik?
3. Eti (Hitit) uygarlığı.
4. Eti imparatorluğunun yıkılışından sonra, Anadolu'da izleri ve eserleri bulunan başlıca uygarlıklar.

ÜNİTE III: Yurdumuzda bugünkü hayat.

A. Yurdumuzda nüfus:

1. Yurdumuzda ne kadar insan yaşıyor?
2. Nüfusun ne kadarı köylerde ne kadarı şehirlerde yaşıyor ?
3. Nüfus dağılışı, yurdumuzun kalabalık ve tenha bölgeleri ve sebepleri?

4. Genel nüfus sayımı ne demektir? (MEB, 1968 : s. 74)

B. Yurdumuzda ekonomi:

1. Türk halkının en önemli geçim kaynakları ve çalışma alanları nelerdir?
2. Başlıca toprak ve hayvan ürünleri.
3. Başlıca madenlerimiz.
4. El sanatları.
5. Başlıca endüstri kolları ve dağılışı.
6. Milli gelir kaynaklarımızın korunması ve geliştirilmesi.
7. Ulaştırma işleri.
8. İç ve dış ticaretimiz.

C. Yurdumuzda yönetim:

1. Cumhuriyet idaresinin anlam ve önemi.
2. Cumhuriyete nasıl kavuştuk?

Ç. Yurdumuzda sosyal işler ve hükümet teşkilatına yardımcı kurumlar:

1. Kızılay, Türk Hava Kurumu, Yardım Sevenler Derneği, Yeşilay ve benzeri kurumlarla mahalli sosyal yardım kurumlarının çalışmaları ve amaçları.
2. Yurttaşların bu kurumların çalışmalarına katılması, amaçlarına saygı göstermesi.

D. Yurdumuzda Spor:

1. Sporun önemi.
2. Bölgeler arası spor karşılaşmaları.
3. Ülkeler arası spor karşılaşmaları.
4. Yavrukurt çalışmaları.
5. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı.

ÜNİTE IV: İslamlık ve Türklerin İslamlığı kabulü: (Kısaca Hz. Muhammed'in hayatı, İslamlığın yayılışı ve Türklerin Müslüman oluşu, Türklerin İslam Uygarlığına yaptıkları hizmetlere de ana çizgileriyle değinilecektir.)

ÜNİTE V: Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi

1. Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Alparslan'ın kişiliği ve Malazgirt Savaşı.
2. Anadolu Selçuklu Devleti.
3. Türklerin özellikleri (MEB, 1968 : s. 75).

a) Cesurluk, konukseverlik, doğruluk, yardımseverlik, temizlik, hoşgörülük, büyüklere saygı, küçüklere şefkat.

b) Türkleri birbirine bağlayan bağlar.

SOSYAL BİLGİLER V. SINIF

ÜNİTE I. Yurdumuz ve Komşularımız:

1. Türkiye hangi yarımkürede, hangi paralel ve meridyen daireleri arasında yer almaktadır?
2. Türkiye'nin çevresinde hangi ülkeler, hangi denizler yer alıyor?
3. Balkan yarımadası: Yarımada hakkında bilgi verilecek.

ÜNİTE II. Osmanlı İmparatorluğu:

1. Osmanlı devletinin kuruluşu.
2. İstanbul'un alınması ve İmparatorluğun kuruluşu.
3. Güney komşularımız olan Arap ülkeleri.
4. Kıbrıs, İsrail ve İran.
5. Sovyetler Birliği.
6. Osmanlı İmparatorluğunun yükselme devri.
7. Osmanlı uygarlığı.

ÜNİTE III. Dünya'ya Toplu Bakış:

1. Dünyanın hareketleri.
 - a) Kendi etrafındaki hareketleri,
 - b) Güneş etrafındaki hareketleri,
 - c) Dünyanın bu iki çeşit hareketlerinin sonuçları (Gece, gündüz ve mevsimler)
2. Yeryüzünde kara ve denizlerin dağılışı.
3. Kıt'alar
4. Akdeniz hangi kıt'alar arasındadır?
5. Doğudan batıya uzanan Akdeniz kapalı bir deniz midir? (MEB, 1968 : s. 77).
6. Amerika ve Okyanusya Kıt'alarına toplu bir bakış.
7. Coğrafi keşiflere toplu bakış.

ÜNİTE IV. Osmanlı İmparatorluğu:

(Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri)

1. Duraklama sebepleri.
2. Karlofça Antlaşmasından sonraki Osmanlı-Rus ve Osmanlı Avusturya ilişkilerine kısaca değinilecek ve Lale Devri'nin özellikleri belirtilecektir.
3. Yenileşme hareketleri:

- a) III. Selim ve II. Mahmut zamanlarında yapılan başlıca yenilikler.
- b) Tanzimat Devri
- c) Birinci Meşrutiyet Devri

4. Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları.

ÜNİTE V. Dünyanın başlıca ülkeleri:

- A. Türkiye'nin en çok alışveriş yaptığı ülkeler
- B. Dünyanın öteki başlıca ülkelerine genel bakış
- C. İç ve dış turizm, turizmin sağladığı gelirler. Turizm davamızda bize düşen ödevler.

ÜNİTE VI. Cumhuriyetimiz:

A. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması ve Kurtuluş Savaşı:

- 1. Birinci Dünya Savaşından sonra Osmanlı İmparatorluğunun durumuna genel bakış.
- 2. Atatürk ve Anadolu'ya geçişi
- 3. Kurtuluş Savaşı hazırlıkları.
- 4. Yurdun düşmanlardan temizlenmesi.
- 5. Mudanya Mütarekesi ve Lozan Barışı.
- 6. Cumhuriyetin ilanı (MEB, 1968 : s. 79).

B. Devrimlerimiz.

C. İkinci Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler.

D. İkinci Dünya Savaşından günümüze belli başlı dünya olaylarına toplu bir bakış.

E. Türkiye'de çok partili hayata geçiş ve demokrasi.

F. 27 Mayıs ve yeni Anayasamız. Yeni Anayasamızın rejime getirdiği yeni kuruluşlar.

G. Seçim ve Büyük Millet Meclisinin kuruluşu.

H. Cumhurbaşkanı'nın seçimi ve görevleri.

I. Hükümetin kuruluşu.

J. Hükümetin görevleri ve Bakanlıklar arasındaki işbölümü.

K. Yurttaşların Devlete karşı ödevleri

L. Meslek seçimi:

1. Çevremizdeki çeşitli meslekler.

2. İşimizde ve mesleğimizde başarılı olmanın yolları (MEB, 1968 : s. 80).

1968 İlkokul Programına göre ilkokullarda okutulması öngörülen dersler ve bu derslerin haftalık dağılımı TABLO 6' da verilmiştir.

TABLO 6

1968 İlkokul Programı İlkokullardaki Haftalık Dersler ve Dağıtım Çizelgeleri

SIRA NO	Dersler	S İ N İ F L A R				
		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
1	Türkçe	10	10	10	6	6
2	Matematik	5	5	5	4	4
3	Fen Bilgisi	-	-	-	4	4
4	Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3
5	Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
6	Din Kültürü ve Ah. Bil.	-	-	-	2	2
7	Resim-İş	1	1	1	2	2
8	Müzik	1	1	1	1	1
9	Beden Eğitimi	3	3	3	3	3
	TOPLAM :	25	25	25	25	25

(MEB, 1968 : S. 268).

3.6.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine ilişkin programda şu açıklamalar yapılmıştır:

1. İlkokulun dördüncü ve beşinci sınıflarında “Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi” adı altında okutulan konular birbirleriyle olan yakın ilişkileri ve çocuğa uygunluğu bakımından birleştirilerek Sosyal Bilgiler adı altında bir bütün haline getirilmiştir. Bu ders konuları yalnız Tarih, Coğrafya veya Yurttaşlık Bilgisi yönünden değil, hem Tarih, hem Coğrafya, hem de Yurttaşlık Bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir.
2. Sosyal Bilgiler dersine ait konular programda birleştirilerek üniteler halinde verilmiştir. Ünitelerin işlenmesinde programdaki sıraya uyulması zorunluluğu yoktur. Öğretmen bunlar arasında gerekli gördüğü değişmeyi yapabilir.
3. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen, çevre özelliklerini de dikkate alarak, programda verilmiş olan konuları daha değişik şekillerde birleştirip sınıfına ve bulunduğu yere uygun üniteler yapabilir veya verilmiş olan üniteler çevresine ve sınıfına uygun şekilde daha fazla parçalara ayırabilir.
4. Ünitelerin işlenmesinde “yakından uzağa” ilkesine uyulmalıdır. Çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekle işe başlanmalı ve yakından uzağa, görülenden görülmeyene

geçerek onun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir. Bunun için de önce çocuğun içinde yaşadığı il, bölge, sonra yurt ve dünyaya geçilmelidir.

5. Sosyal Bilgiler dersinde Yurttaşlık Bilgisi, yalnız bilgi vermekle, ilgi ve ülkü uyandırmakla kalmamalı, öğrenciler bu bilgileri ve duyguları uygulayabilme gücü kazanmalıdır. Mesela, öğretmen kanuna ve nizamlara, milli gelenek ve göreneklere uymanın önemini öğrencilere kavratmakla beraber bu hükümlerin uygulanmasına da çocukları sevk etmeli, bir yandan sokağı temiz tutmanın yurttaş için ödev olduğunu telkin ederken, öbür yandan da çocukları sokağın temizliğini bozacak hareketlerden sakınmaya çalışmalıdır.

Öğretmen, çocukları daha okulda iken milli ödevlerini bir yandan öğrenmeye, bir yandan da yapmaya alıştırmalıdır. Biz okul hayatındayken çocukları milli problemlere karşı ne kadar ilgilendirir, kendilerine düşen milli ödevleri yapmaya onları ne kadar alıştırsak, hayata atıldıkları zaman milli işlere karşı ilgilenmelerini, milli ödevlerine karşı canla başla sarılmalarını o kadar sağlamış oluruz.

6. Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak üniteler, öğrencilerin ilgileri, bugünkü ve yarınki ihtiyaçları dikkate alınarak ortaklaşa hazırlanmalıdır.
7. Bu derste öğrencilere gereksiz bilgi vermekten, özellikle ezberden kaçınmalı, onlara günlük yaşayışlarında veya iler ki hayatında yararlı olacak bilgiler vermelidir (MEB, 1968 : s. 66).
8. Sosyal Bilgilerde öğrencilerin, milletimize karşı güven taktir duygularını kuvvetlendirmek için gereken gayret harcanmalı ve Atatürk'ün "Türk Öğün, Çalış, Güven." ve "Ne mutlu Türküm diyene" sözleri bu çalışmaların temeli olmalıdır.
9. Bu dersin öğretiminde yalnız soru-cevap veya takrir değil, çeşitli metotlara yer verilmelidir. Özellikle, öğrenciyi kendi kendine aktif yapan ve onu araştırmaya ve incelemeye sevk eden metotlara öncelik verilmelidir.
10. Bu dersin öğretiminde yalnız ders kitabı ile yetinilmemeli, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan yararlanılması, böylece öğrencinin araştırma yapması ve bunu alışkanlık haline getirmesi sağlanmalıdır.
11. Öğretmen üniteleri işlerken çalışmalara ve hazırlıklara bizzat katılmalı, öğrencilerin çalışmalarını kolaylaştırmalı ve onlara rehber olmalıdır.

12. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin çalışma ve öğrenme yerleri, yalnız dersane değil, çeşitli alanlardır. (Okul, aile, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler, kazılar vb.)
13. Ders konuları işlenirken, mümkün olduğu kadar ifade dersleriyle ilgi kurulmalıdır.
14. Ünitelerin işlenmesinde çocukları yalnız hafızalarına baş vurulmamalı, onları iyi görmeye, gördükleri üzerinde iyi düşünmeye ve değerlendirmeye alıştırmalı; onlarda çevrelerine ve çevrelerindeki olaylara karşı merak ve ilgi uyandırmalıdır.
15. Ünitelerin işlenmesinde, gezilerden, ziyaretlerden, canlı ve cansız kaynaklardan, hazır olarak elde edilebilecek veya öğrenciler tarafından yapılabilecek araçlardan faydalanmalı, uygun olan konular öğrencilere dramatize ettirilmelidir.
16. Milli ve dini bayramlarla, mahalli özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar ve belirli günler, zamanında ele alınmalı, anlam ve özelliklerine, çevrenin imkanlarına göre sınıfça veya okulca üzerinde durulmalıdır. Bu konulara karşı öğrencilerin ilgisini çekerek gazete ve dergilerde bu olaylarla ilgili yazılardan, resimlerden, istatistiklerden ve grafiklerden yararlanmalıdır.
17. Bu derste öğrencilerin yapacakları işleri arkadaşlarıyla beraber planlamaları ve bu plan çerçevesinde bazı sorumluluklar almaları üzerinde önemle durulmalıdır (MEB, 1968 : s. 66, 67).
18. Bu derste çocuğun özel görüşlerine ön planda yer verilmeli ve bunlar değerlendirilmelidir.
19. Sosyal Bilgiler dersi her şeyden önce topluluk halinde yaşayan insanların saygı, sevgi ve anlayış duyguları içinde işbirliği yapmalarını ve birbirlerinin görüş ve fikirlerine saygı göstermelerini, birbirlerinin başarılarını takdir etmelerini benimsetmelidir.
20. Öğretmen, fertlerin yeteneklerine uygun bir işe ve mesleğe sahip olmalarının önemini belirtmeli; insanın hangi meslekte olursa olsun işini en verimli şekilde yapmasının bir ödev olduğunu öğrencilere telkin etmelidir.
21. Öğretmen, her işte hürriyet havası içinde disiplin ve karakterin önemli rolünü belirtmeli ve çocukları disiplinli çalıştırmaya ve onları sarsılmaz bir karakterde yetiştirmeyi iş edinmelidir.
22. Öğretmen, Yurttaşlık bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan yararlanmalı ve öğrencileri hayat ile sıkı sıkıya temas

ettirmelidir. Mesela, öğretmen, okulda herkesin yararlanması için yetiştirilmiş olan ağaçlara ve çiçeklere öğrencilerden birinin zarar vermesinden hareket ederek bunun herkese zararı dokunduğunu belirtmeli, her işte topluluğun zararına dokunacak surette hareket etmekle genel hayatta ne kadar büyük zararlar meydana geleceğini göstermeli ve bu gibi işlerden öğrencilerin sakınmalarını sağlamalıdır. Yine okulda öğrencinin bir pencere camı kırması, oturduğu sırayı lekelemesi, bozması, duvarları kirletmesi, okulun kitaplarını yırtması ve kaybetmesi, tebeşiri lüzumsuz yere kullanması gibi olaylardan başlayarak öğretmenin, devlet mallarına zarar vermenin kötülükleri üzerinde öğrencileri düşündürmesi, devlet malını kendi malımızdan fazla korumanın nasıl milli bir ödev olduğunu öğrencilerde inanç haline getirmesi gerekir.

Öğretmen, Cumhuriyet Bayramı, Milli Hakimiyet Bayramı, Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşında bir zaferin veya Türk Devrimleriyle ilgili herhangi önemli bir olayın yıldönümünü, Büyük Millet Meclisinin açılması, geçit töreni gibi fırsatlardan yararlanarak, Sosyal Bilgiler konularına karşı öğrencilerin ilgisini uyandırmalı ve bu konuları canlandırmaya çalışmalıdır. Gazetelerde, dergilerde bu törenlerde yazılmış yazılardan çocukların seviyesine uygun olan resimlere, istatistiklere ve grafiklere öğrencilerin dikkati çekilmelidir. Çocuklara bu törenlerin konusu ve mahiyeti belirtilmelidir. (MEB, 1968 : s. 68)

23. Bu ders konularının işlenmesinde öğrencilere özellikle, bugünkü insan ve toplum hayatının zamanla değiştiği kavratılmalıdır. Öğretmen, çocukların gittikçe büyümekte, ihtiyaçlarının ve yaşayışlarının değişmekte olduğuna, yeni doğumlar, ölümler, evlenmeler, yer ve mesken değiştirmeleri yüzünden aile hayatında ne gibi değişiklikler bulunduğu dikkati çekilmeli; bulunan şehirde, şurada burada yeniden dükkanlar, mağazalar, evler ve çeşmeler yapılması, sokaklar açılması, ağaçlar yetiştirilmesi, bahçeler, sinemalar, tiyatrolar yapılması, su, gaz ve elektrik getirilmesi, fabrika açılması, yol yapılması, otobüs işletmesi, demir yolu yapılması, telefon şebekesi kurulması, radyo getirilmesi gibi yeniliklerin o çevrenin hayatında ne gibi değişiklikler yaptığı üzerinde durulmalı; bugünün dünden farklı olduğu öğrencilere kavratılmalıdır. Bu değişikliklerin karşılaştırılmasını daha eski zamanlara götürerek bugünkü hayatın eski zamanlardaki hayata göre değişmiş bulunduğunu kavratmaya çalışmalıdır. Yine öğretmen, bugünkü yaşama şartlarının

şimdiki gibi olmadığını, gittikçe değiştiğini, bugünkü uçak, tren, otobüs gibi taşıtların her birinin hangi sırayla insanlar tarafından kullanılmaya başlandığını kavratmaya çalışmalı; aydınlatma, haberleşme, elbise gibi yaşama ihtiyaç ve araçlarının ayrı ayrı devirlerde uğradığı değişiklikleri çocukların anlayacakları bir dilde açıklamalı ve mümkün oldukça başka başka devirlerde ayrı ayrı şekiller alan bu gibi yaşama araçlarının asıllarını, modellerini veya resimlerini öğrencilere inceleterek ve yaptırarak onlara bu hususta fikirler vermelidir. Öğretmen bu yaşama araçlarının yalnız değişikliklerine çocukların dikkatlerini çekmekle kalmamalı, araçların gelişmesinin insan ve toplum hayatı üzerinde yaptığı etkileri de çocuklara kavratmaya çalışmalıdır. Öğretmen, toplum hayatında insan gücünün, insan zekasının gittikçe daha rahat, daha mutlu bir hayat sağlamak için yüzyıllardan beri güçlükleri yenmeye çalıştığını, elde edilen her yeni aracın ve her yeni başarının nasıl yüzyıllar boyunca birbirinin ardından gelen kuşakların çalışmalarının sonucu olduğunu çocuklara kavratmalıdır (MEB, 1968 : s. 68).

24. Öğretmen her fırsattan yararlanarak Türklerin tarihte oynadıkları rolü belirtmeli, askerlik, idare, hukuk, ilim, fen ve sanat alanlarında başka milletlere örnek olduklarını göstermelidir.
25. Öğretmen, saltanatın son yıllarında memleketin nasıl geri kaldığını, parçalanıp yok olma durumuna geldiğini ve bu durumda Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyetinin nasıl kurulduğunu, geliştiğini çocuklara kavratmalı, bu maksatla Atatürk devrimleri ve amaçları üzerinde önemle durulmalıdır.
26. Öğretmen, tarihi bir olay, Kurtuluş Savaşı veya Türk Devriminin herhangi bir yönü üzerinde dururken bu olayların, çevredeki izlerini araştırmalı ve çocukların dikkatini bunların üzerine çekmelidir. Atatürk, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşları sırasında, Türk Devriminin herhangi bir safhasında okulun bulunduğu yerde bulunmuş, oradan geçmiş veya orada bir kongre toplamış, bir beyanname yayınlamış, bir nutuk söylenmiş veya Türk Devriminin önemli bir safhasını başarmış ise okulun bulunduğu yerde O'nun adına dikilmiş bir anıt varsa, bir binaya, bir caddeye veya bir meydana adı verilmiş ise bunlar üzerinde durulmalıdır.

Tarihi bir şahsiyetten söz edilirken o zat, eğer okulun bulunduğu yerde bulunmuş veya orada doğmuş, ölmüş ise veya orada camii, medresesi, kitaplığı,

imareti, hanı, türbesi, mezarı, mahallesi, sokağı ve evi, herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu eserlere, öğrencilerin dikkatleri çekilmelidir.

27. Öğretmen geçmişin üzerinde dururken, çocuklara o devirde kullanılan eşyayı, araçları, sur, kale, cami, çeşme, köprü, ev, kitaplık vb. gibi yerleri veya bunların resimlerini inceletmeli, tarihi tablo ve sinemalardan yararlanmalıdır.

Öğretmen tarihi eserlerin ve anıtların Türk Tarihinin birer belgesi olduğunu çocuklara kavratmalı, bunları yıkılmaktan, bozulmaktan ve yabancı ellere geçmekten korumanın milli bir ödev olduğunu benimsetmelidir (MEB, 1968 : s. 69).

28. Öğretmen, çevreyi tanıtmak, yurdun yaşama şartlarını inceletmek ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacı ile öğrencilere yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkanları hazırlamalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir yakınlık duygusu ile yurttaşlarını tanımalarını ve onlarla yardım ve işbirliği ruhu ile kaynaşmalarını sağlamalıdır.
29. Öğretmen Sosyal Bilgiler dersinde geçen Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi ile ilgili terimlerin çocuklar tarafından iyice kavranmasına özel bir yer vermelidir.
30. Öğretmen öğrencilere, Türk demokrasisinin ilkelerini, Türk vatandaşlarının demokratik düzen içindeki kişisel sorumluluklarını, Türk demokrasisinin korunması yollarını kavratmalıdır. (MEB, 1968 : s. 70)

3.6.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Sosyal Bilgiler Dersinin Araçları:

1. Tarih haritaları (Basılmış ve çocuklar tarafından hazırlanmış.)
2. Eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait levhalar, fotoğraflar ve kesintiler: Yaşayış tarzı, binalar, silah çeşitleri, giyinme tarzı, halı gibi.
3. Türk büyüklerinin resimleri.
4. Kurtuluş Savaşına ait levhalar, resimler ve vesikalar.
5. Yardımcı kitaplar.
6. Tarih şerit ve levhaları.
7. Yer küre.
8. Düzlem küre.
9. Türkiye haritası.
10. Beş kıtanın haritası.
11. Pusula.

12. Yurt coğrafyasıyla ilgili levhalar ve resimler (MEB, 1968 : s. 80).
13. Okulun bulunduğu kasaba veya şehrin planı.
14. Termometre, yağmur ölçüsü, rüzgar fırılacağı gibi hava gözleme aletleri.
15. Yurdumuza ait resimler ve fotoğraflar.

İmkan buldukça listeye eklenecek araçlar:

1. Tarihten önceki zamanlarda insanların yaşayışlarına dair levhalar.
2. Eski savaşları canlandıran levhalar, resimler.
3. Kurtuluş Savaşına ait levhalar ve resimler.
4. Dergiler, gazete kesitleri, prospektüsler
- 5 Güneş sisteminin basit modeli.
- 6 Barometre (Madenden ve yazar cinsten olması daha iyidir.)
- 7 Coğrafya resimleri ve fotoğrafları.
- 8 Coğrafya duvar levhaları (MEB, 1968 : s. 81).

3.6.3. Değerlendirme:

Programda değerlendirmeye ayrılan bir bölüm olmamasına rağmen değerlendirme çalışmalarıyla ilgili açıklamalara rastlanmaktadır.

İlkokulun eğitim öğretim ilkelerinden 20. maddede değerlendirmenin eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası olduğundan söz edilmektedir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 110).

Eğitim ve öğretim süresince sağlanan ilerlemenin öğretmen ve öğrenciler tarafından sürekli olarak değerlendirilmesi şarttır. Her öğretim konusu ve bununla ilgili olarak elde edilen başarı öğrencinin ve öğretmenin öğretim amaçlarına ne dereceye kadar yaklaşabildiğini gösteren bir belirtidir. Bu bakımdan günlük değerlendirme, ünitenin işlenişi sırasında yapılacak ara değerlendirme, ünite sonu değerlendirme, dönem ve yıl sonu değerlendirmeleri sıra geldikçe yapılmalıdır.

Öğrencilerin başarılarını ölçme yoluyla yapılacak değerlendirme ise; sadece bir not verme işi değil, sözlü, yazılı ve test şeklindeki değerlendirme yollarıyla gelişme ve ilerleme durumunu tanımaya yardım eden bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca, öğrenci başarısını değerlendirmenin öğretmen başarısını da değerlendirmek olduğu unutulmamalıdır (MEB., 1968 : s. 15, 16).

Değerlendirmeyeyle ilgili ilkelerde görülen bir başka ipucu da her öğrencinin birbirinden farklı olduğu ya da öğrencinin değişik alanlarda başarılarının farklı olacağı dikkate alınarak, bir sınıftaki öğrencilerin birbiri ile kıyaslanması yerine, her çocuğun başarısının kendi gelişimi içinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000 : s. 110).

Programın planlama bölümünde ünitenin işlenişinde ara ve genel değerlendirmelerin nasıl olması gerektiğine ilişkin yapılan açıklamalar şunlardır :

A) Ara Değerlendirme :

Her küme veya öğrenci yaptığı çalışmalar hakkında zaman zaman sınıfa bilgi verir. Böylece edinilen bilgi ve becerilerin sonuçların bütün sınıf yararlanır. Ünitelerin amaçların ne dereceye kadar ulaşmakta olduğu anlaşılır. Çalışmaların başarılı yönleri ve kuvvetli noktaları belirtilir. Edinilen bilgi ve becerilerin eksik, yanlış ve aksak tarafları ortaya konur. Bunların düzeltilmesi sağlanır. Kümelerin çalışma yönlerinin, tutum ve davranışlarının amaca uygun olup olmadığı açıklanır. Gerekirse planlarda, sorumluluklarda, küme düzeninde değişiklikler yapılır. İşleme süresi uzun olan ünitelerde ara değerlendirmeler birkaç defa yapılabilir. (MEB., 1968 : s. 32).

B) Genel Değerlendirme:

Çalışmalar ünitenin amaçları bakımından şöyle değerlendirilebilir:

Hazırlanan yazılı küme raporları sınıfa sözlü olarak sunulur. Sınıf öğrencileri, dinledikleri her rapor üzerinde tartışarak raporun iyi ve aksak yönlerini belirtirler. Bu arada kümenin, sınıfça saptanan ünitenin amaçlarına ne dereceye kadar ulaşmış olduğu açıklanır. Küme amaçlarına ulaşamamışsa eksik kısımlar tamamlanır.

Bütün raporlar, sınıfın ve öğretmenin istediği nitelikler tamamlandıktan sonra, ekleriyle birlikte bir araya konarak ünite dosyası meydana getirilir. Bu ünitenin işlenmesiyle ne gibi, bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıklar kazandığı gözden geçirilir. En sonra ünite, sergi, dramatizasyon, oyun vb. etkinliklerle sonuçlandırılabilir. Zaman zaman velilerle okulun öğretmen ve diğer öğrencileri de bunları görmeye davet edilirler.

Yapılan çalışmaları öğretmen de kendi amaçları yönünden değerlendirir. Öğretmen kendi planına göre amaçlarına ulaşmış olup olmadığını inceler. Ünitenin geliştirilmesinde başarılı ve başarısız yönleri tespit eder. Varsa, başarısız yönleri düzeltmeye, problemleri çözmeye, aksaklıkları gidermeye çalışır. Değerlendirmesini

yaptığı ünite de gerçekleştiremediğini tesbit ettiği bilgi ve becerileri bir sonraki üniteyi planlaştırma sırasında dikkate alır ve bunları düzeltmeye çalışır. (MEB., 1968 : s. 33).

Araştırmamızın buraya kadar olan kısmında Cumhuriyetten günümüze hazırlanan ilköğretim programlarındaki (1926, 1930, 1936, 1948, 1962 ve 1968) Sosyal Bilgilerle ilgili değişme ve gelişmeler programın öğeleri açısından ele alınmıştır. 1968 yılından günümüze yeniden ilköğretim programı hazırlanmamış, bu program zaman zaman değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında Tebliğler Dergisinde yayımlanan Sosyal Bilgiler programındaki değişme ve gelişmeler programın öğeleri açısından değerlendirilecektir.

3.7. 25 NİSAN 1977 TARİH VE 1931 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ :

1968 Programında değişiklik yapılmasının sebebi giriş kısmında şu şekilde açıklanmıştır:

Programlar sabit bir şekle bağlı kalmadan, her memleketin siyasi, sosyal ve ekonomik durumuna, özellikle son yıllarda bilim ve teknoloji alanında görülen hızlı ilerlemelere paralel olarak sürekli bir gelişme içindedir.

Memleketimizde Cumhuriyetin kuruluşundan beri, ilk ve ortaokul programlarında, ihtiyaç ve imkanlar ölçüsünde zaman zaman değişiklikler yapılmış, gerçekleştirilmesine çalışılan demokratik idare ve yaşayışın okul programlarına aksettirilmesine, milletimizin gücüne ve demokrasiye inanmış, demokratik yaşayışa tam uyabilen vatandaşlar yetiştirilmesine önem verilmiştir. Böylece "Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek" Milli Eğitimin amaçlarını başında yer almıştır.

Ancak; öğrencini iyi bir vatandaş olarak yetiştirmesi için her şeyden önce içinde yaşadığı çevreyi, vatanını ve dünyayı iyi tanımasına; ortaya çıkan problemleri başarıyla çözebilmesine yarayacak sağlam temel bilgilere ve genel kültüre ihtiyacı vardır. Bu yüzden ilk ve ortaokul programlarındaki Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) konularının payına çok önemli görevler düşmektedir.

İşte son yıllarda, programların daha hayati ve öğrenciler daha uygun, ona tam bir anlayış ve kavrayışla birlikte, olumlu bir davranış ve beceri kazandıracak bir niteliğe erişebilmesi amacıyla Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının birbirleriyle olan sıkı ilişkileri göz önünde tutularak "Sosyal Bilgiler" adı altında toplanmasına ve

ünitelerin işlenmesinde, konuların çeşitli yönlerden ele alınmasını mümkün kılacak metodların uygulanması çalışmalarına 1962 yılından itibaren ilkokullarda (Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında) 1970 yılından itibaren ortaokullarda deneme mahiyetinde başlanmıştır.

Beşinci Milli Eğitim Şurasında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin “Sosyal Bilgiler” adı altında toplulaştırılmasında “iki mihver dersten birisi olarak” gözetilen amacın, bu dersleri “sadece birbirine eklemek değil bir hadiseyi veya bir problemi çeşitli bilgi ve anlayış açısından incelemek ve araştırmak imkanlarının sağlanması” olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, bu derslerin öğretiminde “yetişkinlere mahsus mantıki bir sıraya riyaletin doğru olmayacağı, çocuğun çevresindeki hadise ve problemlerin hareket noktası olarak alınmasının zorunlu bulunduğu” da ifade edilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde, aşağıda belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi, konuların hayatilik ve olumlu davranış sağlayacak bir nitelik kazanabilmeleri için çocuğun yaşadığı çevrenin, bölgenin, yurdumuzun ve milletimizin ve nihayet bütün dünyanın bizi ilgilendiren problemleri ve bunların çözüm yolları incelenecek; aynı veya benzer problemlerin öteki ülkelerde ne şekilde belirdiği ve çözümlendiği, geçmiş çağlarda nasıl ortaya çıktığı, hangi şartlara ve imkanlara göre hangi yollardan çözümlenmek istendiği, neler yapılabildiği, çabaların yüzyıllar boyunca nasıl gelişip genişlediği, bir biri ardından ve çocuk seviyesine uygun olarak belli bir düzen içinde incelenecektir.

Milli Eğitim Temel Kanunu uyarınca Temel Eğitimin amaçlarına uygun olarak ve Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararları ışığında, Temel Eğitim Sosyal Bilgiler programının hazırlanmasında, program geliştirmenin ana ilkeleri yanında, I. kademe ile II. kademe programı arasında bütünlülük ve devamlılık sağlanması ilkesine de önem verilmiştir.

Ancak Temel Eğitim I. kademeyi (ilkokulu) bitirdikten sonra öğretime devam etmeyen çocuklarımızın durumu dikkate alınarak Türk Milli Eğitiminin amaçlarına uygun olarak I. kademe kazandırılması gereken temel kültür göz önüne alınmak suretiyle I. ve II. kademe bir kısım üniteler seviye farkı dikkate alınarak tekrarlanmıştır (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s. 3).

1968 programında yapılan değişiklikler aşağıda belirtilmiştir.

3.7.1. Amaçlar :

Bu derste öğrenciler:

1. Vatandaşlık Görevleri ve Sorumlulukları Yönünden :

- a) Ailelerine, Milletine, Yurduna, Türk İnkılaplarına ve Anayasamızın başlangıç bölümünde ifade edilen Milli ülkülerimize bağlı, çalışkan, araştırmacı, inceleyici, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir vatandaş, mükemmel bir insan olarak yetişirler.
- b) Aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, bu konuda görev ve sorumluluklarını kavrar, yuvanın mutluluğunu gerçekleştirmedeki hizmet duygularını geliştirirler.
- c) Şerefli bir geçmişi olan Türk milletinin birer evladı olduklarını anlar, şeref ve sorumluluğunu duyarlar.
- d) Türk milletinin zeki, yetenekli, çalışkan, cesur ve kahraman olduğunu sanat severliğini, estetik zevkinin yüksekliğini ve insanlık duygusunun büyüklüğünü kavrarlar.
- e) Milletimizin üstün özelliklerini koruyup geliştirdikleri ölçüde geleceğe güvenle bakabileceğimizi, çağdaş medeniyet seviyesine erişebileceğimizi kavrarlar.
- f) Anayasamızın başlangıcında ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğinin ilkelerini benimserler.
- g) Kuvvetli, ileri, çağdaş Türkiye ülküsüne bağlı ve ülkeye ulaşma gereğine bütün varlığı ile inanır, bu uğurda her fedakarlığı göze alabilecek bir kişilik kazanırlar. Millet ve memleket işlerini herşeyin üzerinde tutmayı, milletimiz ve yurdumuz için canla başla çalışmayı benimserler.
- h) Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna, tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerine karşı sevgi, saygı ve güven duyarlar.
- i) Yurt savunmasının ve bu uğurda her türlü can ve mal fedakarlığının kutsallığı hakkında güçlü ve içten inanç kazanırlar. Bunun içinde zengin tarihimizden alınmış örnekler üzerinde düşünerek bu yoldan ölmezliğe kavuşmanın mümkün olduğunu kavrarlar.
- j) Milletimizin ve yurdumuzun problemleri üzerine sevak ve isteyerek eğilir, bunları esaslı bir şekilde seviyesine uygun olarak inceler, öğrenir ve bu problemlerin Millet ve yurt yararına çözümlenmesi yolundaki çalışmalara heyecanla, canla başla katılır ve aydın vatandaş olarak yetişirler.

- k) Türk inkılabının anlamını, değerini, ayrı ayrı yönlerden önemini, ne gibi büyük güçlükler ve engeller yenilerek gerçekleştirildiğini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve yurdun geleceği için yapacağı etkiyi anlar, korunması gerekliliğini ve Atatürk'ün gençliğe yaptığı hitabı derinliğine ve genişliğine kavrarlar.
- l) Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal hukuki bir devlet olduğunu, Cumhuriyetin ve demokratik yaşayışın şeklinin ve demokrasinin millet olarak hayatımızda taşıdığı değeri ve önemi kavrarlar.
- m) Yurdumuzun nasıl yönetildiği, yasama, yürütme ve yargı organlarının nasıl çalıştığını ve TBMM'nin yurt işlerini nasıl denetlediği hakkında temel bilgileri kavrar ve değerini anlarlar.
- n) Kanun kavramını ve vatandaş sorumluluğunu benimser, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanır, kanuni ve sosyal kurallara uygun yaşamak gerektiğini kavrarlar.
- o) Çağdaş medeniyet ve kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu, bu medeniyet ve kültürün her millet gibi Türk milletinin de önemli payı ve yeri olduğunu, ancak bundan sonra da aynı yolda çok daha fazla çalışmak gerektiğini kavrarlar.
- p) Başta Türk büyükleri olmak üzere milletlerine ve insanlığa hizmet etmiş büyük devlet, bilim ve fikir adamlarının hayatlarını uyulmağa değer örnekler olarak taktir eder, özellikle Atatürk'ün Türk milleti ve dünya için açtığı geniş ufukları görür ve anlarlar.
- q) Çevrede ve yurttaki sanat ve kültür eserlerini, müze anıtlar gibi tarihi ve milli değerleri tanır, bunların korunması gerektiğini öğrenirler.
- r) Turizmin manasını, önemini, özellikle yurdumuz için taşıdığı değerleri kavrarlar.

2. Toplumda İnsanların Birbiri ile İlişkileri Yönünden:

- a) Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler;
- b) İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını, birbirlerinin görüş ve inanışlarını, sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışla karşılamaları gerektiğini kavrarlar benimserler.
- c) Birlikte çalışma ve işbirliğinin önemini, gerekliliğini, değerini, kurallarını kavrar, yardımlaşma ve birlikte çalışma alışkanlığını kazanır, kendine güvenir, başkalarına inanır, medeni cesaretini geliştirirler. Günlük hayatın ancak birçok kimsenin işbirliği

ile yürütülebildiğini, toplumda meşru bir işe ve mesleğe sahip herkesin sevgiye ve saygıya değer olduğuna inanırlar.

- d) Ailenin, okulun ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının gerekliliğini kavrarlar. Milletimizin ve insanlığın refahı, huzuru ve mutluluğu için sorumluluk almaktan çekinmezler.
- e) İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar, grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.
- f) Ruh ve beden sağlığını dikkatle ve özenle korumasını bilen kişiler olarak yetişirler.
- g) Sosyal ve ahlaki bakımdan arzu edilen ve edilmeyen davranışları ayırabilme gücünü ve boş zamanlarını amaçlı olarak okuma, araştırma, inceleme, gezi ve spor yaparak değerlendirme alışkanlığını kazanırlar.

3. Çevreyi, Yurdu ve Dünyayı Tanıma Yeteneklerini Geliştirme Yönünden:

- a) Çevrelerini ve yurdu tanır, komşu ve uzak memleketle ve dünya milletleriyle olan ilişkiler hakkında genel bilgi kazanırlar.
- b) Milletler ailesi içinde Türk milletinin şerefli yerini geleceğe ümit ve cesaretle bakarak görür, milletimize düşen insanlık görevlerini kavrar, insanların olduğu kadar milletlerin de birbirlerine muhtaç olduklarını, ortak problemlerin karşılıklı iyi niyetle ve ortak çalışma ile çözümlenebileceğini anlarlar; işbirliğinin yararını ve “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinin değerini takdir ederler.
- c) İçinde yaşadığı fizik ve sosyal çevrenin şartları ve imkanları hakkında bilgi ve anlayış sahibi olurlar.
- d) Sosyal olayların gelişmesini görerek insan ve toplum hayatının gittikçe değiştiği düşüncesini benimser, gelişen ve baş döndürücü bir hızla çoğalıp genişleyen, yurt ve dünya problemlerini görür ve bunlar arasında şaşkınsızın doğruyu arayıp bulabilme yeteneği kazanır ve hayatın hızına ayak uydururlar; yurt ve millet yararına en uygun yolu seçerler.
- e) Türlü sosyal bilimlerden seviyesine göre dengeli bir şekilde yararlanır, aktüel konular üzerine eğilir, kendi payına düşen ölçüde bunlara çözüm yolu bulmaya çalışırlar.
- f) Bilim ve teknik gelişmelerin insan hayatındaki etkilerini kavrar, kaşifler ve bilim adamlarına karşı sevgi ve saygı duyarlar.

- g) Geçmişini incelerken bugünü daha iyi anlar, yaşadıkları çağda geçen sosyal olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneklerini geliştirir; böylece olayların çeşitli yönlerini inceleyerek kültürlerini artırır ve olumlu davranışlar geliştirirler.
- h) Sık sık görüp temasta bulundukları coğrafi olayların sebeplerini araştırır ve olaylar arasındaki bağlantı ve ilişkileri bulup çıkarmayı öğrenirler, bunların sonuçlarının yaşayışımıza etkilerini kavrarlar. Bu arada günlük hayatımızda önemli yeri olan kroki, plan, harita, ölçek ile ilgili bilgileri kazanarak onlardan yararlanma ve onları kullanma becerisini kazanırlar.

4. Ekonomik Yaşama Fikrini ve Yeteneklerini Geliştirmek Yönünden:

- a) İnsanların birbiri ile ve çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan ve toplulukların yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun, ekonomik bakımdan kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş haline gelirler.
- b) Milli refaha ve dolayısıyla kendi refahlarına yararlı olacak bilgi, anlayış, yetenek ve davranışları kazanırlar.
- c) Zenginlik kaynaklarımızı korur ve milletçe değerlendirmek gerektiğine inanırlar. Bu yolda iyi alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak gelişirler.
- d) Kendisine, ailesine, okuluna ve milletine ait eşya ve araçları dikkatli ve tutumlu kullanma, koruma anlayışını ve alışkanlığını kazanırlar.
- e) Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler. Yurdumuzda Cumhuriyet dönemi ile başlayan ve her geçen gün gelişme çabası içinde olan ekonomik kalkınmamızın değerini ve önemini kavrarlar. (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s. 4, 5).

3.7.2. Eğitim Durumu:

3.7.2.1. İçerik:

IV. SINIF:

I. ÜNİTE: GÜNLERİMİZ NEREDE VE NASIL GEÇİYOR?

- A. Hangi Topluluk İçinde Yaşıyoruz?
- B. Köyümüzde, Kasabamızda veya Şehrimizde Toplum İhtiyaçları Nasıl Karşılıyor?
- C. Halkın Kendi İhtiyaçlarını Karşılama İçin Meydana Getirdiği Resmi Kuruluş Olarak Belediye.

- D. Toplum Hayatında Uyulması Gereken Başlıca Kurallar.
- E. Çevremizde Sosyal İşler ve Yardım Kurumları.
- F. Köyümüz, Bucağımız, İlçemiz ve İlimiz Nasıl Yönetiliyor?
- G. Köyümüz, Kasabamız veya Şehrimiz Nasıl Bir Yerdedir?

II. ÜNİTE: YAŞADIĞIMIZ BÖLGEYİ TANIYOR MUYUZ?

KOMŞU VE UZAK BÖLGELERİ DE TANIYALIM.

Not: Bu ünitenin hazırlanışında her bölge yaşadığımız bölge olarak düşünülmüştür. Ünitenin işlenişinde öğrencinin yaşadığı bölge geniş olarak ele alınacak, komşu ve uzak bölgeler ise daha çok birinci derecede göze çarpan özellikleriyle, yurt ekonomisindeki yeri, ayrıca yaşadığımız bölgeyi ilgilendiren yönleri bakımından genel olarak değerlendirilecektir.

- A. İç Anadolu Bölgesi.
- B. Ege Bölgesi.
- C. Marmara Bölgesi.
- D. Karadeniz Bölgesi.
- E. Doğu Anadolu Bölgesi.
- F. Güneydoğu Anadolu Bölgesi.
- G. Akdeniz Bölgesi (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s. 10).

III. ÜNİTE: YURDUMUZA TOPLU BAKIŞ

Yurdumuzu tanıyor muyuz?

1. Türkiye'nin çevresindeki denizler ve kıyılarımız.
2. Sıradağların genel doğrultuları ve İç Anadolu'yu kuşatmaları, Ege Bölgesinde sıradağlar arasındaki ovalar, Anadolu'nun batıdan doğuya doğru yükseltisi.
3. Büyük akarsuların akış yönleri, dar ve sarp boğazlar aracılığı ile sıra dağları asarak denizlere ulaşmaları ve kıyılarda meydana getirdikleri ovalar, yurdumuzun göllerinin özellikle dağlar arasında bulunduğu.
4. Akarsulardan ve göllerden yararlanma.
5. Yurdumuzda nüfus, nüfusun dağılışı, yurdumuzun kalabalık ve tenha bölgeleri.
6. Ana karayollarıyla, ana demiryollarının sıra dağlara ve bunlar arasındaki oluklara ve vadilere uyarak genellikle doğu-batı doğrultusunda uzandıkları.
7. Sıra dağların oldukça az geçit verdiği, bunlardan yararlanarak kıyıların, iç bölgelere ve doğu-batı doğrultulu ana yollara bağlandığı.

8. Şehirlerin ve eski büyük kalelerin önemli yol kavşaklarına kurulduğu ve bu arada kara yollarımızın bugünkü durumu ve trafik.
9. Türkiye'nin dünya üzerindeki yeri ve önemi.
10. Bütün bu özellikleriyle yurdumuzun bize bağışladıkları ve yurdumuzu korumak, geliştirmek ve güzelleştirmek konusunda her Türk çocuğuna düşen görevler.

IV ÜNİTE: YURDUMUZA NE ZAMAN NASIL YERLEŞTİK?

A. Tarih öncesi Anadolu

1. Antalya Karain mağrası.
2. Konya-Çatalhöyük.
3. Çorum-Alacahöyük, Yozgat-Alişar, Kayseri ve Kültepe.
4. Tarih, takvim, yüzyıl kavramları, tarih şeridi örneklerinden faydalanılarak kazandırılacaktır.

B. Büyük Göçler Sonunda Anadolu'da Yerleşme:

1. Büyük göçler, sebepleri ve sonuçları, göç yolları.
2. Anadolu'da ilk devletler

C. Göçlerden Sonra Orta Asya'da Kurulan Büyük Türk Devletleri:

1. Hun Türk İmparatorluğu,
2. Göktürk Devleti,
3. Uygurların Türk ve dünya medeniyeti üzerindeki etkileri,
4. İslamiyetin doğuşu, Türklerin İslamı kabul edişi, ilk Müslüman Türk Devletleri,
5. Oğuz göçü ve Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Malazgirt Savaşı ve sonuçları ve Alparslan'ın kişiliği,
6. Türk adı, manası ve kullanılışı(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s.11).

V. SINIF:

I. ÜNİTE: YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ:

A. Komşularımız ve ilişkilerimiz:

1. Batıdaki komşularımız.
2. Doğudaki komşularımız.
3. Güneydeki komşularımız.

II. ÜNİTE: DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ VE İLİŞKİLERİMİZ OLAN ÜLKELER:

A. Dünyaya Toplu Bakış:

1. Dünyanın yuvarlaklığı, Ekvator, kutup noktaları, paralel ve meridyen daireleri, dönenceler, kutup daireleri, yarım küreler,
2. Kıtalar ve okyanusların dağılışı,

B. İlişkimiz Olan Ülkeler:

1. Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İsviçre, ABD., Libya, Parkistan, Çin, Japonya ve Avusturalya.

III. ÜNİTE: OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU VE YÜKSELİŞ DÖNEMİ:

A. Anadolu'da Yeni Bir Türk Devletinin Doğuşu:

1. Anadolunun fethi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşu ve dağılışı,
2. Türklerin Rumeliye geçişi ve sonuçları,
3. Hristiyanların, Türkleri Rumeli'den çıkarma çabaları ve sonuçları,
4. Anadolu'da Türk birliğinin kurulması çabaları,
5. İstanbul'un alınışı ve bu olayların Türklere sağladığı yararlar.

B. Osmanlı Devletinin Yükseliş Dönemi:

1. İmparatorluğun doğuda ve güneyde genişlemesi,
2. Türklerin Avrupa'da genişlemesi,
3. Denizlerde genişleme,
4. Osmanlıların kendilerine has bir uygarlığı vardı.

C. Avrupa'da Bilim ve Teknik Alanında Gelişmeler:

1. Yeni buluşlar ve sonuçları,
2. Düşüncede, güzel sanatlarda ve dinde yenileşmeler.

IV. ÜNİTE: OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA VE GERİLEME DÖNEMİ, İMPARATORLUĞUN DAĞILMASI:

A. Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama Dönemi:

1. Osmanlı İmparatorluğunun duraklama dönemine girişinin sebepleri,
2. Durumu düzeltmek isteyenler ve çalışmalarının sonuçları,
3. İkinci Viyana kuşatması ve başarısızlığın yarattığı sonuçlar.

B. Osmanlı İmparatorluğunun Gerileme Dönemi:

1. Osmanlı İmparatorluğunun gerileme dönemine giriş sebepleri,
2. Osmanlı-Rus ve Osmanlı-Avusturya ilişkileri,
3. Lale devri, matbaa ve etkileri.

C. Osmanlı İmparatorluğunun Dağılması:

1. Fransız Devrimi ve Osmanlı İmparatorluğunun üzerindeki etkileri.
2. Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan devletler.
3. Osmanlı İmparatorluğunu dağılmaktan kurtarma çalışmaları (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s.12).

V. ÜNİTE: CUMHURİYETİMİZİ NASIL KURDUK?

- A. Kurtuluş Savaşı,
- B. Türk Milletinin Gelişmesini Sağlayan İnkılaplar,
- C. II. Dünya Savaşından Önce Türkiye,
- D. II. Dünya Savaşı,
- E. Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş,
- F. 27 Mayıs ve Yeni Anayasamız. Yeni Anayasamızın Demokrasimize Getirdiği Yeni Kuruluşlar,
- G. Seçimler ve T.B.M.M. Kuruluşu,
- H. Cumhurbaşkanı Seçimi ve Görevleri,
- I. Hükümetin Kuruluşu ve Görevleri,
- J. Yurttaşların Devlete, Devletin Yurttaşlara Karşı Görevleri,
- K. Türklerin Özellikleri (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s.13).
 1. Türklerin özellikleri
 2. Türkleri birbirine bağlayan bağlar
 3. Bayrağımıza karşı sevgi ve saygı borcumuz, istiklal madalyasının değeri ve önemi.

3.7.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

“1968 İlkokul Programında” yer alan “İlkokulun Eğitim ve Öğretim İlkeleri” (1968 İlkok. Prog. s. 9-16), “Programın Uygulanmasıyla İlgili Genel Esaslar” (1968 İlkok. Prog. s. 17-19), “Metot ve Teknikler” (1968 İlkok. Prog. s. 20-38), başlıklı bölümlerde yapılan açıklamalar I. kademe (IV. ve V. sınıflar) yapılacak uygulama çalışmalarında göz önünde bulundurulacak; toplu öğretim ilkesi içerisinde sosyal bilgilerin payına düşen ölçüde gerçekleştirilmeye çalışılacaktır.

(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977: s. 5).

3.7.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Ders araç gereçlerine ilişkin bir değişiklik yapılmamış 1968 programındaki ders araç ve gereçleri aynen kabul edilmiştir.

3.7.3. Değerlendirme:

Ünitelerin değerlendirilmesinde, çeşitli değerlendirme yollarına başvurulmalıdır. (Ünite çalışmaları sırasında çocukların davranışlarındaki gelişmelerin ve edindikleri alışkanlıkların gözlenmesi, öğrencilerin kazandıkları bilgilerin çeşitli testlerle ölçülmesi gibi).

(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1977:s. 5).

3.8. 25 HAZİRAN 1990 TARİH VE 2315 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ :

1990 yılında Talim ve Terbiye Kurulunda görüşülerek uygun bulunan ilkokul 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler programı 1990-1991 öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. Hazırlanan program aşağıda sunulmuştur.

3.8.1. Amaçlar:

1977 yılında uygulamaya konulan programdaki amaçların bazıları aynen tekrarlanmış, bazı maddeler sadeleştirilmiş, bazıları ise çıkartılıp yerine yeni maddeler eklenmiştir. Yapılan tüm değişikliklerle amaçlar aşağıdaki şekli almıştır.

Öğrencilere bu derste:

1. Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden:

- a) Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, inceleyici, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir vatandaş, mükemmel bir insan olarak yetişirler,
- b) Şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evladı olduklarını anlar; milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar,
- c) Her yönde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler,
- d) Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk Milletinin karakterini kavrar; Türk milletine bayrağına, Türk askerine ve Türk ordusuna karşı sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.457).

- e) Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutar, milletimiz ve yurdumuza karşı canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler,
- f) Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar, Türk inkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler,
- g) Kanun kavramını benimser; kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar,
- h) Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmet payını anlarlar,
- i) Tarihte milletimize ve insanlığa hizmeti olan Türk büyüklerini tanır; onlara karşı ilgi ve sevgi duyarlar,
- j) Türkiye Cumhuriyetinin, insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliğini ve önemini kavrarlar,
- k) İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler,
- l) Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler.

2. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkiler yönünden:

- a) Bütün çalışmalarını, demokratik yaşamın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler,
- b) İnsanların, karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile anlayışla karşılamaları gerektiğini benimserler,
- c) Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler,
- d) Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar,
- e) Kanun ve kurallara karşı saygılı olmayı ve devlet teşkilatımızı, seviyelerine göre öğrenirler,
- f) Trafik kurallarına uymayı öğrenirler.

3. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden:

- a) Çevrelerini ve yurdu tanır, Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkelerle ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar,
- b) Gerekli plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler,
- c) İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler,
- d) Coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmayı ve olaylar arasındaki bağıllık ve ilişkileri bulup çıkarmayı öğrenirler,
- e) Çevre korumasının günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar,

4. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden:

- a) Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar,
- b) Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler,
- c) Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler,
- d) Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar,
- e) İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunların arasındaki ekonomik bağıllıkları inceleyebilirler,
- f) Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.458).

3.8.2. Eğitim Durumu:

3.8.2.1. İçerik:

IV. SINIF

ÜNİTE I. YAŞADIĞIMIZ YER:

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI

- A. Aile Hayatı
- B. Okul Hayatı
- C. Toplum Hayatı
- D. Dayanışma ve Dayanışmanın Toplum Hayatındaki Önemi

İKİNCİ BÖLÜM

YAKIN ÇEVREMİZ

- A. Sokağımız, Caddemiz, Mahallemiz ve Semtimiz
- B. Yakın Çevremizi Tanımak İçin Neler Bilmeliyiz?

ÜNİTE II. İLİMİZ VE BÖLGEMİZ

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN HARİTASINDA İLİMİZ VE BÖLGEMİZİN YERİNİ NASIL BULURUZ?

- A. Harita ve Haritadan Yararlanma
- B. Grafik ve Grafikten Yararlanma

İKİNCİ BÖLÜM

İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM

- A. Yurdumuzun Hangi İl ve Bölgesinde Yaşıyoruz?
- B. Bölgemizdeki Yerleşme Birimleri ve Bunların Özellikleri
- C. İlimiz ve Bölgemizin Yer Şekilleri
- D. İlimiz ve Bölgemizin İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü
- E. İlimiz ve Bölgemizde Ekonomik Hayat
- F. Bölgemizde Ulaşım ve Trafik
- G. İlimiz ve Bölgemizde Turizm (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.463).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLİMİZİN YÖNETİMİ

- A. Merkezi Yönetim
 - a) İl yönetimi
 - b) İlçe yönetimi
 - c) Bucak yönetimi
- B. Yerinden Yönetim
 - a) İl genel meclisi
 - b) Belediye
 - c) Köy
 - d) Mahalle

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YURDUMUZDAKİ COĞRAFİ BÖLGELER

- A. Karadeniz Bölgesi
- B. Marmara Bölgesi
- C. Ege Bölgesi
- D. Akdeniz Bölgesi
- E. Güney Doğu Anadolu Bölgesi
- F. Doğu Anadolu Bölgesi
- G. İç Anadolu Bölgesi

ÜNİTE III. YURDUMUZ TÜRKİYE

BİRİNCİ BÖLÜM

YURDUMUZA GENEL BAKIŞ

- A. Türkiye'miz
 - 1. Yurdumuzun çevresinde yer alan denizler ve boğazlar ile ülkeler
 - 2. Yurdumuzun boyutları ve yüzölçümü
- B. Yurdumuzun Doğal Durumu
 - 1. Yer şekilleri
 - 2. İklimi
 - 3. Doğal bitki örtüsü
 - 4. Akarsu ve gölleri
 - 5. Denizleri, kıyıları ve özellikleri
- C. Yurdumuzda Sel Baskınları, Erozyon ve Deprem
 - 1. Sel baskınları, zararları ve korunma çareleri
 - 2. Erozyon, zararları ve korunma çareleri
 - 3. Deprem, zararları ve korunma çareleri
- D. Çevre Korunması (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.464).

İKİNCİ BÖLÜM

YURDUMUZDA, EĞİTİM, SANAT VE SPOR

- A. Eğitim
- B. Güzel Sanatlar
- C. Türk Folkloru
- D. Türk Tiyatrosu ve Sahne Oyunlar
- E. Spor

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURDUMUZDA SOSYAL YARDIMLAŞMA KURUMLARI

- A. Devlet Kuruluşlarına Yardımcı Sosyal Yardım Kurumları
 - 1. Kızılay
 - 2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
 - 3. Yeşilay
 - 4. Türk Hava Kurumu
 - 5. Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı
 - 6. Mahalli Sosyal Yardım Kurumları ve Çalışmaları
- B. Vatandaşların Sosyal Yardım Kurumlarının Çalışmalarına Katılması, Amaçlarına Saygı Göstermesi ve Desteklemesi

ÜNİTE IV. TARİH, TARİHTE ANADOLU, TÜRKLER VE İSLAMİYET

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHE GİRİŞ

- A. Tarih (Tanımı ve konusu)
- B. Tarihin başlangıcı ve devirleri
- C. Takvim ve yüzyıl

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERİN ANAYURDU VE ANADOLU UYGARLIKLARI

- A. Türklerin Anayurdu ve Göçler
- B. Orta Asya'da Kurulan Türk Devletleri (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.465).
- C. Türkler Köklü ve Zengin Bir Tarihe Sahiptir
- D. Anadolu Uygarlıkları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİYETİN DOĞUŞU VE TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ

- A. İslamiyetin Doğuşu
 - 1. Hz. Muhammed'in Hayatı
 - 2. İslamiyetin Yayılışı
 - 3. İslam Kültür ve Medeniyeti
- B. Türklerin İslamiyeti Kabulü
 - 1. Türklerin İslamiyete Girişleri

2. İlk Türk-İslam Devletleri

3. Türklerin İslam Kültürü ve Medeniyetine Hizmetleri

ÜNİTE V. TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK SELÇUKLU İMPARATORLUĞU

A. Oğuzlar

B. Büyük Selçuklu İmparatorluğu

1. Devletin Kuruluşu

2. Malazgirt Meydan Savaşı ve Sonuçları

3. İmparatorluğun Yıkılışı

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

A. Devletin Kuruluşu ve Yükselişi

B. Devletin Yıkılışı

C. Anadolu'da Kurulan Türk Beylikleri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

A. Devlet Yönetimi

B. Toplum Hayatı ve Ekonomi

C. Bilim ve Güzel Sanatlar (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.466).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VATAN VE MİLLET

A. Vatan

1. Vatan nedir?

2. Vatan sevgisi

B. Millet

1. Millet nedir?

2. Milleti oluşturan unsurlar

a) Tarih Birliği

b) Yurt Birliği

c) Kültür Birliği

d) Ülkü Birliği

- C. Türk Milletinin Özellikleri
- D. Türk'ün Öz Vasıfları ve Atatürk

V. SINIF

ÜNİTE I. OSMANLI İMPARATORLUĞU

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU

- A. Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Önemli Olaylar
 - 1. Osmanlı Beyliğinin Kuruluşu
 - 2. Balkanlarda, Bizans İmparatorluğu'nda ve Anadolu'da Siyasi Durum
 - 3. Osman Bey, Orhan Bey ve I. Murat Dönemlerinin Önemli Olayları
 - 4. Yıldırım Beyazıt Dönemi ve Önemli Olayları
- B. Ankara Savaşından Sonra Anadolu'da Durum
 - 1. Fetret Devri
 - 2. Çelebi Mehmet Dönemi
 - 3. II. Murat Dönemi ve Önemli Olayları

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNİN YÜKSELME DEVRİ

- A. Fatih Sultan Mehmet Dönemi ve Bu Dönemin Önemli Olayları
- B. II. Beyazıt Dönemi ve Bu Dönemin Önemli Olayları
- C. Yavuz Sultan Selim Dönemi ve Bu Dönemin Önemli Olayları
- D. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi ve Bu Dönemin Önemli Olayları
- E. Sokullu Mehmet Paşa (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.467).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI UYGARLIĞI VE AVRUPA'DAKİ YENİLİKLER

- A. Osmanlı Uygarlığı
 - 1. Devlet Yönetimi
 - 2. Ordu ve Donanma
 - 3. Sosyal ve Ekonomik Hayat
 - 4. Eğitim ve Öğretim
 - 5. Bilim ve Teknik
 - 6. Güzel Sanatlar
- B. Avrupa'da Yenilikler

1. Buluşlar
2. Rönesans
3. Reform

C. Bilim ve Teknoloji

ÜNİTE II. DÜNYAMIZ, YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYAMIZ VE TÜRKİYE

- A. Dünyamız (Dünyanın şekli, eksen, kutup noktaları, ekvator, paralel ve meridyen daireleri, kuzey ve güney yarımküreler)
- B. Türkiye'miz
 1. Türkiye'nin Dünya üzerindeki yeri
 2. Kara sınırlarımız ve özellikleri
 3. Denizlerimiz ve önemi
 4. Boğazlarımız ve önemi
- D. Türkiye'nin Jeopolitik Önemi (Türkiye'nin konumunun en önemli öge olması, Avrupa ve Asya arasında bir köprü teşkil etmesi, Karadeniz ve Akdeniz arasında su yollarına egemen olması, stratejik bakımdan Dünyanın kritik bir bölgesinde bulunması, petrol yataklarına yakın olması) (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.468).

İKİNCİ BÖLÜM

YURDUMUZDA NÜFUS

- A. Yurdumuzda Nüfus Sayımı
- B. Yurdumuzun Nüfusu
- C. Yurdumuzda Nüfusun Dağılışı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURDUMUZDA EKONOMİK HAYAT

- A. Başlıca Geçim Kaynaklarımız ve Çalışma Alanlarımız
- B. Milli Gelir Kaynaklarımızın Korunması ve Geliştirilmesi
- C. Yurdumuz Türkiye Geleceğe Güvenle Bakan Güçlü Bir Ülkedir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YURDUMUZUN KOMŞULARI

- A. Sınır Komşularımız (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.469).

1. Yunanistan
2. Bulgaristan
3. Sovyetler Birliği
4. İran
5. Irak
6. Suriye

B. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

ÜNİTE III. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA VE GERİLEME DEVRİ

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA DEVRİ

- A. Osmanlı İmparatorluğunun Genel Durumu
- B. Duraklama Devrinin Önemli Siyasi Olayları
- C. İmparatorluğun Durumunu Düzeltmek İsteyenler

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN GERİLEME DEVRİ

- A. Gerileme Devrinin Önemli Siyasi Olayları
- B. Gerileme Devrinde Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri
- C. Fransız İhtilali ve Sonuçları
- D. Mısır ve Boğazlar Meselesi
- E. Kırım Savaşı ve Sonuçları
- F. Osmanlı İmparatorluğu'nda Demokratikleşme Hareketleri
- G. Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılması

ÜNİTE IV. CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK?

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURUMU

- A. Mondros Ateşkes Anlaşmasından Sonra Yurdumuzun Durumu (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.470).
 1. Mondros Ateşkes Anlaşmasının uygulanışı ve ilk işgaller
 2. İşgaller karşısında Mustafa Kemal'in duruma bakışı

İKİNCİ BÖLÜM

KURTULUŞ SAVAŞI

- A. Hazırlık Dönemi
- B. Büyük Millet Meclisinin Açılışı Ve Çalışmaları
- C. Savaş Dönemi
- D. Barış Dönemi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK İNKILABI VE ÖNEMİ

- A. Çağdaşlaşma ve Uygarlık
- B. Siyaset Alanında İnkılap
- C. Hukuk Alanında İnkılap
- D. Eğitim ve Kültür Alanında İnkılap
- E. Toplumsal Alanında İnkılap
- F. Ekonomi Alanında İnkılap
- B. Türk İnkılabının Önemi, Bize Kazandırdıkları ve Bu Konudaki Sorumluluklarımız (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.471).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYETİMİZİN KURUCUSU: ATATÜRK

- A. Atatürk'ün Hayatı
- B. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri

ÜNİTE V. DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYAYI TANIYALIM

- A. Yer Yüzünde Kara ve Denizlerin Dağılışı
 - 1. Karaların dağılışı
 - 2. Denizlerin dağılışı
- B. Dünyanın Başlıca Ülkeleri (Türkiye'nin alış-veriş yaptığı başlıca ülkeler. Ülkenin adı, başkenti, nüfus ve yüzölçümü önemli coğrafya özellikleri, zenginlik kaynakları, Türkiye ile ticaret ve kültür ilişkileri)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN DIŞ SİYASETİ

- A. Milli Dış Siyaset

B. Boğazlar Sorunu ve Montrö Sözleşmesi

C. Hatay'ın Anavatana Katılması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN SON GÜNLERİ VE ÖLÜMÜ

A. Son Günleri ve Ölümü

B. Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Yankıları

C. Atatürk İle İlgili Anılar (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.472).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

A. Atatürkçülüğün Tanımı ve Önemi

B. Atatürkçülüğün Nitelikleri

C. Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri

D. Atatürk İlke ve İnkılaplarının Dayandığı Temel Esaslar

E. Atatürk İlkeleri

F. Atatürk İlkelerine, Sahip Çıkmak ve Devamlılığını Sağlamak

BEŞİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

A. İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye

B. Milletler Arası Kuruluşlar (Birleşmiş Milletler, UNESCO, NATO, AT)

ÜNİTE VI. DEMOKTATİRK HAYAT VE ANAYASAMIZ

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRATİK HAYAT

A. Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş

1. Demokrasi ve önemi

2. Okulda demokratik yönetim ve önemi

B. Kamuoyu ve Basının Önemi

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

A. Anayasamız ve Önemi

B. Yeni Anayasamızın Dayandığı Temel Görüş ve İlkeler

C. T. C. Anayasasının Bazı Maddeleri

D. Anayasamızda Yer Alan Kurumlar ve Kuruluşlar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET VE VATANDAŞ

A. Devletin Temel Amaç ve Görevleri

B. Vatandaşlık Temel Hak ve Ödevleri (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.473, 474).

3.8.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

1977 yılında uygulamaya konulan programın öğretim yöntem ve teknikleri aynen kabul edilmiş yalnızca ek olarak iki madde eklenmiştir. Bu maddeler;

- a) İlkokulun dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders konuları yalnız Tarih, Coğrafya veya Vatandaşlık Bilgisi yönünden değil, hem Tarih, hem Coğrafya hem de Vatandaşlık Bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.459).
- b) Zaman zaman atalarımızın bizlere bıraktığı tarihi eserlerin önemleri üzerinde durulmalı, bunların korunması kadar bakım ve temizliklerinin de önemli olduğu belirtilmelidir. Yalnız tarihi eserlerin değil, bugün bir sorun haline gelen denizlerimizin, güzel doğamızın cadde ve sokaklarımızın kirletilmesi üzerinde de önemle durularak bunların her zaman temiz ve bakımlı tutulması gerektiği belirtilmelidir (MEB, Tebliğler Dergisi, Haziran 1990: s.461).

3.8.2.3. Ders araç ve gereçleri

Ders araç gereçleriyle ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.8.3. Değerlendirme:

1977 Yılında değerlendirmeye ilişkin yapılan açıklama bu programda da aynen yer almıştır.

3.9. 26 NİSAN 1993 TARİH VE 2381 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ :

Talim ve Terbiye Kurulunun 30.05.1990 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen İlkokul 4. ve 5. sınıf “Sosyal Bilgiler dersi programı”nda yapılan değişiklikler içeriğe yöneliktir. Yapılan değişiklikler;

A. “Açıklamalar” Bölümünde Yapılan değişiklikler:

1. Bölümün sonuna aşağıdaki madde ilave edilmiştir:

“33. Ders kitaplarında yer alan istatistiki bilgiler ile bu bilgilere göre hazırlanan grafik ve şemalar en son verilere göre hazırlanarak değerlendirilecektir.”

B . İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yapılan Değişiklikler:

1. “Açıklamalar” Bölümünün sonunda yer alan “KONULAR:” kelimesi kaldırılmış,

“4. SINIF” ifadesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir:

“İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI”

2. İkinci ünitenin I. bölümünde (A) maddesinin 3. fıkrası (Haritada yön gösterme) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“3. Haritanın yönleri”

3. İkinci ünitenin II. bölümünde (D) maddesinin 4. fıkrası (Endüstri) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“4. Sanayi”

4. İkinci ünitenin III. bölümü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İLİMİZİN YÖNETİMİ

A. Merkezi Yönetim (Kısaca, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlar, çalışmaları)

1. İl yönetimi (Valinin görev ve yetkileri)

2. İlçe yönetimi (Kaymakamın görev ve yetkileri)

c) Bucak yönetimi (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1993: s.274).

B. Yerinden Yönetim (Kısaca, tanımı ve merkezi yönetimle farklılıkları)

1. Belediye (Toplumsal ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında belediyenin rolü, halkın belediye çalışmalarına yardımcı olması)

2. Köy (Köy ve köyün önemi, köyde muhtarın ve ihtiyar heyetinin görev ve yetkileri, köylünün muhtar ve ihtiyar heyeti ile işbirliği ve bunun sağladığı faydalar, köyde dirlik düzenlilik ve güvenlilik)

3. Mahalle (Kuruluşları, yönetimleri ve köy yönetimi ile farklılıkları)

5. Üçüncü ünitenin I. bölümünde (B) maddesinin 5. fıkrası (Denizleri, kıyıları ve özellikleri) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“5. Denizleri ve kıyıları (Deniz, ada, yarımada, takımada, koy, körfez, burun ve liman kavramları ve bunlara yurdumuzdan örnekler, denizlerin ve kıyıların özellikleri”

6. Dördüncü ünitenin I. bölümünde (C) maddesi (Takvim ve yüzyıl) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“C. Takvim”

7. Dördüncü ünitenin II. Bölümü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERİN ANAYURDU VE ANADOLU UYGARLIKLARI

A. Türklerin Anayurdu ve Göçler:

1. Türklerin anayurdu ve yaşayışları
2. Göçler, göçlerin sebepleri ve sonuçları

B. Orta Asya’da Kurulan Türk Devletleri (Kuruluşları, gelişmeleri ve yıkılışları üzerinde durulacaktır)

1. Hunlar
2. Göktürkler
3. Uygurlar

C. Orta Asya’da Kurulan İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet:

OKUMA PARÇASI: 1. Oğuz Destanı

2. Ergenekon Destanı

3. Orhun Yazıtları

Ç. Türkler Köklü ve Zengin Bir Tarihe Sahiptir (Türk tarihinin zenginliği, Türk Milletinin tarihteki yeri, milli kültürün temelleri milli tarihtir)

D. Anadolu Uygarlıkları

1. Hititlerden önce Anadolu
 - a. Tarih öncesinde Anadolu’daki başlıca yerleşim merkezleri
2. Hititler ve Hitit Uygarlığı
3. Anadolu’ya komşu Mezopotamya ve Mısır uygarlıkları
4. Hitit devletinin yıkılışından sonra Anadolu’da kurulan uygarlıklar
(Urartular, Frigyalılar, Lidyalılar, İyonyalılar, Romalılar ve Bizanslılar)
8. Beşinci ünitenin I. Bölümü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

BİRİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

A. Oğuzlar

B. Büyük Selçuklu Devleti

1. Devletin kuruluşu
2. Malazgirt Meydan Savaşı ve sonuçları
3. Devletin yıkılışı (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1993: s.275).

C. İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yapılan Değişiklikler:

1. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının V. Ünitesinin 4. Bölümünün sonunda yer alan “5. SINIF” ifadesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“İLKOKUL 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI”

2. Birinci Ünitenin başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“ÜNİTE I OSMANLI DEVLETİ”

3. Birinci ünitenin (A) maddesinin 4. Fıkrası (c) bendi (Ankara savaşı, sebep ve sonuçları, Timur tehlikesi) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“c. Ankara savaşı, sebep ve sonuçları”

4. Birinci ünitenin (A) maddesinin 1. Fıkrası (Osmanlı Beyliğinin Kuruluşu) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“1. İstanbul’un Fethi (Fetih sebepleri, fetih için yapılan hazırlıklar, fetih”

5. Birinci ünitenin 2. Bölümünün sonunda yer alan “Okuma Parçası”(Mimar Sinan) kısmı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

OKUMA PARÇASI: 1. Fatih’in Kişiliği ve Başarılar

2. Barboros Hayrettin Paşa

6. Birinci ünitenin 3. bölümünün (B) maddesinin 1. bendi (Buluşlar) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“1. Bilim ve teknik alanındaki gelişmeler”

7. İkinci ünitenin 1. bölümündeki (A) maddesi (Dünyamız) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“A. Dünyamız (Dünyanın şekli, eksen, kutup noktaları, ekvator, paralel ve meridyen daireleri, kuzey ve güney yarımküreler)

1. Karalar ve dağılışı
2. Denizler ve dağılışı

8. İkinci ünitenin 3. bölümünde (A) maddesinin 3. Fıkrası (Endüstri) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“3. Sanayi”

9. İkinci ünitenin 4. Bölümünün fıkraları (Yunanistan, Bulgaristan, Sovyetler Birliği, İran, Irak, Suriye) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

1. Yunanistan
2. Bulgaristan
3. Azerbaycan
4. Gürcistan
5. İran
6. Irak
7. Suriye

10. Üçüncü ve IV. ünitelerde geçen:

“İmparatorluğunun” ifadesi “Devletinin”

“İmparatorluğu” ifadesi “Devletin”

“İmparatorluğunda” ifadesi “Devletinde”

11. Üçüncü üniteye yer alan “Okuma Parçası” (Gazi Osman Paşa ve Plevne Savunması, Namık Kemal ve Mithat Paşa) kısmı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

OKUMA PARÇASI: 1. Gazi Osman Paşa ve Plevne Savunması

2. Namık Kemal

12. Beşinci ünitenin başlığı ve 1. bölümü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1993: s.276).

“ÜNİTE: V. TÜRK DÜNYASINA TOPLU BAKIŞ”

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK CUMHURİYETLERİ VE TÜRKLERİN YAŞADIĞI YERLER

A. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri

1. Kazakistan
2. Kırgızistan
3. Özbekistan
4. Türkmenistan

(Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti sınır komşularımız içerisinde verildiğinden burada yer verilmemiştir).

B. Türkleri yaşadıkları diğer yerler

13. Beşinci ünitenin 5. bölümü kaldırılmıştır.

14. Altıncı ünite aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

ÜNİTE: VI. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI, DEMOKRATİK HAYAT VE ANAYASAMIZ

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

- A. İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye
- B. Milletler Arası Kuruluşlar (Birleşmiş Milletler, UNESCO, NATO, AT).

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRATİK HAYAT

- A. Türkiye’de çok partili hayata geçiş
 - 1. Demokrasi ve önemi (Demokrasi nedir? Demokrasinin temel esasları, demokrasimizi koruma konusunda bize düşen görevler)
 - 2. Okulda demokratik yönetim ve önemi
- B. Kamuoyu ve basının önemi (Kamuoyunun tanımı, kamuoyunu oluşturan etkenler, kamuoyunun bir toplumdaki yeri ve önemi, basın ve önemi, kamuoyu-basın ilişkisi).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

- A. Anayasamız ve önemi (Ülkemizde Anayasanın tarihi gelişimi, uygulamada bulunan Anayasamız)
- B. Anayasamızın Dayandığı Temel Görüş ve İlkeler (Anayasamızın başlangıç kısmı)
- C. Anayasamızın Bazı Maddeleri
- D. Anayasamızın Yer Alan Kurum ve Kuruluşlar
 - 1. Yasama
 - a) Türkiye Büyük Millet Meclisi (Kuruluşu, seçim dönemi)
 - b) Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Görev ve Yetkileri
 - 2. Yürütme
 - a) Cumhurbaşkanı (Nitelikleri ve tarafsızlığı, and içmesi, görev ve yetkileri, Cumhurbaşkanına vekillik etme)
 - 3. Yargı
 - (Mahkemeler, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Devlet Güvenlik Mahkemesi, Sayıştay) (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1993: s.277).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET VE VATANDAŞ

A. Devletin Temel Amaç ve Görevleri

1. Devlet nedir?
2. Devleti meydana getiren unsurlar
3. Devletin temel amaçları
4. Devletin vatandaşa karşı görevleri

B. Vatandaşlık Temel Hak ve Görevleri

1. Vatandaş nedir?
2. Vatandaşın temel hakları nelerdir?
3. Vatandaşın Devlete karşı olan görevleri nelerdir?
 - a) İlköğrenim görme
 - b) Kanunlara uyma ve kurallara saygılı olma
 - c) Askerlik yapma (Askerlik görevinin kutsallığı, Türk Silahlı Kuvvetleri; önemi ve temel görevleri)
 - d) Vergi verme (Vergi nedir? Verginin toplum hayatındaki önemi)
 - e) Seçimlere katılma (Seçim nedir? Seçme ve seçilme hakları, seçim işlerinin yürütülmesi, seçim gününde yapılanlar)
4. Çocuk mahkemeleri (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1993: s.278).

3.10. NİSAN 1998 TARİH VE 2487 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ :

1998 yılında Sosyal Bilgiler programında yeniden düzenleme yapılmıştır. Hazırlanan program programın öğeleri olan;

3.10.1. Amaçlar

3.10.2. Eğitim Durumu

3.10.3. Değerlendirme açısından şöyle ele alınabilir.

3.10.1. Amaçlar:

GENEL AMAÇLAR

Öğrencilere bu derste:

A. Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden;

1. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, iyi insan, iyi bir vatandaş, olarak yetişirler.
2. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evladı olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
3. Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliğini ve önemini kavrarlar.
4. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk Milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.
5. Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanat severliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.
6. Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.
7. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.
8. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
9. Türk İnkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk İnkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.
10. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmeti ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "milli

kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma” yolunda her fedakarlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

11. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma, ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.
12. Her yönde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.
13. Kanun kavramını benimser; kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.
14. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.537).

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

1. İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.
2. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.
3. Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.
4. Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.
5. Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.
6. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

1. Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.
2. Türkiye’nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.
3. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

4. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
5. Plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.
6. Çevre korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
7. Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

D. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

1. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
2. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.
3. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler.
4. Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.
5. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
6. Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar.
7. Nüfus artış hızını eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.538).

4. SINIF

ÖZEL AMAÇLAR

ÜNİTE 1

AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI

1. “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Ailenin yapısını tanıyabilme
3. Ailenin önemini kavrayabilme
4. Akraba evliliklerinin sakıncaları bilgisi
5. Aile bütçesinin önemini kavrayabilme
6. Aile hayatında sosyal güvenceler bilgisi
7. Ailede demokratik hayatın oluşturulmasının önemini kavrayabilme
8. Ailede demokratik hayatın gereklerine uymaya istekli oluş
9. İnsan sağlığı ve çevre temizliği için suyu yeterince kullanmanın önemini kavrayabilme

10. Sağlığı ve temizliği için suyu kullanmaya istekli oluş .
11. Okulu tanıyabilme
12. Okulda uyulması gereken kurallar bilgisi
13. Okulda uyulması gereken kuralların önemini açıklayabilme
14. Okul kurallarına uyabilme
15. Okuldaki görev ve sorumlulukları yerine getirmeye istekli oluş
16. Okulun ve okul eşyalarının korunmasının önemini kavrayabilme
17. Okulu ve okul eşyasını korumayı alışkanlık haline getiriş
18. Okulun çevresinin güzelleştirilmesi ve korunmasının önemini kavrayabilme
19. Okulun korunması ve çevresinin güzelleştirilmesi için yapılan etkinliklere katılmaktan zevk alış
20. Okul koruma derneğini tanıyabilme
21. Okul aile işbirliğinin önemini kavrayabilme
22. Okuldaki demokratik hayatın oluşturulmasının önemini kavrayabilme
23. Okuldaki demokratik hayatın gereklerine uymaya istekli oluş
24. Toplum içinde yaşamanın önemini kavrayabilme
25. Komşuluk ilişkilerinin toplum içinde taşıdığı önemi kavrayabilme
26. Toplumda demokratik hayatın önemini kavrayabilme
27. Toplumda demokratik hayatın gereklerine uymaya istekli oluş
28. Farklı düşüncede olan kişileri dinlemeye duyarlılık
29. Dayanışmanın toplum hayatındaki önemini kavrayabilme
30. Toplum hayatını düzenleyen kurallar bilgisi
31. Toplum hayatını düzenleyen kurallara uyabilme
32. Toplum hayatında bize düşen görevlerin farkında oluş

ÜNİTE 2

YAKIN ÇEVREMİZ

1. “Yakın çevremiz” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Yakın çevreyi tanıyabilme
3. Yakın çevreyi tanımanın önemini kavrayabilme
4. Adres bilgisi
5. Adres ile ilgili bilgileri kullanabilme
6. Yön bilgisi

7. Yön bulma yöntemleri bilgisi
8. Yön bulabilme
9. Kroki bilgisi
10. Krokinin yararlarını kavrayabilme
11. Kroki çizebilme
12. Ölçek çeşitleri bilgisi
13. Plan bilgisi
14. Planın kullanım alanlarını tanıyabilme
15. Sınıf planını yapabilme
16. Ölçek ve planın önemini kavrayabilme (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.538).

ÜNİTE 3

İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM

1. “İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Harita çeşitleri bilgisi
3. Harita okumayla ilgili temel işaretler bilgisi
4. Haritadan yararlanmanın önemini kavrayabilme
5. Haritada yön bilgisi
6. Atlas kullanım bilgisi
7. Atlastan yararlanmanın önemini kavrayabilme
8. Atlas kullanabilme
9. Atlas kullanmaya istekli oluş
10. Yurdumuzun coğrafi bölgelerini tanıyabilme
11. İlimizin yeryüzü şekillerini tanıyabilme
12. Bölgemizin yeryüzü şekillerini tanıyabilme
13. İlimizin bulunduğu bölgenin iklimini tanıyabilme
14. İlimizin bulunduğu bölgenin bitki örtüsünü tanımlayabilme
15. İlimizin akarsularını tanıyabilme
16. Bölgemizin akarsularını tanıyabilme
17. İlimizin göllerini tanıyabilme
18. Bölgemizin göllerini tanıyabilme
19. İlimizin nüfus ve yerleşim birimlerini tanıyabilme

20. Bölgemizin nüfus ve yerleşim birimlerini tanıyabilme
21. İlimizde ekonomik hayatı oluşturan alanları tanıyabilme
22. Bölgemizde ekonomik hayatı oluşturan alanları tanıyabilme
23. İlimizde yaşanmış önemli tarihi olaylar bilgisi
24. İlimiz ve bölgemizi gösteren haritayı okuyabilme
25. İlimizin bulunduğu çevrenin korunması ve güzelleştirilmesinin önemini kavrayabilme
26. İlimizin bulunduğu çevrenin korunması ve güzelleştirilmesi için yapılan faaliyetlere katılmaktan zevk alış
27. Bölgemizin bulunduğu çevrenin korunması ve güzelleştirilmesinin önemini kavrayabilme
28. Bölgemizin bulunduğu çevrenin korunması ve güzelleştirilmesi için yapılan etkinliklere katılmaya istekli oluş
29. Ormanları korumanın önemini kavrayabilme
30. Ağaç dikme çalışmalarına katılmaya gönüllü oluş
31. Doğal parklarımızın önemini kavrayabilme
32. Tarihi eserlerimizin önemini kavrayabilme

ÜNİTE 4

TARİH, İLK YURDUMUZ VE TARİHTE ANADOLU

1. “Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Tarihin konusu bilgisi
3. Tarih öğrenmenin gerekliliğini kavrayabilme
4. Tarihte zaman ile ilgili kısaltmalar bilgisi
5. Takvim ile ilgili sınıflamalar bilgisi
6. Tarihin başlangıcı bilgisi
7. Tarihin çağlarla ilgili sınıflamalar bilgisi
8. Türklerin ilk yurdu ve göçlerle ilgili olgular bilgisi
9. Türklerin ilk yurdu ve göçlerle ilgili olguları açıklayabilme
10. İlk yurtta kurulan Türk devletlerini tanıyabilme
11. İlk yurtta kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi
12. İlk Çağ Anadolu uygarlıklarını tanıyabilme

13. Anadolu'daki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi
14. Çevre uygarlıklarının Anadolu'ya etkilerini kavrayabilme
15. Tarihi eserleri korumanın önemini kavrayabilme
16. "Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu" ünitesiyle ilgili haritaları okuyabilme
(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.540).

5. SINIF

ÖZEL AMAÇLAR

ÜNİTE 1

VATAN VE MİLLET

1. "Vatan ve Millet" ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Vatan sevgisinin önemini kavrayabilme
3. Milleti oluşturan öğeler bilgisi
4. Millet sevgisinin önemini kavrayabilme
5. Türk milletinin özellikleri bilgisi
6. Vatanı ve milleti seven bir kişiliğe sahip oluş
7. Vatanın bütünlüğü ve birliği için özveride bulunma bilincine sahip oluş

ÜNİTE 2

CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK?

1. "Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?" ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Mondros Ateşkes Anlaşması ile ilgili temel olgular bilgisi
3. Mondros Ateşkes Anlaşması ile ilgili temel olguları açıklayabilme
4. Kurtuluş Savaşı döneminde geçen temel olgular bilgisi
5. Kurtuluş Savaşı döneminde geçen temel olguları açıklayabilme
6. Barış döneminde geçen temel olgular bilgisi
7. Barış döneminde geçen temel olguları açıklayabilme
8. "Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?" ünitesiyle ilgili haritaları okuyabilme
9. Türk İnkılabı ile ilgili sınıflamalar bilgisi
10. Türk İnkılabı ile ilgili olgular bilgisi
11. Türk İnkılabının önemini kavrayabilme
12. Türk İnkılaplarının korunmasındaki sorumluluğumuzun farkında oluş

ÜNİTE 3

GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE

1. “Güzel Yurdumuz Türkiye” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. Türkiye’nin dünya üzerindeki yerini tanıyabilme
3. Yurdumuzun yeryüzü şekilleri bilgisi
4. Yeryüzü şekillerinin yaşantımız üzerindeki etkileri açıklayabilme
5. Yurdumuzdaki iklim çeşitleri ile ilgili sınıflamalar bilgisi
6. Yurdumuzdaki iklim çeşitlerinin etki alanları bilgisi
7. Yurdumuzun doğal bitki örtüsü bilgisi
8. Yurdumuzdaki doğal bitki örtüsünün önemini kavrayabilme
9. Yurdumuzun akarsularını tanıyabilme
10. Yurdumuzun akarsularının özellikleri bilgisi
11. Yurdumuzun akarsulardan sağlanan yararları açıklayabilme
12. Yurdumuzun göllerini tanıyabilme
13. Yurdumuzun göllerinin özellikleri bilgisi
14. Yurdumuzun göllerden sağlanan yararları açıklayabilme
15. Türkiye’den doğup sınır aşan akarsuların bilgisi
16. Türkiye’den doğup sınır aşan akarsuların önemini kavrayabilme
17. Yurdumuzu çevreleyen denizleri tanıyabilme
18. Yurdumuzu çevreleyen denizlerin özellikleri bilgisi
19. Yurdumuzun boğazlarını tanıyabilme
20. Yurdumuzun boğazlarının özellikleri bilgisi
21. Yurdumuzun kara sınırlarını tanıyabilme
22. Yurdumuzun kara sınırlarının özellikleri bilgisi
23. Doğal çevrenin önemini kavrayabilme
24. Çevre sorunlarıyla ilgili sınıflamalar bilgisi
25. Çevre sorunlarının doğurduğu sonuçları açıklayabilme
26. Çevre sorunlarının çözümünde alınabilecek önlemleri açıklayabilme
27. Çevre sorunlarının çözümünde üzerine düşen görevleri yapmaya istekli oluş
28. Çevre sorunlarının çözümünde devlete düşen görevlerin farkında oluş
29. Doğal afetlerden korunma yolları bilgisi
30. Orman yangınlarının ülkemize verdiği zararların farkında oluş
31. Ormanların yurdumuz için önemini kavrayabilme

ÜNİTE 4

İSLAMİYETİN DOĞUŞU, YAYILIŞI VE TÜRKLER

1. “İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
2. İslamiyetten önce Arapların yaşayış özellikleri bilgisi
3. Hz. Muhammed’in hayatı bilgisi
4. İslamiyetten önce Türklerin yaşayış özellikleri bilgisi
5. İslamiyetin doğuşu ile ilgili temel olgular bilgisi
6. İslamiyetin doğuşu ile ilgili temel olguları açıklayabilme
7. İslamiyetin yayılışı ile ilgili temel olgular bilgisi
8. İslamiyetin yayılışı ile ilgili temel olguları açıklayabilme
9. Türklerin İslamiyeti kabulünü açıklayabilme
10. Türklerin İslamiyete hizmetlerinin farkında oluş
11. Orta Asya ve Yakın Doğu’da kurulan Türk Devletlerini tanıyabilme
12. Orta Asya ve Yakın Doğu’da kurulan Türk Devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.544, 545).

3.10.2. Eğitim Durumu:

3.10.2.1. İçerik:

SOSYAL BİLGİLER IV. SINIF

ÜNİTE 1

AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI

A – Ailemiz

1. Toplumun temel unsuru aile
2. Aile yapısı ve önemi
3. Aile bireyleri arasında sevgi, saygı ve hoşgörünün önemi
4. Aile bireyleri arasında dayanışma ve önemi
5. Aile bütçesi
6. Aile hayatında sosyal güvence
7. Ailede demokratik hayat
8. Ailede temizlik ve sağlık kurallarına uymanın önemi

B – Okulumuz

1. Okulumuzu tanıyalım
2. Okulun önemi
3. Okulda uyulması gereken kurallar
4. Okulun ve okul eşyalarının korunması
5. Okulun çevresinin güzelleştirilmesi ve korunması
6. Okul, aile iş birliği
7. Okulda demokratik hayat
8. Eğitim ve öğretimde öğretmenin rolü ve önemi

C – Toplum Hayatımız

1. Toplum içinde yaşamının gereği ve önemi
2. Toplumda demokratik hayat
3. Toplum hayatında sevgi, saygı, iş birliği ve dayanışmanın önemi
4. Toplum hayatını düzenleyen kurallar ve bize düşen görevler
5. Toplumda ve çalışma hayatında Türk kadının yeri (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s. 541)

ÜNİTE 2

YAKIN ÇEVREMİZ

A – Yakın Çevremizi Tanıyalım

1. Yakın çevremizi tanımanın önemi
2. Sokağımız, caddemiz, mahallemiz, semtimiz, köyümüz
3. Yönler
4. Pusula ve diğer yöntemlerle yönlerin belirlenmesi
5. Kroki, çizimi ve yararları
6. Ölçek ve ölçek çeşitleri

B – Plan

1. Plan ve kullanım alanları
2. Sınıfımızın planını yapalım

ÜNİTE 3

İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM

A – Harita

1. Harita ve çeşitleri
2. Haritanın yönleri

3. Harita özel işaretleri
4. Haritadan yararlanma
5. Atlas kullanımı ve atlastan yararlanma

B – Yurdumuzun Hangi İl ve Bölgesinde Yaşıyoruz?

C – İlimizin ve Bölgemizin Doğal Özellikleri

1. İlimizin ve bölgemizin yeryüzü şekilleri
2. İlimizin ve bölgemizde iklim ve doğal bitki örtüsü
3. İlimizin ve bölgemizin akarsu ve gölleri

Ç - İlimiz ve Bölgemizde Nüfus ve Yerleşme

D - İlimiz ve Bölgemizde Ekonomik Hayat

1. Tarım
2. Hayvancılık
3. Su ürünleri
4. Orman ve orman ürünleri
5. Madenler ve enerji kaynakları
6. Sanayi
7. Ulaşım, iletişim
8. Ticaret
9. Turizm ve el sanatları

E – İlimizde Yaşanmış Önemli Tarihi Olaylar

F- İlimiz ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi

1. En az bir ağaç dikelim ve ormanlarımızı koruyalım
2. Doğal güzelliklerimizi, milli parklarımızı ve kültürel varlıklarımızı koruyalım

ÜNİTE 4

TARİH, İLK YURDUMUZ VE TARİHTE ANADOLU

A – Tarihin Konusu

B – Tarih Öğrenmenin Gerekliliği

C – Tarihte Zaman (yıl, yüzyıl, çağ)

Ç – Takvim ve Çeşitleri (Miladi ve Hicri takvim)

D – Tarihin Başlangıcı ve Çağlar (Örnekler Anadolu'dan verilecektir)

E – Türklerin İlk Yurdu ve İlk Türk devletleri

1. Türklerin ilk yurdu

- a) Orta Asya'nın yeri
- b) Türklerin buradaki yaşayışları
- c) Türklerin yerleştikleri bölgeler

2. İlk Türk Devletleri

- a) Büyük Hun Devleti (Asya Hun Devleti)
- b) Kavimler Göçü ve Avrupa Hun Devleti
- c) Göktürk Devleti
- d) Uygur Devleti

F – İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık

- 1. Devlet yönetimi
- 2. Din ve inanış
- 3. Sosyal ve ekonomik yaşam
- 4. Yazı, dil ve edebiyat
- 5. Bilim ve sanat

G – Türk Milletinin Tarihteki Yeri

H – İlk Çağda Anadolu Uygarlıkları

- 1. Hititler
- 2. Frigyalılar
- 3. Lidyalılar
- 4. Urartular
- 5. İyonyalılar

I – İlk Çağda Anadolu'da Kurulan Devletlerde Kültür ve Uygarlık

- 1. Devlet yönetimi
- 2. Din ve inanış
- 3. Sosyal ve ekonomik yaşam
- 4. Yazı, dil ve edebiyet
- 5. Bilim ve sanat

İ – Çevre Uygarlıkların Anadolu'ya Etkisi (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s. 542, 543).

SOSYAL BİLGİLER V. SINIF

ÜNİTE 1

VATAN VE MİLLET

A – Vatan ve Vatan Sevgisi

B – Millet ve Millet Sevgisi

1. Milleti oluşturan ögeler: Dil birliği, Tarih birliği, Yurt birliği, Kültür birliği, Ülkü birliği
2. Türk milletinin özellikleri

ÜNİTE 2

CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK?

A – Mondros Ateşkes Anlaşması

1. Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra Osmanlı Devletinin durumu
2. Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra yurdumuzun durumu

B – Kurtuluş Savaşı

1. Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı
2. Milli bilincin güçlendirilmesi
 - a) Genelgeler (Amasya Genelgesi)
 - b) Kongreler (Erzurum ve Sivas kongreleri) (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan, 1998: s. 545)
 - c) Misak-ı Milli (Ulusal Ant) ve önemi
 - d) Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı

C – Savaş Dönemi

Doğu, Güney ve Batı cephesi

Ç – Barış dönemi

1. Mudanya Ateşkes Anlaşması
2. Lozan Barış Anlaşması

D – Türk İnkılabı ve Önemi

1. Çağdaşlaşma
2. Siyasal alanda inkılap
3. Hukuk alanda inkılap
4. Eğitim ve kültür alanda inkılap
 - a) Milli eğitim
 - b) Milli kültür
5. Toplumsal alanda inkılap
6. Ekonomik alanda inkılap

7. Türk inkılabının önemi, bize kazandırdıkları ve bu konudaki sorumluluklarımız.

E – Atatürkçü Düşünce Sistemi

1. Atatürk'ün kendi düşünce sistemini oluşturmaya neden olan etkenler
2. Atatürkçülüğün tanımı ve önemi
3. Atatürkçülüğün nitelikleri
4. Atatürkçü düşüncede milli güç unsurları
5. Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı esaslar
6. Atatürk ilkeleri; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık ilkesi
7. Atatürk ilkelerine sahip çıkmak ve devamlılığını sağlamak

F – Cumhuriyetimizin Kurucusu: Atatürk

1. Atatürk'ün hayatı
2. Atatürk'ün kişiliği ve özellikleri
3. Atatürk'ün son günleri ve ölümü
4. Atatürk'le ilgili anılar (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan, 1998: s. 546)

ÜNİTE 3

GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE

A – Yurdumuza Genel Bakış

1. Türkiye'nin dünya üzerindeki yeri
2. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerinin önemi

B – Yurdumuzun Doğal Durumu

1. Yeryüzü şekilleri
2. İklimi ve etki alanı
3. Doğal bitki örtüsü
4. Akarsu ve gölleri
5. Yurdumuzu çevreleyen denizler ve genel özellikleri ile bunlardan sağlanan yararlar
6. Türkiye'nin kara sınırları ve genel özellikleri

C – Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları

1. Doğal çevremiz ve önemi
2. Çevre sorunları ve sonuçları; Hava, toprak, su kirliliği ve sonuçları

Ç – Çevre Sorunlarının Çözümü

1. Çevre sorunlarının çözümünde bize düşen görevler

2. Çevre sorunlarının çözümünde devlete düşen görevler

D – Doğal Afetlerden Korunma Yolları

1. Depremden korunma yolları
2. Erozyon ve önleme çalışmaları
3. Sel baskınları ve önleme çalışmaları
4. Toprak kayması ve önleme çalışmaları
5. Çığ ve buna karşı alınabilecek önlemler
6. Yangınlar (Ülkemizdeki orman yangınlarının sonuçları üzerinde durulacaktır)

ÜNİTE 4

İSLAMİYETİN DOĞUŞU, YAYILIŞI VE TÜRKLER

A – İslamiyetten Önce Araplar

B – İslamiyetin Doğuşu (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan, 1998: s. 547)

1. Hz. Muhammed'in hayatı ve peygamberliği
2. Hicret ve Hz. Muhammed'in seferleri

C – İslamiyetin Yayılışı

Ç – İslam Kültür ve Uygarlığı;

1. Devlet yönetimi
2. Din ve inanış
3. Sosyal ve ekonomik yaşam
4. Yazı, dil ve edebiyat
5. Bilim ve sanat

D – Türkler ve İslamiyet

1. İslamiyetten önce Türklerin din ve inanışları
2. İslamiyetten önce Türklerin sosyal hayatı
3. Türklerin İslamiyeti kabulü
4. Türklerin İslamiyete hizmetleri

E – Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk devletleri

1. Karahanlılar
2. Gazneliler
3. Büyük Selçuklu Devleti
4. Eyyubiler
5. Memlukler

F - Orta Asya ve Yakın Doğu’da Kurulan Türk devletlerinde Kültür ve Uygarlık

1. Devlet yönetimi
2. Din ve inanış
3. Sosyal ve ekonomik yaşam
4. Yazı, dil ve edebiyat
5. Bilim ve sanat (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan, 1998: s. 548)

3.10.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

1. Öğrencilerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, laik, demokratik ve çağdaş değerleri benimseyen ve koruyan bireyler olarak yetişmeleri sağlanır.
2. Öğrencilere, Atatürk’ün “Milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma”idealini gerçekleştirmek gerektiği bilinci kazandırılır.
3. Her fırsattan yararlanarak öğrencilere, Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinin ve devletin bağımsızlığının, yurt ve millet bütünlüğünün ancak güçlü olmakla sürdürülebileceği bilinci kazanırlar.
4. Toplumun bireyi olan öğrencilerin güven duygularını kuvvetlendirmek için Atatürk’ün “Türk, övün, çalış, güven” ve “Ne mutlu Türk’üm diyene!” sözleri temel alınır.
5. Öğrencilerin; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere karşı sevgi, saygı ve güven duyguları kuvvetlendirilir; milli birlik ve dayanışmanın anlamı ve önemi kavratılır.
6. Konular tarih, coğrafya vatandaşlık, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk ve eğitim alanlarıyla ilişkili olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenir.
7. Konuların işlenmesinde, programdaki sıraya uymak esas olmakla birlikte öğretmen, ünitelere çevre özelliklerini de dikkate alarak Türk milli eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun yeni konular ekleyebilir veya verilmiş olan konuların yerini değiştirebilir.
8. Öğrencilere, demokrasinin çağımızın en güzel yaşam tarzı olduğu kavratılır, demokrasimizin, korunması ve geliştirilmesi gerektiği bilinci kazandırılır. Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik olduğu, cumhuriyetin demokrasi ile bütünleştiği belirtilir, vatan ve cumhuriyet sevgisi telkin edilir.

9. Öğrencilere, çoğulcu demokratik rejimin, başka rejimlerden üstünlüğü, tarihten örnekler verilerek kavratılır. Demokratik bir toplum hayatının gerektirdiği duygu, düşünüş ve davranışları kazanabilmelerini sağlamak için okul içi eğitici faaliyetlerden yararlanılır. Özellikle, sınıf ve eğitici kol temsilciliklerine aday olmada, çeşitli iş ve grup çalışmalarında öğrenciler cesaretlendirilir.
10. Öğrenciler, vatandaşlık hak ve görevleri ile sorumlulukları kavratılır, yasalara uyma alışkanlığı kazandırılır.
11. Öğrencilere, topluluk halinde yaşayan insanların sevgi, saygı ve anlayış duyguları içinde iş birliği yapmaları, birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstermeleri ve başarılarını takdir etmeleri gerektiği benimsetilir.
12. Milli bilince sahip, bilimsel düşünmeye açık, sorumluluk almaya istekli bireylerin yetiştirilmesi esas alınır.
13. Öğrencilere, insan ve toplum hayatının sürekli bir değişme ve gelişme içinde olduğu, insanların ihtiyaçlarının yaşadıkları zaman ve ortama göre farklılıklar ve gelişmeler gösterdiği belirtilir; teknolojinin getirdiği yeniliklerin, insanların yaşam tarzlarını etkilediği veya değiştirdiği, geçmişten ve günümüzden verilecek örneklerle açıklanır.
14. Toplum hayatında insan zekasının ve gücünün; insana daha rahat, daha mutlu bir yaşam sağlanması için kullanıldığı, elde edilen her başarının birbiri ardından gelen kuşakların çalışmalarının bir sonucu olduğu vurgulanır (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.533).
15. İlköğretim okulunu bitirecek öğrencilerden bazılarının bir mesleğe yönelecekleri göz önüne alınarak istihdam alanı çok olan meslekler hakkında bilgiler verilir, bu mesleklerle ilgili iş yerlerine ziyaretler yapmaları bunları tanımaları sağlanır.
16. Öğrencilere, Anadolu uygarlıklarına ait tarihi eserlerin ve anıtların tarihin bir belgesi olduğu kavratılır, bunları yıkmaktan, bozulmaktan ve yabancı ellere geçmekten korumanın, bakım ve temizliklerine önem vermenin milli bir görev olduğu belirtilir.
17. Öğretmen, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 16 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşı'ndaki bir zaferin veya Türk inkılaplarıyla ilgili herhangi önemli bir olayın yıl dönümü, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması, geçit töreni gibi fırsatlardan yararlanarak Sosyal Bilgiler konularına karşı öğrencilerin ilgisini uyandırır ve bu

konuların canlandırılmasına çalışır. Ayrıca gazetelerde, dergilerde çıkan seviyeye uygun yazı ve resimlerle öğrencilerin dikkatini çeker (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.534).

18. Öğretmen, tarihi bir olay, Kurtuluş Savaşı veya Türk İnkılaplarının herhangi bir yönü üzerinde dururken, bu olayların çevredeki izlerini araştırır ve çocukların dikkatini bunların üzerine çeker. Atatürk, hayatının herhangi bir safhasında okulun bulunduğu yerde bulunmuş, oradan geçmiş ve orada bir kongre toplamış, bir beyanname yayınlamış, bir nutuk söylemiş veya Türk İnkılaplarının önemli bir safhasını başlatmış ise okulun bulunduğu yerde onun adına dikilmiş bir anıt varsa, bir binaya, bir caddeye veya bir meydana adı verilmiş ise bunlar üzerinde durulur.
19. Öğretmen Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ülkenin nasıl geri kaldığını, parçalanıp yok olma durumuna geldiğini ve bu şartlarda Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kurulduğunu, geliştiğini öğrencilere kavratır; bu maksatla Atatürk İlke ve İnkılapları üzerinde önemle durur.
20. Konuların işlenmesinde kavramlar, ilgili olduğu konu ile birlikte verilir.
21. Konularda olayların geçtiği yer, zaman, devlet ya da ilgili kişi (padişah, sadrazam, devlet adamı, bilim adamı, komutan vb.) adları belirtir.
22. Tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkları örnek olaylarla kavratılır.
23. Öğretmen, tarihi konuları işlerken olayların seyrinden çok neden-sonuç ilişkisi üzerinde durur, varsa günümüze etkilerinden söz eder, ayrıntılı sayılabilecek tarih, yer ve kişi isimlerini ezberletmez. Aynı şekilde öğretmen, coğrafya konularını işlerken, ayrıntılı sayılabilecek yer adları ve devamlı değişen istatistik verileri ezberletmek yerine, coğrafi olayların neden sonuç analizlerini yapar, insanla doğal ortamın etkileşimi üzerinde durur, sözü edilen olayların farklı dağılışı nedenlerini açıklar. Gerekli olan yer adları ve istatistiklerin en tipik olanlarını seçer, istatistikleri grafikler şeklinde sunarak ders sevimli hale getirir ve öğrenmeyi kolaylaştırır.
24. Öğrencilere; yurdumuzun doğal kaynaklarının (tarım toprakları, madenler, enerji kaynakları, akarsular, göller, denizler, ormanlar, çayır ve meralar vb.) tükenmez olmadığı, bunlardan gelecek nesillerinde yararlanacağını, dolayısıyla bunların

korunması ve verimli kullanılması gerektiği bilinci kazandırılır (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.534).

25. Türkiye'nin coğrafi bölgelerini işlerken;

- a) Karadeniz Bölgesi konusunda, Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile Milli Mücadelemizin başlamış olduğu vurgulanır. Amasya Genelgesi'nin kapsam ve sonuçlarına değinilir, Kastamolu'dan bahsederken şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet inkılabından söz edilir.
- b) Marmara Bölgesi konusunda, Boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçları ile daha sonra boğazlara yeni bir statü getiren (Montreux) Sözleşmesine de yer verilir.
- c) Ege Bölgesi işlenirken, Milli Mücadele yıllarında bu bölgede yapılan savaşlar ve sonuçlarından bahsedilir.
- d) İç Anadolu Bölgesi konusunda, Sivas Kongresi ve önemi, Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ve Ankara'nın başkent oluşunun coğrafi nedenleri üzerinde durulur.
- e) Akdeniz Bölgesi konusunda, Atatürk'ün Hatay'ın ana vatana katılmasına verdiği önemden söz edilir.
- f) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri konularında, Erzurum Kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilir; ayrıca bölgeler incelenirken bu bölge halkının, Milli Mücadele sırasında kahramanlıkları (Gazi Antep, Şanlı Urfa ve Kahraman Maraş örnekleriyle) açıklanır.

26. Yurdumuzun jeopolitik konumunun önemi ve bunun doğurduğu sonuçlar üzerinde özellikle durulur.

27. Türkiye'de nüfus konusu işlenirken, Atatürk'ün eğitime ve öğretime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma yazma seferberliği üzerinde önemle durulur.

28. Türkiye'nin ekonomisi konusu işlenirken; Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanır. Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanlarında yapılması gerekenler konusundaki görüşleri belirtilir.

29. Konuların işlenişinde, yalnız ders kitapları ile yetinilmez, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan da yararlanılır. Böylece, öğrencinin araştırma yapması ve bunu alışkanlık haline getirmesi sağlanır.
30. Konuların işlenişinde, yalnız anlatım ve soru-cevap teknikleriyle yetinilmeyip konuların özelliğine göre münazara, örnek olay incelemesi, problem çözme gibi öğrenciyi aktif kılan, onu araştırmaya ve incelemeye sevk eden tekniklere de başvurulmalıdır.
31. Öğrencilerin, çalışma ortamları – yalnız derslikler değil – aile, okul, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler, vb. yerleri de kapsar. Öğrenciler bu yerlerde incelemeler, gezi, gözlem ve ilgili kişilerle görüşmeler de yaptırılır.
32. Öğretmen belirleyeceği bazı ünitelerde küme çalışması yöntemi uygulanır. Bu suretle öğrencilerin; çeşitli kaynaklardan bilgi elde etme ve bilgilerini başkalarına sunma yolları, yardımlaşma, iş birliği yapma, birlikte çalışma, eleştirel düşünme, başkalarının görüşlerine saygı duyma, gruba katılma, grubu yönetme, kendine güvenme, sorumluluk alma, topluluk karşısında konuşabilme... becerileri geliştirilir.
33. Konulardaki önemli tarihi olaylar, öğrencilerle birlikte tarih şeridinde işlenerek onlarda zaman kavramı geliştirilir.
34. Tarihi tablolar, resimler, kartpostallar incelenip bunlarla konular somutlaştırılır. Resimler, ünite köşelerinde veya okulun çeşitli yerlerinde sergilenir ve gelecek yıllarda da kullanılabilecek albüm haline getirilir.
35. Programda araç listesinde belirtilen harita, yer küre, video kaset, film, film şeridi, slaytlar vb. eğitim araçları donatım merkez müdürlükleri ile Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığından sağlanarak konuların işleniş sırasında yeri geldikçe etkili bir şekilde kullanılır. Konularla ilgili bulunabilecek eğitim araç ve gereçlerinden –bilgisayar, CD ve disketlerden-yaralanılır (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.535).
36. Konuların işlenişinde, “yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa” ilkesine uyulur.
37. Konuların özelliklerine göre ilgili haritalar ve atlaslar üzerinde gerekli çalışmalar yapılır. Ayrıca gerekli bilgiler, dilsiz haritalar üzerinde işlenir.

38. Ders kitaplarında yer alan istatistiği bilgiler ile bunlara dayalı olarak hazırlanan harita, grafik ve şemaların en son verileri içermesine dikkat edilir ve çalışmalar buna göre yapılır.
39. Öğretmen ders kitabında yer alan milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdirci okuma parçalarından (her üniteye en çok iki okuma parçası) derslerin işlenişinde araç olarak yararlanılır.
40. Öğretmen, geçmiş uygarlıkları anlatıp tarihi kalıntılar üzerinde dururken öğrencilere, o devirden kalan yurda ve insanlığa hizmet etmiş, orada doğmuş ve orada yaşamış Türk büyüklerinin müzelerde korunan yazılı ve yazısız eserleriyle araç-gereçleri incelettirir (MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s.536).
- Bu programda ayrıca 19.06.1995 tarih ve 2433 sayılı Tebliğler Dergisi ile 15.07.1996 tarih ve 2457 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yer alan "Atatürkçülükle ilgili konular", bütünüyle ve bütün yönleriyle (açıklamalar, hedefler ve davranışlar) 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı için de aynen geçerli olduğu belirtilmiştir. Bu konuların işleneceği üniteler, öğretim programı sonundaki tabloda verilmiştir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000: s. 142).

3.10.2.3. Ders araç ve gereçleri:

A. HARİTA ve LEVHALAR	KODU
1. Asya-Avrupa, Hun Ve Kavimler Göçü	5197
2. Büyük Selçuklu Devleti	45150
3. İstiklal Savaşı Haritası	45180
4. Moğol Devleti Ve Parçalanması	45108
5. Orta Asyada Kurulan Türk Devletleri	45198
6. Orta Çağda İslam İmparatorluğu	45199
7. Osmanlı Devletini Kuruluşu-Yükselişi	45190
8. Osmanlı Devletinin Gerilemesi	45187
9. Tarih Öncesi Anadolu Ve Yakın Doğu Uygarlığı	45195
10. Timur Devleti	45207
11. Türkiye Selçuklu Devleti	45206
12. Türklerin Ana Yurdu Ve Göçleri	45213

13. Birinci Dünya Savaşı Avrupa Ve Osmanlı Devleti	45209
14. Afrika Fiziki Haritası	45120
15. Afrika Siyasi Haritası	45121
16. Asya Fiziki Haritası	45130
17. Asya Siyasi Haritası	45531
18. Atatürk'ün Resmi	45218
19. Avrupa Fiziki Haritası	45125
20. Avrupa Siyasi Haritası	45126
21. Dünya Siyasi Haritası	45561
22. Dünya Fiziki Haritası	45162
23. Gençliğe Hitabe	45214
24. Güney Amerika Fiziki Haritası	45170
25. İstiklal Marşı	45179
26. Kıbrıs Haritası	45580
27. Kuzey Amerika Fiziki Haritası	45185
28. Okyanusya Fiziki Haritası	45535
29. Türkiye Fiziki Haritası	45201
30. Türkiye Mülki İdare Bölümleri	45202
31. Türkiye Tarım Ürünleri Haritası	45230
32. Yeni Andımız Levhası	45235
33. Yerküre	45205

B. VİDEO KASETLER

SÜRE(DAKİKA)

A. Dizi Adı: HAVAYI ANLAMAK

1. İklim Ve Yaşadığımız Dünya	14
2. Bulutlar Ve Yağış	15
3. Dünya Ve Hava Tahminleri	14
4. Enerji Dengesi	15
5. Şiddetli Fırtınalar	15
6. Hareket Halindeki Hava Sistemleri	15
7. Rüzgarlar Ve Hava Akımı	13
8. Dünyanın Atmosferi	13
9. Dünyamızda Rüzgarlar	13

B. Dizi Adı: DÜNYAMIZ

1. Yeryüzünün Yapısı	10
2. Yer Kabuğundaki Değişmeler	13
(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s. 565).	
3. Buzullar	11
4. Yanardağlar	10
5. Nehirlerin Hareketleri	10
6. Okyanuslar	14
7. Kayalar Ve Mineraller	12
8. Enlem Boylam Ve Zaman Birimleri	14
9. Atmosfer	10
10. Kirlilik Sorunu	15
11. Dünyamız Ve Sular	11
12. Toprak	11

C. Dizi Adı: SOSYAL BİLGİLER

1. Yurdumuzda İlk İnsanlar 1	10
2. Yurdumuzda İlk İnsanlar 2	10
3. Anadolu'da İlk Medeniyetler 1	10
4. Anadolu'da İlk Medeniyetler 2	8
5. Türkiye'nin Dağları	11
6. Türkiye'nin Denizleri Ve Kıyıları	10
7. Türkiye'nin İklimi Ve Bitki Örtüsü	12
8. Türkiye'nin akarsuları Ve Gölleri	13
9. Ekonomik Hayat	11
10. Kurtuluş Savaşı	13
11. Atatürk	12
12. Yeryüzünde Kara Ve Denizler	15
13. Dünyamız Ve Türkiye	9
14. Osmanlı Devletinin Kuruluşu	15
15. Osmanlı Devletinin Yükselişi	13
16. Osmanlı Devletinin Yıkılışı	14

Ç. Dizi Adı: CUMHURİYETİMİZE NASIL KURDUK?

1. Mucizeler Yaratan Türk Atatürk	25
2. Atatürk Ve Milli Mücadele 1-2-3-4	109

3. Cumhuriyetin İlanı (Atatürk Anlatıyor)	13
4. Hatay'ın Kurtuluşu	16
5. Cumhuriyetin İlk Konukları	14
6. Hoş Geldin Gazi	20
7. 1936 T.B.M.M.	12
8. Cumhuriyetin 10. Yılı	21
9. Atatürk Anlatıyor 1 (Kurtuluş Savaşına Başlarken)	18
10. Atatürk Anlatıyor 2 (İnönü Ve Sakarya Savaşları)	16
11. Atatürk'le 1-2-3-4	16
12. Demokratik Hayat	11
13. Alparslan Ve Malazgirt Savaşı	19
D. Dizi Adı: ÇEVRE KORUMA (1-12 ÇEVREDE BİR GEZİ)	15
E. Dizi Adı: TÜRKİYEMİZ	17
1. Batı Karadeniz Bölümü	15
2. Doğu Karadeniz Bölümü	16
3. Orta Karadeniz Bölümü	15
4. Karadeniz'de Bir Köy	15
5. Fındık	14
6. Amasya	15
7. Bolu	11
8. Erzincan	14
9. Erzurum	18
10. Kars	17
11. Sinop	17
12. Tokat	19
13. Zonguldak	14
14. Bilecik	15
15. Bursa	20
16. Sakarya	20
17. Kocaeli	20
18. Balıkesir	18
19. Edirne	18
20. Çanakkale	18

(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s. 566).

21. Kırklareli	15
22. Tekirdağ	15
23. İpek Böcekçiliği	20
24. Haşhaş, Pamuk, Üzüm, İncir, Tütün	15
25. Kıyı Ege	15
26. İç Ege	15
27. Marmara Bölgesi Turizmi	25
28. Marmara Bölgesi Genel	18
29. Marmara Bölgesi Endüstrisi	18

C . FİLM ŞERİDİ

Dizi Adı: SOSYAL BİLGİLER- TÜRKİYEMİZ

FİLM KODU KARESİ

1. Çevremizde Turizm	26	452
2. Çevremizdeki Tarihi Eserler	23	453
3. Çevremizde Ulaştırma Ve Taşıma İşleri	28	407
4. Barınaklarımız	30	408
5. İç Anadolu Bölgesi Doğal Durum	36	297
6. Akdeniz Bölgesi Doğal Durum	57	305
7. Ege Bölgesinde Turizm	35	400
8. Ege Bölgesi Eski Uygarlık Merkezleri	39	463
9. Marmara Bölgesi (Genel)	36	486
10. Marmara Bölgesi (Endüstri)	36	487
11. Marmara Bölgesi (Turizm)	39	488
12. Ege Bölgesi 1	30	490
13. Ege Bölgesi 2	23	491
14. Rize	24	355
15. Artvin	35	359
16. Siirt	28	360
17. Sinop	35	361
18. Zonguldak	38	362
19. Amasya	28	363
20. Hatay	40	364
21. Bitlis	35	365

22. Tokat	34	366
23. Bolu	36	367
24. Kastamonu	33	368
25. Malatya	36	395
26. Muş	30	396
27. Elazığ	34	397
28. Adıyaman	27	398
29. Bingöl	30	409
30. Tunceli	32	410
31. Kütahya	32	421
32. Afyonkarahisar	27	422
33. Uşak	32	423
34. Denizli	31	424
35. Aydın	37	425
36. Muğla	36	432
37. İzmir	42	454
38. Manisa	35	455
39. Bursa	35	459
40. Bilecik	35	460
41. Ankara	37	464
42. Edirne	44	479
43. Tekirdağ	26	480
44. Kırklareli	31	481
45. Çanakkale	38	482
46. Balıkesir	35	483
47. Kocaeli	31	484
48. Sakarya	29	485
49. Haşhaş	23	461
50. Pamuk	29	462
51. Tütün	29	476
52. İncir	32	477
53. Çekirdeksiz Üzün	40	478
54. İpek Böcekçiliği	35	497

55. Atatürk Ve Kurtuluş Savaşı 1	38	381
56. Atatürk Ve Kurtuluş Savaşı 2	38	382

(MEB, Tebliğler Dergisi, Nisan 1998: s. 567, 568).

3.10. 3. Değerlendirme:

1998.yılında yayımlanan bir program olmasına karşın bu programda da “ölçme ve değerlendirme” ögesi ihmal edilmiştir. Yalnızca “Açıklamalar” bölümünde (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000: s. 141);

“Öğrencilerin davranışlarındaki gelişmeler ve edindikleri alışkanlıklar gözlenir, kazandıkları bilgiler, çeşitli teknikler ve ölçme araçları ile ölçülüp değerlendirilir” şeklinde bir ifade bulunmaktadır.

3.11. KASIM 1999 TARİH VE 2506 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ :

İlköğretim ve orta öğretim kurumlarını öğretim programları ile ders kitaplarında yer alması gereken “Doğal Afetler ve Zararlarından Korunma Yolları”na ilişkin konular belirlenerek uygulamaya konulmuştur.

Bu düzenlemede;

1. “Doğal Afetler ve Zararlarından Korunma Yolları” konuları söz konusu derslerin ilgili ünite ve bölümlerine eklenmiştir. Bu çalışma yapılırken ünite ve bölümlerde bu konuyla ilgili bütünlüğün korunmasına dikkat edilmiştir. Öğretmen konuları işlerken, eklenen konu, amaç ve davranışların mevcut öğretim programındaki konu, amaç ve davranışlarla bütünlüğünü koruyacaktır.
2. Her sınıfta konular öğrenci seviyesine uygun olarak verilecek, ileri sınıflarda devam eden konular birbirlerine alt yapı oluşturacak şekilde işlenecektir.
3. Öğretmen konuları işlerken, TÜBİTAK, ilgili bakanlıkların bilimsel ve görsel kaynakları ile Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen tavsiye niteliğindeki yayınlardan yararlanacaktır.
4. Mevcut öğretim programlarına eklenen “Doğal Afetler ve Zararlarından Korunma Yolları” konusuyla ilgili amaç ve davranışlar çoğunlukla uygulama basamağında olduğu için öğretmen konuları işlerken uygulamalara yer verecektir.
5. Ders kitaplarında “Doğal Afetler ve Zararlarından Korunma Yolları” ile ilgili konular işlenirken, davranışların arka arkaya sıralanması şeklinde metin oluşturma

yoluna gidilmeyecek, konular görsel unsurlarla desteklenecektir (MEB Tebliğler Dergisi, Kasım1999: s. 954).

İlköğretim ve orta öğretim programlarında yer alan ve alması gereken deprem ve korunma yollarıyla ilgili konular TABLO 7’de verilmiştir.

TABLO 7

**İLKÖĞRETİM VE ORTA ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN VE
ALMASI GEREKEN
DEPREM VE KORUNMA YOLLARIYLA İLGİLİ KONULAR**

MEVCUT DURUM	EKLENMESİ GEREKEN KONU AMAÇ VE DAVRANIŞLAR
4. SINIF ÜNİTE 3: İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM C. İlimiz ve bölgemizin doğal özellikleri	4. SINIF ÜNİTE 3: İLİMİZ VE BÖLGEMİZİ TANIYALIM C. İlimiz ve bölgemizin doğal özellikleri (İlimiz ve bölgemizde meydana gelen doğal afetler ve alınabilecek önlemlere yer verilecek ve bu konularla ilgili uygulama yapılacaktır. Doğal afetler sonucu ortaya çıkan çevre sorunları üzerinde durulacaktır.)
5.SINIF ÜNİTE 3: GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE D. DOĞAL AFETLERDEN KORUNMA YOLLARI 1. Depremler ve korunma yolları	5.SINIF ÜNİTE 3: GÜZEL YURDUMUZ TÜRKİYE D. DOĞAL AFETLERDEN KORUNMA YOLLARI 1. Depremler ve korunma yolları (deprem öncesi alınacak önlemlerle ilgili olarak yerleşim alanının seçimi, sağlam zeminin belirlenmesi, bina yapımı, bina yapımında kullanılması gereken malzemelerin kalitesi ve bu konularla ilgili yasal düzenlemeler öğrencinin düzeyine uygun olarak verilecektir.) 7. Doğal afetlerde söylentilerin kaynağı, etkileri ve alınabilecek önlemler (Doğal afetlerde ortaya çıkan söylentiler karşısında bilimin ve bilim adamlarının söylemlerine göre hareket edilmesinin gerekliliği vurgulanacaktır.) 8. Doğal afetlerde insan ve çevre sağlığının korunması ÖZEL AMAÇLAR: Amaç 30: Doğal afetlerde insan ve çevre sağlığının korunmasının önemini kavrayabilme Amaç 31: Doğal afetlerde söylentiler karşı dikkatli oluş Amaç 32: Depremlerin meydana getirebileceği diğer zincirleme afetlerin farkın oluş

(MEB Tebliğler Dergisi, Kasım1999: s. 959)

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR:

Bu bölümde, Cumhuriyetten günümüze yer verilen ilköğretim Sosyal Bilgiler programlarının, programın öğeleri olan amaçlar, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarına göre analizinden elde edilen sonuçlar kategorik olarak verilmiş; ve bu programların geliştirilmesi ile ilgili olarak bundan sonra yapılması gerekenlere ışık tutmak üzere önerilere yer verilmiştir.

4.1.1. 1926 İLKOKUL PROGRAMI:

4.1.1.1. Amaçlar:

1926 Programında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmuştur. Bu derslerin genel amacı; iyi birer vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatana intibak ettirmektir.

Bu program ile ilk defa derslerin özel amaçlarına her dersin girişinde dersin hedefleri başlığı altında yer verilmiştir.

4.1.1.2. Eğitim Durumu:

4.1.1.2.1. İçerik:

Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin konularında cumhuriyetle ilgili muhtevaya ağırlık verilmiştir.

4.1.1.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Bu programla “toplu tedris” metodu benimsenmiştir. Ancak toplu öğretim her şeyden önce okul bünyesinde bir değişmeyi istemekteydi. Diğer önemli bir nokta da öğretmenlerin bu yeni programa hazırlanmasıdır. Öğretmenlerin toplu öğretimin ne olduğunu ve nasıl uygulanacağını tamamiyle kavrayamadıkları için yapılan program değişikliği, eskiden ayrı ayrı okutulan derslerin şimdi bir ad altında ama gene tamamiyle eski öğretim metotlarına göre okutulmasından başka bir sonuç vermemiştir.

Programda, tarih dersinde; tarihler, isimler, önemli kavramlar ve olayların coğrafya dersinde; ülkelerin şehirlerin şehir ve dağ isimlerinin iyice ezberleninceye kadar tekrar edilmesi gerektiği öngörülmektedir.

4.1.1.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Ders araç ve gereçlerinin her ders öğretmeni tarafından sınıfa getirileceği belirtilmiştir.

4.1.2. 1930 İLKOKUL PROGRAMI:

Tarih, Coğrafya ve Yurt bilgisi derslerinin amaçları ayrı ayrı düzenlenmiştir.

4.1.2.1. Amaçlar:

Tarih dersiyle; çocuklarda milli şuuru uyandırmak, medeniyetin uzun bir geçmişi olduğunu anlatmak ve geçmişte etkili olan kişilerden çocuklara örnekler göstermek amaçlanmıştır.

Coğrafya dersiyle; öğrencilere vatanını sevdirmek, onların vatanın değişik bölgelerinde yaşayan insanlar ile dünyanın hareketleri ve sonuçları hakkında bilgi edinmelerini sağlamak, ayrıca çocuklara olayların sebeplerini araştırmaya ve bunlar arasındaki ilişkileri bulup çıkarmaya yöneltmek ve muhakemelerini kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.

Yurt bilgisi dersiyle; öğrencilere toplumsal olayları idrak ettirmek, devlet, millet ve aile yapısına uygun ahlakîyet hissi vermek, yaşadığı toplumda oynadığı ve oynayacağı rolü sezdirmek, vatandaşların hak ve vazifeleri hakkında fikir vermek, yurdunu ve milletini sevdirmek, Türk toplumunda işletilen müesseseleri tanıtmak, devlet teşkilatı ve hükümet hakkında fikir ve bilgi sahibi etmek amaçlanmıştır.

4.1.2.2. Eğitim Durumu:

4.1.2.2.1. İçerik:

Programda Tarih, Coğrafya ve Yurt bilgisi derslerinin konuları IV. ve V. sınıflar için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Tarih IV. Sınıf Konuları; Beşeriyetin İlk Zamanları, Eski Büyük Medeniyetler, Türkler, Türk Medeniyeti, Türkler Arasında Müslümanlığın Yayılışı, Anadolu'da Türkler, Osmanlı Devletidir.

Tarih V. Sınıf Konuları; Tarihin Başlıca Devirleri, Şark ve Garp, Avrupa'da Mutlakîyetçi Devletler, Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı'da Hayat ve Medeniyet, Meşrutîyet ve İstiklal Mücadelesidir.

Coğrafya IV. Sınıf Konuları; Coğrafya Hadiselerinin İzahı, Harita ve Plan, Dünya, Türkiye Coğrafyası ve Türkiye'nin Komşularıdır.

Coğrafya V. Sınıf Konuları; Kıtalar ve Büyük Denizler, Asya, Avrupa, Afrika ve Amerika'nın Türkiye İle Münasebetleri, Okyanusya, Türkiye Coğrafyasıdır.

Yurt Bilgisi IV. Sınıf Konuları; Mahalle, Ayrılık ve Topluluk, Evde Hayat, Mektepte Hayat, Köy Hayatı ve Kasaba İle Şehirlerde Hayattır.

Yurt Bilgisi V. Sınıf Konuları; Aile Hayatı, Hükümet Toplum Hayatına Nasıl Yardım Eder, Hükümet Nasıl İşler, Hükümetin Masrafları, Türk Vatandaşının Vazife ve Hakları, Türkiye'de Ecnebler, Yeni Türkiye'de İş Faaliyetleri ve Türkiye'de Gençlik.

4.1.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Programda her dersin öğretimine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Tarih dersinin öğretiminde; Türk tarihine önem verilmesi, isimler ve tarihlerin tahtaya yazılması, tarih dersinin coğrafya dersi ile birlikte yürütülmesi, öğretimde harita ve tarihi levhaların kullanılması, müzelerin ziyaret edilmesi.

Coğrafya dersinin öğretiminde; vatan coğrafyasına önem verilmesi, yakından uzağa görülenden görülmeyene bir yol izlenmesi, derste yalnızca çocukların hafızalarına başvurulmaması, derslerde mektepte bulunan vasıtalarından azami derecede istifade edilmesi, coğrafya dersleriyle tarih derslerinin birlikte yürütülmesi.

Yurt Bilgisi dersinin öğretiminde; sadece anlatım yönteminin kullanılmaması gerektiği, öğrencinin pasif dinleyici konumunda kalmaması, yakın çevreden hareket edilmesi gerektiği, dersin öğretimi sırasında coğrafya, tarih ve Türkçe derslerinden yararlanılması ve tartışma etkinliklerine yer verilmesi.

4.1.2.3. Ders araç ve gereçleri:

1930 Programının sonunda "Azami tedris vasıtaları" başlığı altında ilkokulda bulundurulacak araç gereçlerin listesi derslere göre ayrıca verilmiştir.

Coğrafya ders araçları; duvar haritaları, mücessem küre, atlaslar, öğretmenin çizeceği ve talebeye çizdireceği haritalar, taslak ve makatlar, kabartma haritalar ve coğrafya müsamere defteri. (Bu ders araç gereçlerinin nasıl kullanılacağına ilişkin açıklamalarda yapılmıştır.)

Tarih ders araçları; tarihi haritalar, tarihten evvelki zamanlarda insanların hayatına dair levhalar, eski büyük medeniyetlere ait levhalar, eski ve yeni Türk sanat ve medeniyetine ait levhalar, eski muharebelerini musavvir levhalar, Türlerin muharebelerine musavvir levhalar, Türk büyüklerinin resimleri ve İstiklal mücadelesine ait levhalar.

Yurt Bilgisi ders araçlarına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

4.1.3. 1936 İLKOKUL PROGRAMI:

Tarih, Coğrafya ve Yurt bilgisi derslerinin amaçları ayrı ayrı düzenlenmiştir.

4.1.3.1. Amaçlar:

Tarih dersiyle; öğrencilere Türk inkılabının manasını kavratmak, kültürün nasıl uzun bir mazinin eseri olduğunu belirtmek, Türk ırkının Orta Asya'da kültürü nasıl kurduğunu ve yaydığını çocuklara kavratmak, büyük adamların büyük rollerini göstermek, insanların muhitleri üzerinde nasıl tesir ettiklerini göstermek amaçlanmıştır.

Coğrafya dersiyle; öğrencilere memleketimizi tanıtmak ve sevdirmek, Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında muessir unsur haline getirmek, dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri hareketleri ve bunun neticelerini tanıtmak, coğrafi hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki ilişkiyi bulup çıkarmaya alıştırmak, harita fikri vermek amaçlanmıştır.

Yurt Bilgisi dersiyle; öğrencilere millet mefhumunu kavratmak, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejimi için sadık ve fedakar birer yurttaş yetiştirmek, Türk inkılabının manasını kavratmak, devlet teşkilatını anlatmak, kanun mefhumunu kavratmak, millet ve yurt işlerine canla başla hizmet etmeyi ülkü haline getirmek amaçlanmıştır.

4.1.3.2. Eğitim Durumu:

4.1.3.2.1. İçerik:

Programda Tarih ve Yurt Bilgisi IV. ve V. sınıfların üniteler ve konuları belirlenmemiştir. Hedefler ve direktifler yazılmıştır.

Coğrafya IV. Sınıf Konuları; Plan ve Harita Bilgisi, Yakın Yurdun ve Vilayetin Coğrafyası, Türkiye'nin Tabi Mıntıkalarla Göre Tetkiki, Türkiye'nin Diğer Memleketler ve Arz Üzerindeki Yeri, Güneşin Seyri.

Coğrafya V. Sınıf Konuları; Arz ve Tul Daireleri, Değişik Kıtalarda Yaşayan Canlılar, Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri, Türkiye'nin Komşuları, Arzın Hareketleri ve Bunların Sonuçları, Türkiye'nin Ekonomik ve Siyasi Bakımdan Diğer Milletler Arasındaki Yeri, Yeryüzünde Türkler.

4.1.3.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Dersleri sadece öğrencilerin dinleyerek öğrenmemeleri gerektiği, öğretimde çocuğun ilgisini uyandırmanın esas olduğu, konuları öğrencilere ezberletmekten sakınılacak kavramaya ve anlamaya önem verilmesi gerektiği, ders konularının somutlaştırılması gerektiği, kuramsal bilgiler yerine uygulamalı bilgilere önem verilmesi, yakın çevreden hareket ederek uzak çevreyi kavratmanın esas olduğu ve eğitimde öğrencinin güdülenmesinden yararlanmanın esas olacağı vurgulanmıştır.

4.1.3.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Her dersle ilgili ders programının sonunda “öğretim vasıtaları” adı altında o derste kullanılacak araç gereçlerle, bu araç-gereçlerden nasıl yararlanılacağı belirtilmiştir.

4.1.4. 1948 İLKOKUL PROGRAMI:

4.1.4.1. Amaçlar:

1936 Programındaki tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin amaçları 1948 programında sadeleştirilerek aynen alınmış, yalnızca yurttaşlık bilgisi dersine yeni bir amaç eklenmiştir. Bu amaç;

Öğrencileri Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci birer yurttaş olarak yetiştirmek için ilk adımı atmak.

4.1.4.2. Eğitim Durumu:

4.1.4.2.1. İçerik:

1948 Programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin içerikleri önceki programlara göre daha ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tarih IV. Sınıf Konuları; İlk İnsanların Yaşayışı, Türklerin Anayurdu, Sümerler, Etiler, Yunanlılar, Romalılar, Müslümanlığın Doğuşu, Müslümanlığın Türkler Arasında Yayılışı, Büyük Selçuk Devleti ve bunların açılımlarından oluşmuştur.

Tarih V. Sınıf Konuları; Anadolu Selçuk Devleti, Osmanlı Devleti, İstanbul’un Fethi, Osmanlı İmparatorluğunun Yükselmesi, Osmanlıların Duraklama Devri, Gerileme Devri, Osmanlı-Türk Uygarlığı, Avrupa’da Önemli Değişiklikler, Osmanlı Devletinde Islahat Devri, Tanzimat ve Meşrutiyet Devirleri, Kurtuluş Savaşı, Türk Devrimi, İkinci Cihan Savaşı ve bunların açılımlarından oluşmuştur.

Coğrafya IV. Sınıf Konuları; Plan ve Harita, Yakın Yurdun Coğrafyası, Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri, Türkiye Coğrafyasına Toplu Bakış, Türkiye'nin Komşuları, Dünyaya Toplu Bakış ve bunların açılımlarından oluşmuştur.

Coğrafya V. Sınıf Konuları; Dünya, Yanardağlar, Avrupa, Asya, Afrika, Amerika, Okyanusya ve Avustralya, Dünyaya Toplu Bakış, Türkiye Coğrafyasının Ana Çizgileri, Yeryüzünde Türkler ve bunların açılımlarından oluşmuştur.

Yurttaşlık Bilgisi IV. Sınıf Konuları; Toplumsal Hayat, Ailede ve Okulda Hayat, Büyük Ulusum, Köylerde Hayat, Şehir ve Kasabalarda Hayat, Yurdumuzun İdaresi ve Türkiye Devleti ve bunların açılımlarından oluşmuştur.

Yurttaşlık Bilgisi V. Sınıf Konuları; Hükümet Ne İşler Görür, Hükümetin Masrafları, Devletle Yurttaşlar Arasındaki İlişki, Türkiye'de İdare Bölümü, Yurdumuzda Sosyal İşler ve Hükümet Teşkilatına Yardımcı Kurumlar, Halkın Aydınlanmasına Hizmet Eden Kurumlar ve Vasıtalar, Ulusal Ekonomi, Gençlik ve Spor, Demokrasi, Herkes Kendi Yeteneklerine Göre Hayatta Bir Geçim Yolu Tutmak Zorundadır ve bunların açılımlarından oluşmaktadır.

4.1.4.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri;

Programda her dersin öğretimine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Tarih dersinin öğretiminde; Türk tarihine önem verilmesi, dersin eski olayların fihristi hükümdarların listesi olmadığı, dersin işlenişinde yurttaşlık bilgisi ve coğrafya ile ilişki kurulması gerektiği, zamanla birlikte yerlerinde çocuklara kavratılması, vakaların ve şahsiyetlerin adlarının tahtaya yazılması, gezi ve gözlem yapılmasının ve dramatizasyondan yararlanılması istenmiştir.

Coğrafya dersinin öğretiminde; Yakından uzağa ilkesine uyulması, inceleme gezi yapılması, tarih ve yurttaşlık bilgisi derslerinden yararlanılması, kaynak kişilerden yararlanılacaktır.

Yurttaşlık Bilgisi dersinin öğretiminde; Sorun çözme, yakından uzağa, gezi gözlem yapılacağı belirtilmiştir.

4.1.4.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Programın sonunda "Eğitim öğretim sırasında İlkokulun Faydalanacağı Araç ve Gereçler" başlığı altında araç gereçlerin listesi verilmiştir.

4.1.4.3. Değerlendirme:

1948 Programında belirtilen amaçlara “ne kadar” ulaşıldığını gösteren ya da öğretimin nasıl değerlendirileceği konusunda ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Programda değerlendirme etkinliklerinin göz ardı edildiği söylenebilir.

Ayrıca öğrencilerin nasıl değerlendirileceği sınıf geçme ve sınav yönetmelikleriyle giderilmeye çalışılmıştır. Bu yönetmeliklerde öğrenciye nasıl not verileceği, sınıf geçmede dikkat edilecek noktalar yer almaktadır.

4.1.5. 1962 İLKOKUL PROGRAMI TASLAĞI:

1962 Programının giriş bölümünde taslağın hazırlanma gerekçesi açıklanmıştır. Program taslağında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir.

4.1.5.1. Amaçlar:

Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin amaçları; İyi bir yurttaş yetiştirmek, Türk ulusunun ülkelerini gerçekleştirmek, aile bütünlüğüne bağlılık, insanların birbirine muhtaç olduklarını kavratmak, ulusal kaynakları tanımak, Birleşmiş Milletler Ülküsünü benimsemek, yurdu ve dünyayı tanımak, geçmişten ibret dersi almalarını sağlamak, şeklinde belirlenmiştir.

4.1.5.2. Eğitim Durumu:

4.1.5.2.1. İçerik:

Toplum Ve Ülke İncelemeleri Dersinin IV. Sınıf Konuları; İlimiz ve Bölgemiz, Ailede Okulda ve Yakın Çevremizde Hayat, Yönetim Örgütleri, Trafik Kuralları, Türkiye’imiz, Türkiye’ye Nereden Geldik, İslamlık, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Yurdumuzun İdaresi, Cumhuriyetimiz Nasıl Kuruldu ve bunların açılımlarından oluşmaktadır.

Toplum Ve Ülke İncelemeleri Dersinin V. Sınıf Konuları; Türkiye ve Komşuları, Osmanlı Devletinin Kuruluşu, Avrupa’da İcatlar, Büyük Coğrafi Keşifler, Rönesans, Osmanlıların Duraklama Sebepleri, Islahat Hareketleri, Meşrutiyet Devri, Kurtuluş Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ve Birleşmiş Milletler, Yeni Anayasamız, Yurdumuzda Sosyal İşler ve Hükümet Teşkilatına Yardımcı Kurumlar, Dünyamıza Toplu Bir Bakış, Turizm, Meslek Seçimi, Batı Uygarlığının Yapıcı ve Seçkin Bir Ortağı Haline Gelme ve bunların açılımlarından oluşmaktadır.

4.1.5.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Tarihle ilgili konuların öğretiminde; anlatım, inceleme gezisi, dramatizasyondan yararlanılacağı belirtilmiştir.

Coğrafya ile ilgili konuların öğretiminde; yakından uzağa ilkesine uyulması, inceleme gezisi yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Yurttaşlık Bilgisi ile ilgili konuların öğretiminde; Anlatma, dramatizasyon, inceleme gezisi yapılması gerektiği belirtilmiştir.

4.1.5.2.3. Ders araç ve gereçleri:

1962 program taslağında, 1948 programlarındaki belirtilen ders araç gereçlerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan aynı şekilde yer verilmiştir.

4.1.5.3. Değerlendirme :

Önceki programlarda olduğu gibi 1962 Taslak Programında da programın bu ögesi ihmal edilmiştir.

Programda yapılacak değişikliklerin gerekçeleri arasında değerlendirme konusuna ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Ayrıca ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri bölümünde değerlendirme konusuna değinilmiştir.

4.1.6. 1968 İLKOKUL PROGRAMI:

1948 Programındaki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 1962 Program Taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi, 1968 Programında ise “Sosyal Bilgiler” dersi adları altında birleştirilmiştir.

4.1.6.1. Amaçlar:

Dersin amaçları; yurttaşlık görev ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu, dünyayı tanıma yetenekleri, ekonomik yaşama ve yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere dört ana bölümde hazırlanmıştır.

4.1.6.2. Eğitim Durumu:

4.1.6.2.1. İçerik:

1968 Programında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerine ait konular kaynaştırılarak üniteleştirilmiştir.

Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Üniteleri:

- I. ÜNİTE: İlimiz ve Bölgemiz
- II. ÜNİTE: Türkiyemiz
- III. ÜNİTE: Yurdumuzda Bugünkü Hayat
- IV. ÜNİTE: İslamlık ve Türklerin İslamlığı Kabulü
- V. ÜNİTE: Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi

Sosyal Bilgiler V. Sınıf Üniteleri:

- I. ÜNİTE: Yurdumuz ve Komşularımız
- II. ÜNİTE: Osmanlı İmparatorluğu
- III. ÜNİTE: Dünyaya Toplu Bakış
- IV. ÜNİTE: Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Devri
- V. ÜNİTE: Cumhuriyetimiz

4.1.6.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Yakından uzağa ilkesine uyulması gerektiği, ezber yaptırılmaması, inceleme gezileri ve gözlem yapılması, yalnız soru-cevap veya takrir değil çeşitli metotlara yer verileceği belirtilmiştir.

4.1.6.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Programda “Eğitim ve Öğretimde Yararlanılacak Araç ve Gereçler” başlığı altında bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde;

- Araçların Seçiminde Göz Önünde Tutulacak Esaslar,
- Öğretmen ve Öğrenciler Tarafından Yapılabilecek Araçlar,
- Ders Araçlarının Kullanımı,
- Eğitim Öğretimde Araçların Sınıflandırılması
- Öğrencilerin Kullanacakları Ders Araç ve Gereçleriyle alt başlıklar ve açıklamalar yer almaktadır.

4.1.6.3. Değerlendirme:

Programda değerlendirmeye ayrılan bir bölüm olmamasına rağmen değerlendirme çalışmalarıyla ilgili açıklamalara rastlanmaktadır.

İlkokulun eğitim öğretim ilkelerinden 20. maddede değerlendirmenin eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası olduğundan söz edilmektedir.

Programın planlama bölümünde ünitenin işlenişinde ara ve genel değerlendirmelerin nasıl olması gerektiğine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

4.1.7. 25 NİSAN 1977 TARİH VE 1931 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ:

Programda değişiklik yapılmasının sebebi giriş kısmında açıklanmıştır.

4.1.7.1. Amaçlar:

1968 Programındaki amaçlardan bazıları 1977 programında tekrar alınmış bazı amaçlar çıkarılmış yeni amaçlar eklenmiştir. Bunlar;

1. Vatandaşlık Görev ve Sorumlulukları Yönünden:

1968 Programından Çıkarılan Amaç;

- İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini taktir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

1977 Programına Eklenen Amaçlar;

- Türk milletinin zeki, yetenekli, çalışkan, cesur ve kahraman olduğunu sanat severliğini, estetik zevkinin yüksekliğini ve insanlık duygusunun büyüklüğünü kavrarlar.

- Milletimizin üstün özelliklerini koruyup geliştirdikleri ölçüde geleceğe güvenle bakabileceğimizi, çağdaş medeniyet seviyesine erişebileceğimizi kavrarlar.

- Anayasamızın başlangıcında ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğinin ilkelerini benimserler.

- Kuvvetli, ileri, çağdaş Türkiye ülküsüne bağlı ve ülkeye ulaşma gereğine bütün varlığı ile inanır, bu uğurda her fedakarlığı göze alabilecek bir kişilik kazanırlar. Millet ve memleket işlerini herşeyin üzerinde tutmayı, milletimiz ve yurdumuz için canla başla çalışmayı benimserler.

- Yurt savunmasının ve bu uğurda her türlü can ve mal fedakarlığının kutsallığı hakkında güçlü ve içten inanç kazanırlar. Bunun içinde zengin tarihimizden alınmış örnekler üzerinde düşünerek bu yoldan ölmezliğe kavuşmanın mümkün olduğunu kavrarlar.

- Yurdumuzun nasıl yönetildiği, yasama, yürütme ve yargı organlarının nasıl çalıştığını ve TBMM'nin yurt işlerini nasıl denetlediği hakkında temel bilgileri kavrar ve değerini anlarlar.

2. Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden:

1968 Programından Çıkarılan Amaç;

- Kanun ve nizamlara karşı saygı duymayı ve devlet teşkilatımızı, seviyelerine göre öğrenirler

1977 Programına Eklenen Amaçlar;

- İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar, grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

- Ruh ve beden sağlığını dikkatle ve özenle korumasını bilen kişiler olarak yetişirler.

- Sosyal ve ahlaki bakımdan arzu edilen ve edilmeyen davranışları ayırabilme gücünü ve boş zamanlarını amaçlı olarak okuma, araştırma, inceleme, gezi ve spor yaparak değerlendirme alışkanlığını kazanırlar.

3. Çevreyi Yurdu ve Dünyayı Tanıma Yeteneklerini Geliştirme Yönünden:

1968 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- Gerekli plan, kroki ve harita bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.

- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer yurttaş haline gelirler;

1977 Programına Eklenen Amaçlar;

- Milletler ailesi içinde Türk milletinin şerefli yerini geleceğe ümit ve cesaretle bakarak görür, milletimize düşen insanlık görevlerini kavrar, insanların olduğu kadar milletlerin de birbirlerine muhtaç olduklarını, ortak problemlerin karşılıklı iyi niyetle ve ortak çalışma ile çözümlenebileceğini anlarlar; işbirliğinin yararını ve “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinin değerini takdir ederler.

- İçinde yaşadığı fizik ve sosyal çevrenin şartları ve imkanları hakkında bilgi ve anlayış sahibi olurlar.

- Sosyal olayların gelişmesini görerek insan ve toplum hayatının gittikçe değiştiği düşüncesini benimser, gelişen ve baş döndürücü bir hızla çoğalıp genişleyen, yurt ve dünya problemlerini görür ve bunlar arasında şaşkınsız doğruyu arayıp bulabilme yeteneği kazanır ve hayatın hızına ayak uydururlar; yurt ve millet yararına en uygun yolu seçerler.

- Türlü sosyal bilimlerden seviyesine göre dengeli bir şekilde yararlanır, aktüel konular üzerine eğilir, kendi payına düşen ölçüde bunlara çözüm yolu bulmaya çalışırlar.

- Geçmişini incelerken bugünü daha iyi anlar, yaşadıkları çağda geçen sosyal olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneklerini geliştirir; böylece olayların çeşitli yönlerini inceleyerek kültürlerini artırır ve olumlu davranışlar geliştirirler.

4. Ekonomik Yaşama Fikri ve Yeteneklerini Geliştirme Geliştirmek Yönünden:

1968 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler;

- Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar

1977 Programına Eklenen Amaçlar;

- Milli refaha ve dolayısıyla kendi refahlarına yararlı olacak bilgi, anlayış, yetenek ve davranışları kazanırlar.

1968 Programından çıkarılan amaçlar dışında kalanlar 1977 programında da aynen alınmış ve eklenen amaçlarla birlikte 1977 Sosyal Bilgiler programının amaçlarını oluşturmuştur.

4.1.7.2. Eğitim Durumu:

4.1.7.2.1. İçerik:

Konular 1977 yılındaki programda da üniteler halinde verilmiştir.

Sosyal Bilgiler IV. Sınıf Üniteleri:

I. ÜNİTE: Günlerimiz Nerede ve Nasıl Geçiyor?

II. ÜNİTE: Yaşadığımız Bölgeyi Tanıyor muyuz?

III.ÜNİTE: Yurdumuza Toplu Bakış

VI.ÜNİTE: Yurdumuza Ne Zaman Nasıl Yerleştik?

Sosyal Bilgiler V. Sınıf Üniteleri:

I. ÜNİTE: Yurdumuz ve Komşularımız

II. ÜNİTE: Dünyaya Toplu Bakış ve İlişkimiz Olan Ülkeler

III.ÜNİTE: Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Yükseliş Dönemi

VI.ÜNİTE: Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme Dönemi,

İmparatorluğun Dağılması

V.ÜNİTE: Cumhuriyetimizi Nasıl Kurduk?

4.1.7.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

1968 Programındaki öğretim yöntem ve teknikleri 1977 programında aynen kabul edilmiştir.

4.1.7.2.3. Ders araç ve gereçleri:

1968 Programındaki ders araç gereçleri 1977 programında aynen kabul edilmiştir.

4.1.7.3. Değerlendirme:

Ünitelerin değerlendirilmesinde; çeşitli değerlendirme yollarına başvurulabileceği, ünite çalışmaları sırasında çocukların davranışlarındaki gelişmelerin ve edindikleri alışkanlıkların gözlenmesi, öğrencilerin kazandıkları bilgilerin çeşitli testlerle ölçülebileceği belirtilmiştir.

4.1.8. 25 HAZİRAN 1990 TARİH VE 2315 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ:

4.1.8.1. Amaçlar:

1977 Programındaki amaçlardan bazıları 1990 programında tekrar alınmış bazı amaçlar çıkarılmış yeni amaçlar eklenmiştir. Bunlar;

1. Vatandaşlık Görev ve Sorumlulukları Yönünden:

1977 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- Aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, bu konuda görev ve sorumluluklarını kavrar, yuvanın mutluluğunu gerçekleştirmedeki hizmet duygularını geliştirirler.

- Türk milletinin zeki, yetenekli, çalışkan, cesur ve kahraman olduğunu sanat severliğini, estetik zevkinin yüksekliğini ve insanlık duygusunun büyüklüğünü kavrarlar.

- Milletimizin üstün özelliklerini koruyup geliştirdikleri ölçüde geleceğe güvenle bakabileceğimizi, çağdaş medeniyet seviyesine erişebileceğimizi kavrarlar.

- Anayasamızın başlangıcında ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğinin ilkelerini benimserler.

- Yurt savunmasının ve bu uğurda her türlü can ve mal fedakarlığının kutsallığı hakkında güçlü ve içten inanç kazanırlar. Bunun içinde zengin tarihimizden alınmış örnekler üzerinde düşünerek bu yoldan ölmezliğe kavuşmanın mümkün olduğunu kavrarlar.

- Milletimizin ve yurdumuzun problemleri üzerine severek ve isteyerek eğilir, bunları esaslı bir şekilde seviyesine uygun olarak inceler, öğrenir ve bu problemlerin Millet ve yurt yararına çözümlenmesi yolundaki çalışmalara heyecanla, canla başla katılır ve aydın vatandaş olarak yetişirler.

- Yurdumuzun nasıl yönetildiği, yasama, yürütme ve yargı organlarının nasıl çalıştığını ve TBMM'nin yurt işlerini nasıl denetlediği hakkında temel bilgileri kavrar ve değerini anlarlar.

- Turizmin manasını, önemini, özellikle yurdumuz için taşıdığı değerleri kavrarlar.

1990 Programına Eklenen Amaçlar;

- Her yönde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

- Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk Milletinin karakterini kavrar; Türk milletine bayrağına, Türk askerine ve Türk ordusuna karşı sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.

- İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler,

- Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler.

2. Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden:

1977 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar, grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

- Ruh ve beden sağlığını dikkatle ve özenle korumasını bilen kişiler olarak yetişirler.

- Sosyal ve ahlaki bakımdan arzu edilen ve edilmeyen davranışları ayırabilme gücünü ve boş zamanlarını amaçlı olarak okuma, araştırma, inceleme, gezi ve spor yaparak değerlendirme alışkanlığını kazanırlar.

1990 Programına Eklenen Amaçlar;

- Kanun ve kurallara karşı saygılı olmayı ve devlet teşkilatımızı, seviyelerine göre öğrenirler,

- Trafik kurallarına uymayı öğrenirler.

3. Çevreyi Yurdu ve Dünyayı Tanıma Yeteneklerini Geliştirme Yönünden:

1977 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- Milletler ailesi içinde Türk milletinin şerefli yerini geleceğe ümit ve cesaretle bakarak görür, milletimize düşen insanlık görevlerini kavrar, insanların olduğu kadar milletlerin de birbirlerine muhtaç olduklarını, ortak problemlerin karşılıklı iyi niyetle ve ortak çalışma ile çözümlenebileceğini anlarlar; işbirliğinin yararını ve “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinin değerini takdir ederler.

- İçinde yaşadığı fizik ve sosyal çevrenin şartları ve imkanları hakkında bilgi ve anlayış sahibi olurlar.

- Sosyal olayların gelişmesini görerek insan ve toplum hayatının gittikçe değiştiği düşüncesini benimser, gelişen ve baş döndürücü bir hızla çoğalıp genişleyen, yurt ve dünya problemlerini görür ve bunlar arasında şaşkınsızın doğruyu arayıp bulabilme yeteneği kazanır ve hayatın hızına ayak uydururlar; yurt ve millet yararına en uygun yolu seçerler.

- Türölü sosyal bilimlerden seviyesine göre dengeli bir şekilde yararlanır, aktüel konular üzerine eğilir, kendi payına düşen ölçüde bunlara çözüm yolu bulmaya çalışırlar.

- Bilim ve teknik gelişmelerin insan hayatındaki etkilerini kavrar, kaşıfler ve bilim adamlarına karşı sevgi ve saygı duyarlar.

- Geçmişini incelerken bugünü daha iyi anlar, yaşadıkları çağda geçen sosyal olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneklerini geliştirir; böylece olayların çeşitli yönlerini inceleyerek kültürlerini artırır ve olumlu davranışlar geliştirirler.

1990 Programına Eklenen Amaçlar;

- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler,

- Çevre korumasının günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar,

4. Ekonomik Yaşama Fikri ve Yeteneklerini Geliştirme Geliştirmek Yönünden:

1977 Programından Çıkarılan Amaçlar;

- İnsanların birbiri ile ve çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan ve toplulukların yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun, ekonomik bakımdan kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş haline gelirler.

- Milli refaha ve dolayısıyla kendi refahlarına yararlı olacak bilgi, anlayış, yetenek ve davranışları kazanırlar.

1990 Programına Eklenen Amaçlar;

- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler.

- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunların arasındaki ekonomik bağılıkları inceleyebilirler.

- Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar.

1977 Programından çıkarılan amaçlar dışında kalanlar 1990 programında da aynen alınmış ve eklenen amaçlarla birlikte 1990 Sosyal Bilgiler programının amaçlarını oluşturmuştur.

4.1.8.2. Eğitim Durumu:

4.1.8.2.1. İçerik:

1990 Sosyal Bilgiler programında içerik genişletilerek daha ayrıntılı olarak verilmiştir. Programda üniteler bölümlere ayrılarak verilmiştir.

IV. SINIF KONULARI:

ÜNİTE I. YAŞADIĞIMIZ YER:

Birinci Bölüm

Aile, Okul ve Toplum Hayatı

İkinci Bölüm

Yakın Çevremiz

ÜNİTE II. İLİMİZ VE BÖLGEMİZ:

Birinci Bölüm

Türkiye Haritasında İlimiz ve Bölgemizin

Yerini Nasıl Buluruz?

İkinci Bölüm

İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım

Üçüncü Bölüm

İlimizin Yönetimi

Dördüncü Bölüm

Yurdumuzdaki Coğrafi Bölgeler

ÜNİTE III. YURDUMUZ TÜRKİYE

Birinci Bölüm

Yurdumuza Genel Bakış

İkinci Bölüm

Yurdumuzda, Eğitim, Sanat ve Spor

Üçüncü Bölüm

Yurdumuzda Sosyal Yardımlaşma Kurumları

ÜNİTE IV. TARİH, TARİHTE ANADOLU, TÜRKLER VE İSLAMİYET

Birinci Bölüm

Tarihe Giriş

İkinci Bölüm

Türklerin Anayurdu ve Anadolu Uygarlıkları

Üçüncü Bölüm İslamiyet'in Doğuşu ve Türklerin İslamiyet'i Kabulü

ÜNİTE V. TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞMESİ

Birinci Bölüm

Büyük Selçuklu İmparatorluğu

İkinci Bölüm

Anadolu Selçuklu Devleti

Üçüncü Bölüm

Selçuklu Uygarlığı

Dördüncü Bölüm

Vatan ve Millet

V. SINIF KONULARI

ÜNİTE I. OSMANLI İMPARATORLUĞU

Birinci Bölüm

Osmanlı Devletinin Kuruluşu

İkinci Bölüm

Osmanlı Devletinin Yükselme Devri

Üçüncü Bölüm

Osmanlı Uygarlığı ve Avrupa'daki Yenilikler

ÜNİTE II. DÜNYAMIZ, YURDUMUZ VE KOMŞULARIMIZ

Birinci Bölüm

Dünyamız ve Türkiye

İkinci Bölüm

Yurdumuzda Nüfus

Üçüncü Bölüm

Yurdumuzda Ekonomik Hayat

Dördüncü Bölüm

Yurdumuzun Komşuları

ÜNİTE III. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DURAKLAMA VE GERİLEME DEVRİ

Birinci Bölüm

Osmanlı İmparatorluğunun duraklama Devri

İkinci Bölüm

Osmanlı İmparatorluğunun Gerileme Devri

ÜNİTE IV. CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK?

Birinci Bölüm

Birinci Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı İmparatorluğunun Durumu

İkinci Bölüm

Kurtuluş Savaşı

Üçüncü Bölüm

Türk İnkılabı ve Önemi

Dördüncü Bölüm

Cumhuriyetimizin Kurucusu: Atatürk

ÜNİTE V. DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ

Birinci Bölüm

Dünyayı Tanıyalım

İkinci Bölüm

Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti

Üçüncü Bölüm

Atatürk'ün son Günleri ve Ölümü

Beşinci Bölüm

İkinci dünya Savaşı

ÜNİTE VI. DEMOKRATİK HAYAT VE ANAYASAMIZ

Birinci Bölüm

Demokratik Hayat

İkinci Bölüm

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Üçüncü Bölüm

Devlet ve Vatandaş

4.1.8.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

1977 yılında uygulanmaya konulan programın öğretim yöntem ve teknikleri aynen kabul edilmiş yalnızca ek olarak 1. ve 25. maddeler eklenmiştir.

4.1.8.2.3. Ders araç ve gereçleri

Ders araç gereçleriyle ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

4.1.8.3. Değerlendirme:

1977 Yılında değerlendirmeye ilişkin yapılan açıklama bu programda da aynen alınmıştır.

4.1.9. 26 NİSAN 1993 TARİH VE 2381 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ:

Talim ve Terbiye Kurulunun 30.05.1990 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen İlkokul 4. ve 5. sınıf “Sosyal Bilgiler dersi programı”nda yapılan değişiklikler içeriğe yöneliktir. Amaçlar ve değerlendirmeye yönelik herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

4.1.9. NİSAN 1998 TARİH VE 2487 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ:**4.1.9.1. Amaçlar:**

Dersin amaçları genel ve özel olmak üzere iki başlık halinde verilmiştir.

Genel amaçlar; yurttaşlık görev ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu, dünyayı tanıma yetenekleri, ekonomik yaşama ve yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere dört ana bölümde hazırlanmıştır. Özel amaçlar ise ünite başlıklarına göre düzenlenmiştir.

4.1.9.2. Eğitim Durumu:

4.1.9.2.1. İçerik:

IV. SINIF

ÜNİTE I: Aile, Okul ve Toplum Hayatı

ÜNİTE II: Yakın Çevremiz

ÜNİTE III: İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım

ÜNİTE IV: Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu

V. SINIF

ÜNİTE I: Vatan ve Millet

ÜNİTE II: Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?

ÜNİTE III: Güzel Yurdumuz Türkiye

ÜNİTE IV: İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler

4.1.9.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri:

Yalnızca açıklamalar bölümünde çok genel öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir. Bu bölümdeki bilgiler; İnceleme gezileri, öğretimde neden-sonuç ilişkisi üzerinde durulması gerektiği, tarih yer ve kişi adlarının ezberletilmeyeceği, konuların işlenmesinde yalnızca ders kitaplarının yeterli olmayacağı, küme çalışmalarının yapılabileceği, programda belirtilen araç-gereçlerin kullanılması gerektiği, yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa ilkelerine uyulması, istatistiği bilgilerin en son verileri içermesi gerektiği, okuma-parçalarından yararlanılması istenilmiştir.

4.1.9.2.3. Ders araç ve gereçleri:

Programda "Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Araç ve Gereçler Listesi" hazırlanmıştır. Listede harita ve levha, video kasetler, film şeritleri kodlarıyla birlikte verilmiştir.

4.1.9.3. Değerlendirme:

1998 yılında yayımlanan bir program olmasına karşın bu programda da "ölçme ve değerlendirme" ögesi ihmal edilmiştir. Yalnızca "Açıklamalar" bölümünde;

"Öğrencilerin davranışlarındaki gelişmeler ve edindikleri alışkanlıklar gözlenir, kazandıkları bilgiler, çeşitli teknikler ve ölçme araçları ile ölçülüp değerlendirilir" şeklinde bir ifade bulunmaktadır.

4.1.10. KASIM 1999 TARİH VE 2506 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ:

Doğal afetler ve zararlarından korunma yoluna ilişkin 1998 programında belirlenen konulara eklemeler yapılmıştır. IV. sınıfın “İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım” ile V. sınıfın “Güzel Yurdumuz Türkiye” ünitelerinin konuları genişletilmiştir.

4.2. ÖNERİLER:

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak, İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarının daha işlevsel hale getirilebilmesi için yapılabilecek öneriler, yine programın öğeleri doğrultusunda kategorileştirilip, sıralanmıştır.

4.2.1. Amaçlara Dönük Öneriler:

- a) Amaçlar çok genel ifade edilmekle birlikte Sosyal Bilimler alanında kazanılması gereken önemli bilgi ve becerilere işaret etmektedir. Amaçlarda hem bilişsel becerilere hem de duyuşsal özelliklere yer verilmiştir. Ayrıca bilişsel alanla ilgili amaçların büyük bir kısmı kavrama ve uygulama basamağında ifade edilmiştir. Ancak, uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşamadığı söylenebilir. Öte yandan amaçların davranışa dönüştürülmesi ve iki yıl gibi kısa bir sürede 10-11 yaşlarındaki öğrencilerin bu amaçlara ulaşması oldukça güç görülmektedir. Bu nedenle hazırlanacak olan programlarda amaçların ulaşılabilirlik düzeyi, süre ile öğrenci yaşına uygun düzenlemeler yapılmalıdır.
- b) Eğitim, öğretim Milli Eğitimin amaçlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmeli ve Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına uygun hedef-davranış analizinin yapılması ve konuların seçici hale getirilmesi sağlanmalıdır. Programda, dersin amaçları Milli Eğitimin amaçlarına, hizmet edecek şekilde ve kendisine ulaşıldığına kanıt olacak gözlenebilir öğrenci davranışları olarak ifade edilmelidir.
- c) Sosyal Bilgiler, öğrencileri yalnızca görev ve sorumluluklarını öğrenen bunları titizlikle yerine getirmeleri beklenen yurttaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlamasına rağmen, öğrencilerin hak ve özgürlüklerini de bilmeleri gereken yurttaşlar olarak yetiştirilmesi ile ilgili amaçları yetersizdir. Programlar bu açıdan tekrar gözden geçirilmelidir.

4.2.2. Eğitim Durumuna Dönük Öneriler:

4.2.2.1. İçerik yönünden:

- a) Programların içerik boyutu, her yıl olmasa bile belirli periyotlarla gözden geçirilmeli ve konular; sosyal gelişmelere, anlaşmalara, devletler arası ilişkilere ve bunların gereklerine, Anayasa ve kanunlar da meydana gelen değişikliklerin medeni dünyanın istekleri doğrultusunda gerçekleştiği fikrine uygun tanzim edilmelidir.
- b) Programlarda lüzumsuz bilgilerin, ezberciliğe yönelten bilgilerin yerine; kalıcılık özelliği gösteren bilgileri içeren konular konulmalıdır.
- c) Uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler programının öğrenciyi ilköğretimin ikinci kademesine hazırlama işlevi azaltılarak, öğrenciyi hayata hazırlama işlevine ağırlık verilmeli ve program bu açıdan tekrar gözden geçirilmelidir.
- d) Sosyal Bilgiler programında bölgeler ve yerleşim birimlerinin özelliğine göre alternatif ünitelere yer verilmelidir.
- e) Hemen her programda olduğu gibi, İlköğretim Sosyal Bilgiler programında da program geliştirme adı altında yalnızca sözcüklerin değiştirilmesi konuların eklenmesi veya çıkarılması, “geliştirme” çabalarını olumsuz yönde etkilediği için, içerikle ilgili yapılandırmalar, biçimsel değil, özde farklılaşmaya dönük olmalıdır.
- f) Sosyal Bilgiler üniteleri öğrenci seviyelerine uygun hale getirilip, güncel ve pratik yaşantısında uygulanır duruma sokulmalıdır.

4.2.2.2. Öğretim yöntem ve teknikleri yönünden:

- a) Programlara işlerlik kazandıracak kişi öğretmenler olduğu için, İlköğretim Sosyal Bilgiler ile ilgili hazırlanan ve geliştirilen programlarda yer verilen öğretim yöntem ve teknikleri konusunda öğretmenler etkili biçimde bilgilendirilmelidir. İlköğretim programlarında yer verilen “toplu öğretim” metodunun öğretmenlerce tam olarak kavranılamaması tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin bir isim altında (Sosyal Bilgiler) yine eski metotlarla işlenmesine neden olmuştur.
- b) İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarında öğrencileri bağımsız ve eleştirel düşünmelerine yarayacak yöntem ve tekniklere dönük düzenlemeler yapılmalıdır.
- c) İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinin tarih konularını öğrencilere sevdirmek için onlara geçmişteki olayların isimlerini tarihlerini ezberlettirmek yerine; geçmişteki olaylarla günümüzdeki olaylar arasında ilişki kurulması, olayların neden sonuç ilişkilerinin buldurulması, olaylardan sonuç çıkartmalarının istenmesi, olaylarla

ilgili dramatik ve eğlendirici öykülere yer verilmesi, yakın çevrelerinde küçük tarihi olayları araştırmaları yönünde değişikliklere gidilmelidir. Coğrafya konularını öğrencilere sevdirmek için de onlara ülkelerin, şehirlerin, nehirlerin ve dağ isimlerini ezberletmek yerine; coğrafyadan sağlanan bilgilerle toplumsal yaşam, ekonomi ve kültürlerle ilgili çok çeşitli genellemelere ulaşabilmeleri sağlanmalıdır. Bu genellemeleri öğrenerek çeşitli bölge ve ülkelerin ekonomisi, siyasal ilişkileri, toplumsal yaşamları hakkında hipotezler kurabilir, çeşitli sorunlara çözüm yolları üretebilir hale getirilmesi yönünde değişikliklere gidilmelidir.

- d) Her türlü bilgi genellikle uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla elde edildiği için bu bilgiyi etkili bir biçimde kazandıracak yöntem ve tekniklerin kullanılmasını sağlayacak düzenlemelere ağırlık verilmelidir.
- e) Öğrencilerin Sosyal Bilgiler öğretimine aktif olarak katılmalarını sağlayacak ve öğrenci etkinliğine ağırlık veren problem çözme, tartışma ve proje yöntemi ile konuların işlenmesine dönük düzenlemeler yapılmalıdır.
- f) 1998 yılında hazırlanan programda yalnızca açıklamalar kısmında çok genel eğitim ilke yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir. Oysa ünitelere ilişkin olarak daha belirgin yöntem ve tekniklere yer verilmesi yol gösterici olması açısından son derece önemlidir.
- g) Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili olarak programlar yapılandırılırken geniş çapta gezi ve incelemelere yer verilmelidir.

4.2.2.3. Ders araç ve gereçleri yönünden:

İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarında öğretmenlere ışık tutmak üzere konularla ilgili araç ve gereçlerin ayrıntılı bir listesi verilmelidir.

4.2.3. Değerlendirmeye Dönük Öneriler:

- a) Hemen her faaliyette yeri olan değerlendirmenin genelde programlarda özelde ise İlköğretim Sosyal Bilgiler programında önemi göz önüne alındığında; programlar hazırlanırken yada geliştirilirken, diğer öğeler kadar gereken önem değerlendirmeye de verilmelidir.
- b) Öğrenme düzeyinin belirlenebilmesi için yapılacak ölçme ve değerlendirmede dikkat edilecek hususlar, öğretmenlere ışık tutacak şekilde programlarda –çerçeve niteliğinde de olsa- belirtilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA:

- ADEM, Mahmut. **Ulusal eğitim Politikamız ve Finansmanı**. Ankara. Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara: 1993.
- AKSOY, Ö. Asım. “Atatürk’ün Halkçılık Anlayışının Eğitimdeki Önemi Ne Olmuştur?” Türk Eğitim Derneği V. Toplantısı, TED Yayını, No: 5. Ankara: 1981.
- AKYÜZ, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. Kültür Koleji Yayınları, Ankara: 1994. 5.Baskı.
- BAŞARAN, İbrahim. **Türkiye Eğitim Sistemi**. [y.y]: 1996. 3. Baskı.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**. Tekışık Yayıncılık, Ankara: 1999.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. **Program Geliştirme**. Öz Eğitim Yayınları, Konya: 1997. 2. Baskı.
- CİCİOĞLU, Hasan. **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim**. Ankara Üniversitesi, Ankara: 1985. 2. Baskı.
- CANDAN, Ragıp. **İlkokul Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: 1990.
- ÇELENK, Süleyman, Neşe. TERTEMİZ, ve Nurdan. KALAYCI. **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**. Nobel Yayıncılık, Ankara: 2000.
- ÇİLENTİ, Kamuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretimi**. Ankara: 1997. 3. Baskı.
- DEMİREL, Özcan. **Genel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: 1996. 2. Baskı.
- DPT. **Eğitim Sektör Raporu**. Sosyal Planlama Başkanlığı, Planlama Dairesi. 1982.
- ERDEN, Münire. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Alkım Yayınevi. İstanbul: [t.y].
- ERDEN, Münire. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Alkım Yayıncılık, İstanbul: 1998.
- ERTÜRK, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Meteksan A.Ş., Ankara: 1998. 10. Baskı.
- GÜRKAN, Tanju. ve Erten. GÖKÇE. **Türkiye’de Çeşitli Ülkelerde İlköğretim**. Siyasal Kitapevi, Ankara: 1999.
- KAPTAN, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri**. Ankara: 1981.

- KARAGÜLLE, Mehmet. **İlkokulda Okunan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: 1988.
- KILIÇ, Durmuş. **İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerinin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum: 1994.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla. **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Gazi Büro Kitapevi. Ankara: 1995. 6. Baskı.
- M.E.B. **İlkokul Program Taslağı.** İlköğretim Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Bürosu Yayınları, Ankara: 1962.
- M.E.B. **İlkokul Programı.** İstanbul: 1948.
- M.E.B. **İlkokul Programı.** İstanbul: 1968.
- M.E.B. **İlkokul Programında Yapılacak Değişikliklerle İlgili Rapor.** Ankara: 1962.
- M.E.B. **İlk Mektepler Müfredat Programı.** İstanbul:1930.
- M.E.B. **İlk Mektepler Müfredat Programı.** İstanbul:1936.
- M.E.B. **Tebliğler Dergisi.** Ankara: Haziran 1990.
- M.E.B. **Tebliğler Dergisi.** Ankara: Kasım 1999.
- M.E.B. **Tebliğler Dergisi.** Ankara: Nisan 1977.
- M.E.B. **Tebliğler Dergisi.** Ankara: Nisan 1993.
- M.E.B. **Tebliğler Dergisi.** Ankara: Nisan 1998.
- ÖZOĞLU, S. Çetin. **Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi.** A. Ü. Eğitim Fak. Yayınları, No: 38. Ankara: 1974.
- PİRİNÇDANE, Meryem. **Kademe Sosyal Bilgiler Ders Programının Değerlendirilmesi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara:1997.
- SÖNMEZ, Veysel. **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** PEGEM Yayıncılık, Ankara: 1994. 1. Baskı.
- SÖNMEZ, Veysel. **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** Anı Yayıncılık. Ankara: 1997.
- ŞEKER, Hasan. **İlköğretim Okulu Programlarının Değerlendirilmesi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: 1993.
- TAŞDEMİR, Mehmet, Nuri. BALOĞLU, ve Cemal. TOPCAN. **Milli Eğitimin Yasal Temelleri.** Gazi Büro Kitapevi. Ankara: 1997.

- TEKİŞİK, H. Hüseyin. **Yeni İlkokul Programı Uygulama Rehberi**. Rehber Yayınevi. Ankara: 1969.
- TURGUT, Orhan. **Cumhuriyet Dönemi İlk ve Ortaöğretim Programları Ve Bu Programlardan Alınan Öğrenim Belgelerinin Değerlendirilmesi**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: 1992.
- TÜRK, Ercan. **Türk Eğitim Sistemi**. Nobel Yayıncılık, Ankara: 1999.
- T.E.D. **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları**. XIII. Öğretim Toplantısı. Şafak Matbaacılık Ltd. Şti., [y.y]: 1995.
- VARIŞ, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri**. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1988. 4. Baskı.
- VARIŞ, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri**. Alkım Yayıncılık, Ankara: 1997. 7. Baskı.

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında Kahraman Maraş'ta doğdu. İlkokulu, orta okulu ve liseyi Kahraman Maraş'ta okudu. Liseyi 1993'te bitirdi, 1994 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümüne kayıt yaptırdı. Fakülteyi 1998 yılında bitirdikten sonra 1998-1999 öğretim yılında Bingöl'ün Sancak nahiyesinde Sancak Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda müdür yardımcısı olarak görev yaptı. 1999 yılında Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde yüksek lisans yapmaya hak kazandı. Öğrenim durumundan Erzurum'a tayin oldu. 1999-2000 öğretim yılında Merkez Sakalikesik Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulunda müdür yetkili öğretmen olarak görev yaptı. 2000- 2001 öğretim yılında Mecidiye İlköğretim Okuluna atandı. Halen bu okuldaki görevini sürdürmektedir.

